

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

BIBLIOTĒKAS KĀ KULTŪRAS ORGANIZĀCIJAS LOMAS MAIŅA
MŪSDIENĀS

Bakalaura darbs

Autore:

Akadēmiskās bakalaura studiju programmas “Mākslas”
Kultūras socioloģijas un menedžmenta apakšprogrammas
4. kursa studente Katrīna Taurēna
(ID Nr. 20113428)

Darba vadītāja:

Dr. sc. soc., asoc. prof. Anda Laķe

Rīga

2015

SATURS

IEVADS.....	4
1. BIBLIOTĒKU NOZĪME VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ.....	7
1.1 Bibliotēkas kā organizācijas izpratnes un funkciju vēsturiskās izmaiņas.....	7
1.2 Bibliotēku attīstība Latvijā.....	11
2. BIBLIOTĒKU DARBĪBA LATVIJĀ.....	17
2.1. Bibliotēku tīkls un tipoloģija.....	18
2.2. Jaunu jēdzienu ieviešana un izmantošana bibliotēkās.....	23
2.3. Bibliotēku automatizācija un informācijas sistēmas.....	26
3. BIBLIOTĒKAS UN KULTŪRAS ORGANIZĀCIJAS UN TO MĀRKETINGS.....	31
4. LATVIJAS BIBLIOTEKĀRU VIEDOKLIS PAR LOMAS IZMAIŅĀM.....	37
NOBEIGUMS.....	56
KOPSAVILKUMS.....	57
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	60
ABSTRACT.....	65
PIELIKUMI.....	66
1. pielikums. <i>Elektroniskā aptauja Latvijas Bibliotēku portālā</i>	67
2. pielikums <i>Izlasses sociāli demogrāfiskais raksturojums</i>	68
3. pielikums <i>Ziņas par bibliotēku</i>	69
4. pielikums <i>Bibliotēkas spēju novērtēšana</i>	70
5. pielikums <i>Bibliotekāru novērtējums izteiktajos apgalvojumos</i>	71
6. pielikum <i>Elektroniskās aptaujas anketa</i>	72

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

- ALEPH 500 – Bibliotēku informācijas sistēma, izstrādātājs ExLibris (Izraēla)
- ALISE – Bibliotēku informācijas sistēma, izstrādātājs TietoEnator Alise (Latvija)
- ANO – Apvienoto Nāciju organizācija
- BIS – Bibliotēku informācijas sistēma
- BMGF – Bila un Melindas Geitsu fonds
- EBSCO – Elton B. Stephens uzņēmums
(Elton B. Stephens Company)
- ETQI – Efektīva mācību metožu izmantošana kvalifikācijas paaugstināšanai bibliotēku nozarē
(Effective training tools application to qualification improvement in library sector)
- ES – Eiropas Savienība
- IFLA – Starptautiskā Bibliotēku asociāciju un institūciju federācija
(International Federation of Library Associations and Institutions)
- IKT – Informācijas un komunikāciju tehnoloģija
- IT – Informācijas tehnoloģija
- IZM – Izglītības un zinātnes ministrija
- KISC – Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēmas centrs”
- LNB – Latvijas Nacionālā bibliotēka
- LR – Latvijas Republika
- LR KM – Latvijas Republikas Kultūras ministrija
- UNESCO – Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija
(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
- VVBIS – Valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma

IEVADS

Mūsdienās kā dominējošā vērtība tiek uzsvērtas zināšanas, tas ir izšķirošs attīstības un veiksmīgs konkurences faktors. Tas izsaka nepieciešamību nepārtraukti atjaunot savas zināšanas un prasmes. Izglītība vairs nav attiecināma uz kādu konkrētu vecuma posmu. Mūsdienu procesi pieprasa, lai indivīds mācītos visu mūžu. Izglītība mūža garumā spēs nodrošināt cilvēkam pilnvērtīgu dzīves kvalitāti, ceļot konkurētspēju darba tirgū un aktīvi līdzdarboties pilsoniskās sabiedrības procesos. Arī mūsdienu darba devēji pieprasa, lai potenciālais darbinieks varētu veikt un izpildīt lielu skaitu dažādu darbību, būtu izglītots, inteliģents, kompetents savā jomā, spētu pamatot savu viedokli un lai viņam piemistu vēl daudz dažādu īpašību un spēju, kas atbilstu konkrētām vajadzībām. Tiek aktualizēta arī kultūras un radošuma nozīmība šajos mainīgajos apstākļos, šīs īpašības ikvienā reģionā un valstī atzītas kā izaugsmes galvenais potenciāls. Un šobrīd, kad varam runāt par pāreju no informācijas sabiedrības uz zināšanu sabiedrību, kur visi procesi balstīti zināšanu iegūšanā un to lietderīgā izmantošanā, prasmē tās pārvaldīt, ir galvenais sabiedrības dzinējspēks, tiek meklēti veidi kā šīs zināšanas iegūt. Kā viens no veidiem, kur iespējams iegūt zināšanas ir bibliotēka, jo bibliotēka ir organizācija, kura veido informācijas krājumus, ietekmē to izplatīšanu vidē, piekļuve informācijai ir piekļuve zināšanām.

Bibliotēku mērķi, uzdevumi un funkcijas ir krasi mainījušās kopš tiem laikiem, kad šīs institūcijas tika izveidotas. Romā pirmā publiskā bibliotēka tika dibināta 39.g.p.m.ē.¹ Laikā, kad tika veidotas tādas bibliotēkas, kā piemēram, Aleksandrijas bibliotēka, to galvenā misija bija grāmatu saglabāšana un sargāšana. Viduslaikos aizmirstā, taču renesansē atdzīvinātā privāto un publisko bibliotēku tradīcija sekmēja grāmatu glabāšanu un uzturēšanu nepieciešamos apstākļos, tikai šajā laikā sāka domāt par grāmatu pieejamības palielināšanu un masveida izgatavošanu.² Latvijā pirmā bibliotēka datējama ar 16. gadsimta pirmo ceturksni. Līdzās Rīgas brīžiem ļoti bagātajām privātbibliotēkām 18. gs. beigās arī citur Latvijas teritorijā radās t.s. lasāmbibliotēkas.³ Jāatzīmē arī tas, ka bibliotēku funkcijas Latvijā mainījušās atkarībā no valdošās varas, piemēram, Atmodas un neatkarības atjaunošana nozīmēja Latvijas okupācijas laikā iegūto bibliotēkas atsevišķu funkciju demontāžu.

Savukārt šobrīd aktuālākās izmaiņas bibliotēku darbībā saistītas ar pasaulē un arī Latvijā mainīgajiem politiskajiem, ekonomiskajiem un sociālajiem apstākļiem, globalizācijas,

¹ Rubenis, Andris. *Senās Romas kultūra*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 253. lpp.

² Rubenis. *Renesanses un Reformācijas laikmeta kultūra Eiropā*. 62.-64.lpp.

³ Johansons, Andrejs. *Latvijas Kultūras vēsture. (1710 – 1800)*. Rīga: Jumava. (izdevums sagatavots pēc 1975. gadā apgādā „Daugava” izdotās grāmatas) 116.-120. lpp.

multikulturālisma, informācijas tehnoloģiju un zināšanu sabiedrības iezīmēm. Laikmeta ietekmē norisinās pārmaiņas visās dzīves jomās – tautsaimniecībā, izglītībā un kultūrā u.c., tostarp arī bibliotēkās. Šīs pārmaiņas bibliotēkās ietekmē gandrīz visus bibliotekāra darba procesus: krājuma komplektēšanu un organizāciju, attiecības ar lietotājiem, informācijas lietotāju apkalpošanas kritērijus u.c., kā arī mainās apmeklētāju, bibliotēku lietotāju vēlmes un vajadzība, tāpēc aktualizējas jautājums par bibliotēku nozīmi šajā procesā, jo bibliotēkas ir izglītības, informācijas un kultūras starpnieki. Vai bibliotēkas saglabāsies jaunajos apstākļos, ja saglabāsies, tad kā tās mainīsies, vai tās spēs mainīties līdzī laikmetam un sabiedrības attīstībai, vai spēs piedāvāt tādus pakalpojumus un iespējas katram Latvijas iedzīvotājam, lai spētu iegūt visus vajadzīgos resursus un informāciju savas izglītības, mūžizglītības, kultūras vajadzību apmierināšanai un ceļš, spētu integrēties, līdzdarboties sabiedrības procesos, būtu zinošs, kompetents un radošs?

Bakalaura darba pētāmais jautājums – kādi faktori ietekmē bibliotēkas kā kultūras organizācijas lomas maiņu mūsdienās?

Bakalaura darba mērķis noskaidrot Latvijas bibliotekāru viedokli par bibliotēku lomu un nozīmi mūsdienās; noskaidrot bibliotēkas kā kultūras organizācijas funkciju īstenošanu dzīvē.

Uzdevumi:

1. izpētīt bibliotēku vēsturisko attīstību un bibliotēkas funkcijas, misiju, mērķus, veidus;
2. raksturot bibliotēku situāciju mūsdienā Latvijā;
3. apkopot un analizēt Latvijas Republikas reglamentējošos normatīvos aktus, valsts politikas plānošanas dokumentu, kas attiecas uz bibliotēkām;
4. raksturot kultūras organizācijas jēdzienu un to darbības būtību;
5. izpētīt un analizēt bibliotēkas kā kultūras organizācijas saskari.

Darba struktūra

Bakalaura darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmās nodaļas divās apakšnodaļās raksturota bibliotēku attīstības vēsture pasaulē un Latvijas teritorijā. Otrā nodaļa ar apakšnodaļām veido skatījumu par bibliotēku attīstību Latvijā un šī brīža bibliotēku situāciju, atspoguļojums politikas plānošanas dokumentos un Latvijas Republikas reglamentējošos normatīvajos aktos. Trešajā nodaļā analizēts kultūras organizācija jēdziens, tā saistība ar bibliotēku darbību un attīstību. Ceturtnā nodaļa veido empīriskā pētījuma metodoloģijas aprakstu un iegūto datu analīzi.

Darbam ir 6 pielikumi. Darba kopējais apjoms 80 lappuses.

Teorētiskais pamatojums

Bakalaura darba teorētisko bāzi veido jēdzienu skaidrojumi zinātniskajā literatūrā par bibliotēkzinātņi un kultūras institūcijām. Analizēti publisko bibliotēku attīstības pamatvirzieni kultūrpolitikas pamatnostādņēs, kas izteiktas gan starptautiskos dokumentos, piemēram, UNESCO Publisko bibliotēku manifestā, gan nacionāla līmeņa plānošanas dokumentos – „Latvija 2030” Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija, Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam „Radošā Latvija”, „Radošā Latvija”: Bibliotēku nozares stratēģija 2014 – 2020. Teorētisko pamatu veido arī bibliotēkzinātnes speciālistu raksti, pētījumi un publikācijas, konferenču materiāli.

Empīriskο datu ieguve

Pētījumā izmantota kvantitatīvā metodoloģija. Situācijas novērtējumam un bibliotekāru viedokļa nosakīdrosānai, kvantitatīvu datu ieguvei izmantota pašreizpildāma ankete internetā jeb elektroniskā aptauja.

Pētījuma mērķa grupa – Latvijas bibliotekāri, ģenerālais kopums – visi Latvijas bibliotekāri.

1. BIBLIOTĒKU NOZĪME VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ

Šajā nodaļā, nepretendējot uz detalizētu un vispārīgu visas pasaules un visu Latvijas bibliotēku vēstures analīzi, vēlos ieskicēt dažus vēstures posmus un nozīmīgus pagrieziena punktus, kas tieši saistīti ar bibliotēku rašanos un attīstību gan pasaulē, gan Latvijā.

Cilvēki informāciju dažādos gadsimtos ir reģistrējuši dažādos veidos. Bibliotēkas gadsimtu gaitā ir ieņēmušas dažādas formas, taču, neskatoties uz bibliotēku attīstības garo priekšvēsturi, – bibliotēku svarīgākais uzdevums joprojām ir palicis samērā nemainīgs – materiālu identificēšana, vākšana, organizēšana un to pieejas nodrošināšana ar personīgu vai sociālu vērtību.⁴

Pirmās bibliotēkas un arhīvi veidojās vienlaikus ar rakstības rašanos, jo cilvēkiem bija nepieciešamība un iespējas fiksēt informāciju kādā tiem saprotamā veidā, izmantojot tos līdzekļus, kādi bija pieejami.⁵ Sākotnēji informācija tika pierakstīta uz māla plāksnēm, tālāk svarīgs attīstības punkts saistīts ar papīra izgudrošanu senajā Ķīnā, nākamais pagrieziena ir Gūtenberga drukāšanas ēra, bet nu jau mūsdienās svarīgākais punkts, kas ievieš daudz korekciju bibliotēku darbībā, ir pāreja uz zināšanu sabiedrību un straujā tehnoloģiju attīstība.

Bibliotēka ir sabiedrības radīta institūcija, kura mainās un attīstās. Galvenie priekšnoteikumi tam, ka veidojās bibliotēkas, bija:

- rakstības izveidošanās;
- stabila dzīvesvieta;
- politiskā stabilitāte;
- noteikts ekonomiskās attīstības līmenis.⁶

1.1. Bibliotēkas kā organizācijas izpratnes un funkciju vēsturiskās izmaiņas

Bibliotēka (no grieķu val. *biblion* – grāmata, *thēkē* – krātuve) – organizācija, kuras uzdevums ir krāt, organizēt un izplatīt fiksētas zināšanas vai kuras mērķis ir veicināt pieeju un izmantojamību zināšanām, lai apmierinātu cilvēku informacionālās vajadzības.⁷ Bibliotēka:

⁴Bates, Marcia J., Maack, Mary Niles. *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. Volume V. USA: CRC Press Taylor & Francis Group, 2010. 3281. lpp.

⁵Millere, Ināra. *Arhīva bibliotēka: Ieskats vēsturē*. 74. lpp. Pieejams: http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/74-94-ARHIVI-Millere.pdf Skatīts [04.05.2014.]

⁶Latvijas valsts Bila&Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros. Projektu īsteno Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēma”. *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdales materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008. 144. lpp.

⁷ Rubin, Richard E. *Foundations of Library and Information Science*. New York; London : Neal-Schuman Publishers, 2000.

organizēts dokumentu krājums, kas atlasīts un iegādāts izmantošanai noteiktai mērķauditorijai.⁸ Bibliotēka ir kultūras un izglītības iestāde, kādas organizācijas, iestādes daļa, tā ir ir grāmatu krātuve, dokumentu kopums, kas iegūts krājot, to apstrādājot un sistematizējot tas tiek izsniegts jebkuram interesentam, lasītājam, lietotājam,

Par bibliotēku, arhīvu aizmetņiem var runāt jau antīkajā pasaulē, taču ne tādā izpratnē, kā to saprotam šodien. Antīkajā pasaulē tirgotāji un zemnieki reģistrēja savas aktivitātes, pārskatus, mantas un tika pat fiksēta gūtā pieredze, tas bija nepieciešams, lai tiktu saglabāti un sakārtoti notikumi. Šādi cilvēces rakstības piemēri atrodami jau 3000 gadus p.k. senajā Mezopotāmijā, Šumēru māla plāksnēs, kas saturēja attēlus un vairākus standartizētus simbolus.⁹ Plāksnes atrastas pils un tempļu izrakumos, kas bija sabiedrības garīgie, sociālie un ekonomiskie dzīves centri. Šīs senās bibliotēkas vienlaicīgi bija arī arhīvi, kuros tika glabāti gan komerciāli aprēķini, gan zinātniski apcerējumi medicīnā un astroloģijā, himnas, lūgšanas, arī literāri darbi, buramvārdi, vēsturiski apraksti, likumi.¹⁰ Galvenā funkcija – dokumentu uzkrāšana un saglabāšana, lai gan tad mērķis uzglabāšanai galvenokārt bija saimniecisks, ekonomisks – iespēja īpašniekiem pierādīt savas tiesības, lai pārvaldītu savu īpašumu, vai, piemēram, rūpīga ienākumu reģistrācija.¹¹

Vienā no noslēpumainākajām civilizācijām – Senajā Ēģiptē – pastāvēja hieroglifiskā rakstība – piktogrāfiskais raksts, tika rakstīts uz papirusa. Pirmās ēģiptiešu bibliotēkas radās apmēram 2400 g.p.m.ē. Arī tās bija saistītas ar ēģiptiešu tempļiem, kas bija gan reliģiskie, gan kultūras centri. Viena no senākajām zināmajām ēģiptiešu bibliotēkām ar nosaukumu „Papirusa nams” – atradās Edfu pilsētā – tās krājumā bija administratīva satura dokumenti, maģijas, astroloģijas un medicīnas darbi. Bibliotēkas atradās arī valdnieku pilīs. Tajās tika krāti materiāli, kas saistīti ar valsts pārvaldi, kā arī filozofiska un reliģiska rakstura materiāli.¹² Senajā Ēģiptē galvenā bija faraona dokumentu krātuve. Tāpat tempļu krātuves un

⁸ LZA TK ITTEA. LVS ISO 5127:2005 Informācija un dokumentācija. Vārdnīca Informācijas zinātnes termini (bibliotēkas, arhīvi un muzeji). <http://termini.lza.lv/> Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=bibliot%C4%93ka&list=&lang=LV&h=yes> Skatīts [02.05.2015]

⁹ Bates, Marcia J., Maack, Mary Niles. *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. Volume V. USA: CRC Press Taylor & Francis Group, 2010. 3281. – 3287. lpp.

¹⁰ Latvijas valsts Bila&Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros. Projektu īsteno Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēma”. *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdales materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008. 144. lpp.

¹¹ Millere, Ināra. *Arhīva bibliotēka: Ieskats vēsturē*. 74. lpp. Pieejams: http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/74-94-ARHIVI-Millere.pdf Skatīts [04.05.2014.]

¹² *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdales materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008. 144. lpp.

tā saucamie „dzīvības nami” (valsts iestādes, kuru uzdevums bija rakstīt annāles). Dzīvības namos pārrakstīja agrāko laiku zinātnieku darbus.¹³

Māla plāksnītes ar tekstiem ķīļrakstā, kuras līdz mūsu dienām saglabājušās no valdnieka Ašurbanipala (668.–631. gads p. m. ē.) bibliotēkas, atradās Asīrijas pilsētā Nīnivē, atrastas ap 20 000 māla plāksnīšu.¹⁴ Ašurbanipals vēlējās, lai bibliotēka būtu ne tikai ierakstu glabātāja, bet arī zināšanu izplatītāja, lai tās krājums noderētu nākamo paaudžu izglītošanai, šeit parādās jauna bibliotēkas funkcija – kalpošana izglītības attīstībai. Bibliotēkas kolekcija bija universāla, tā sastāvēja no literāriem tekstiem, vēstures materiāliem, informāciju par valsts vēsturi, ekonomiku, izglītību, valdnieku dinastiju sarakstiem, pareģojumiem, astronomiskiem aprēķiniem, matemātikas tabulām, vārdnīcām, likumiem, medicīniskiem un reliģiskiem darbiem, mītiem u.c. Ašurbanipala bibliotēkā jau var runāt par sakārtotu informāciju – sistematizētu krājumu, jo visi materiāli tika reģistrēti.¹⁵

Vairāk informācijas sniedz vēsturiskie dokumenti par slaveno Aleksandrijas bibliotēku, šīs bibliotēkas kolekcija, iespējams, bija lielākā tajā laikā. Bibliotēkas saturs atspoguļoja tematus, kas raksturoja tā laika grieķu literatūru, un darbi citās valodās bieži tika kopēti un pārtulkoti, lai paplašinātu kolekcijas apjomu. Arī Aleksandrijas bibliotēkā vērojama mērķtiecīga krājuma glabāšana un organizēšana.¹⁶ Līdz ar Grieķijas periodu bibliotēku un arhīvu krājumi kļūst pieejamāki un parādās arī lasītāju apkalpošanas funkcijas aizsākumi.¹⁷ Savukārt Romā plaši pazīstamas bija pirmās publiskās bibliotēkas.

Tradicionāli viduslaikos bibliotēkas bija tipiskas reliģiska rakstura informācijas glabātājas. Šo laiku bibliotēku kolekcijas galvenokārt sastāvēja no dažādiem vīstokļiem un kodeksiem.¹⁸ Rakstu pieminekļi glabājās klosteru bibliotēkās. Klosteru bibliotēkas Rietumeiropā veidojās 5. gs. beigās, 6. gs. sākumā. To misija bija trejāda:

- radīt vietu garīgām refleksijām;
- arhivēt reliģiskos rakstus;

¹³ Millere, Ināra. *Arhīva bibliotēka: Ieskats vēsturē*. 76. lpp. Pieejams: http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnal_raksti/74-94-ARHIVI-Millere.pdf Skatīts [04.05.2014.]

¹⁴ Millere. *Arhīva bibliotēka: Ieskats vēsturē*. 76. lpp.

¹⁵ Latvijas valsts Bila&Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros. Projektu īsteno Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēma”. *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdales materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008. 144. lpp.

¹⁶ Bates, Marcia J., Maack, Mary Niles. *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. Volume V. USA: CRC Press Taylor & Francis Group, 2010. 3281. lpp.

¹⁷ Millere. *Arhīva bibliotēka: Ieskats vēsturē*. 76. lpp.

¹⁸ Bates, Maack. *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. 3282. lpp.

- radīt reliģiskos un pa retam arī laicīgos tekstus.¹⁹

Pēc viduslaiku pagrimuma seko posms, kas daudzējādā ziņā un daudzās nozarēs ievieš jaunumus. Renesanses laiks raksturojams ar atsevišķu Eiropas valstu kultūras un ideoloģijas attīstību, ar spožu zinātnes, mākslas un literatūras uzplaukumu. Ja senajā pasaulē var runāt par bibliotēku attīstību, pateicoties rakstītprasmes attīstībai, tad agrajā renesansē lielu ieguldījumu devis Johana Gūtenberga izgudrojums, viņš izgudroja īpašu grāmatu iespiežamo ierīci. Pēc 1450. gada strauji pieauga grāmatu, bibliotēku un bibliotēku kolekciju skaits Eiropā. Andris Rubenis uzskata, ka šis izgudrojums lielā mērā iznīcinājis svarīgu dižciltīgo privilēģiju, proti, ka agrāk tikai viņi varēja izveidot lielas bibliotēkas, bet jau 15. gs. parādījās municipālās bibliotēkas, kas bija pieejamas pilsētniekiem.²⁰

Vēl viens svarīgs aspekts ir tas, ka cilvēki vairs nepaļāvās tikai uz reliģisko literatūru un garīdzniecības kontrolētām zināšanām, viņi uzdeva jautājumus un vēlējās visu izzināt. Renesanse nav iedomājama bez izglītības līmeņa celšanās. 15. gs. rakstīt un lasīt prasme aptvēra arvien plašākus sabiedrības slāņus. Pieauga mācību grāmatu, speciālās literatūras kvalitāte, rakstību arvien vairāk izmantoja ikdienas vajadzībām. Renesanses laikā sāka darboties daudzas skolas, arī pirmās skolas meitenēm, pirmās universitātes. Pirmās universitātes veidojās Boloņā, Parīzē, Sorbonā. Universitāšu bibliotēkas sākotnēji bija pavisam nelielas. Pie universitātēm notika aktīva grāmatu tirdzniecība, tika veidoti skriptoriji, kuros pārrakstīja grāmatas.²¹

Nākamais svarīgais pagrieziena punkts saistīts ar 17. gadsimtu. Termins „nacionālā bibliotēka” radās Francijas revolūcijas rezultātā – tad, kad tika nocirstas karaliskās galvas un viņiem piederošā bibliotēka „nacionalizēta”. Daudz agrāk 1537. gada 28. decembrī toreizējais Francijas karalis Fransua I pieņēma t.s. Monpeljē dekrētu par obligātu visu centralizētās valsts teritorijā iespiesto grāmatu vienu eksemplāru bezmaksas un brīvprātīgu nodošanu bibliotēkai Bluā.²² Šādas bibliotēkas varēja veidoties tikai tad, kad valstis bija sasniegušas noteiktu attīstības pakāpi, kad galvenais vairs nebija valsts teritorijas aizsardzība pret iebrucējiem vai

¹⁹ Latvijas valsts Bila&Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros. Projektu īsteno Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēma”. *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdales materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008. 145. lpp.

²⁰ Rubenis, Andris. *No renesanses pavasara uz humānisma rudeni*. Rīga: Latvijas Mākslas akadēmija, 2008. 66.-73. lpp.

²¹ *Mūžizglītības aktuālās problēmas...* 146. lpp.

²² Vilks, Andris. *Nacionālās bibliotēkas funkciju atdzimšana*. Konferences „Valstiski nozīmīgas zinātnes, izglītības, tautsaimniecības un kultūras institūcijas Latvijai” materiāls. Rīga, 2009. www.lu.lv Pieejams: <http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/> Skatīts [04.05.2014.]

jaunu teritoriju iekarošana.²³ Likums par obligātā eksemplāra piegādi bibliotēkai ir pamats nacionālam statusam katrā valstī. Līdz ar to bibliotēkas ir viena no valstiskuma neatņemamām sastāvdaļām. Otrās nacionālo bibliotēku pamatfunkcijas – visu publikāciju bibliogrāfiskās reģistrācijas jeb „nacionālās bibliogrāfijas” aizsācēji arī ir francūži.²⁴ Nacionālās bibliotēkas kļūva par savu valstu lielākajām zinātniskajām bibliotēkām, un tām vajadzēja arī nodrošināt savas valsts pilsoņiem brīvu pieeju nācijas atmiņai. Nacionālo bibliotēku galvenā misija ir nacionālās atmiņas saglabāšana. Tām jāveido krājums, kas pēc iespējas pilnīgi aptver visu, kas:

- iznāk valsts teritorijā;
- iznāk valsts valodā;
- ir par valsti.²⁵

1.2. Bibliotēku attīstība Latvijā

Bibliotēku vēsture Latvijā nevar būt skatāma atrauti no kultūras vai vispārīgi Latvijas vēstures, taču, tā kā bakalaura darba mērķis nav sniegt iztirzātu Latvijas bibliotēku vēsturisko skatījumu laika un varas maiņā, bet gūt nelielu priekšstatu, atļausos ļoti vispārīgi pieminēt vienus no galvenajiem bibliotēku rašanās un attīstības pagrieziena punktiem.

Salīdzinājumā ar pasaules kultūras vēstures attīstību tagadējā Latvijas teritorijā jaunas kultūras parādības un izpausmes ienāk novēloti. Tā, piemēram, senāko tekstu rašanās ir saistīta tikai ar viduslaikiem, ar vācu mūku un bruņinieku ierašanos un nostiprināšanos Baltijā. Galvenie kultūras centri Baltijā ir klosteri – te veidojās pirmās bibliotēkas, senākā no tām Rīgas Domā.²⁶

Īpaša nozīme bibliotēku attīstībā ir Johana Gūtenberga izgudrojumam – teksta iespiešana ar pārvietojamiem burtiem ir nozīmīgs pagrieziens Eiropas grāmatniecībā. Grāmatu pavairošana kļūst ērtāka, vienkāršāka, ātrāka un lētāka, tā veicina grāmatu izplatību un palielina lasītāju skaitu, vairo publiskās un mājas bibliotēkas.²⁷ Līdzās grāmatu pavairošanas tehnikai nozīmīgs pagrieziena punkts ir 16. gs., kad tika likti pamati

²³Latvijas valsts Bila&Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros. Projektu īsteno Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēma”. *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdales materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008. 146. lpp.

²⁴ Vilks, Andris. *Nacionālās bibliotēkas funkciju atdzimšana*. Rīga, 2009. [www.lu.lv](http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/) Pieejams: <http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/> Skatīts [04.05.2014.]

²⁵ *Mūžizglītības aktuālās problēmas...* 146. lpp.

²⁶ Hausmanis, Viktors, Maija Kūle. *Latvieši un Latvija*. IV sējums. Latvijas kultūra, izglītība, zinātne. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013. 207. - 231. lpp.

²⁷ Hausmanis, Kūle. *Latvieši un Latvija*. 207. - 231. lpp.

grāmatniecībai, pavērās plašas iespējas tautas izglītošanā, iepazīstināšanā ar pasaules kultūru, grāmatu izdošana latviešu valodā.

Pirmās bibliotēkas pirmsākumi Latvijā meklējami 16. gs. sākumā. Tās dibināšana saistās ar reformācijas kustību. Kad reformācijas kustība sasniedza savu kulminācijas punktu, kas bija baznīcu un klosteru grautiņi, tad – klosteru īpašumus – arī klosteru grāmatas, pārņēma Rīgas pilsētas rāte un nodibināja savu grāmatu krātuvi. Pirmais grāmatu nodošanas gadījums publiskai lietošanai datējams ar 1524. gada 6. martu, šis datums arī uzskatāms par Rīgas pilsētas bibliotēkas aizsākumu.²⁸ No 1524. līdz 1945. gadam ar nosaukumu „Rīgas pilsētas bibliotēka” *Bibliotheca Rigensis* tā bija pazīstama ne vien Baltijā, bet arī ārzemēs. 1945. gadā to pārdēvēja par „Valsts vēsturisko bibliotēku” atbilstoši jaunajām Zinātņu akadēmijas funkcijām, 1992. gadā Latvijas Zinātņu akadēmijas Fundamentālā bibliotēka tika pārdēvēta par Latvijas Akadēmisko bibliotēku.²⁹

Gan 17., gan 18. gs. iezīmējas ar nopietnām kultūras un izglītības aktivitātēm, tiek tulkota reliģiskā literatūra latviešu valodā, tiek publicēta latviešu valodas gramatika, un sāk izdot laicīgo daiļliteratūru latviešu valodā, izveido skolas, Jelgava kļūst par ievērojamu izglītības un zinātnes centru.³⁰ 18. gs. 30. gados Rīgas pilsētas bibliotēkā bijis ap 5000 grāmatu. Tolaik bibliotēka bija pieejama interesentiem divas stundas nedēļā. Bibliotēkas krājums papildinājies tikai ar dāvinājumiem. Daudzās Rīgas patriciešu un mācītāju mājās bija privātās bibliotēkas, bet 18.gs. beigās radās t.s. *lasāmbibliotēkas*, kur grāmatas izsniedza interesentiem pret zināmu atlīdzību.³¹ Sistemātiska latviešu grāmatu krāšana iesākās jau 18.gs. beigās.³²

Kurzemes hercogistē nozīmīgākā bibliotēka bija *Academia Petrina* bibliotēka Jelgavā, kuras veidošanu Pēteris Bīrons un viņa tuvinieki uzsāka 1773. gadā. 1776. gadā šajā bibliotēkā bija ap 15000 sējumu. Publiska lasāmbibliotēka Jelgavā nodibināta 1785.gadā. Latgalē 18. gadsimtā zināmas tikai klosteru bibliotēkas.³³ 18. gs. 90. gadi – feodālās iekārtas sairuma process Baltijā sasniedz savu kulmināciju, tiek runāts par dzimtbūšanas atcelšanu. Ar baznīcas ietekmi vien vairs nav iespējams noturēt latviešu tautu pakļautībā un garīgā aizbildniecībā. Tāpēc pēc dzimtbūšanas atcelšanas bija vērojama ne tikai lielāka rošanās skolu

²⁸ Rancāns, Francis. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1963. 114 - 118. lpp.

²⁹ Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēka. Vēsture. www.acadlib.lv Pieejams: <http://www.acadlib.lv/index.php?&30> Skatīts: [04.05.2014.]

³⁰ Butulis, Ilgvars, Antonijs Zunda. *Latvijas vēsture*. Rīga: Jumava, 2010. 34.lpp.

³¹ Hausmanis, Viktors, Maija Kūle. *Latvieši un Latvija*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013. 97.lpp.

³² Vilks, Andris. *Nacionālās bibliotēkas funkciju atdzimšana*. Konferences „Valstiski nozīmīgas zinātnes, izglītības, tautsaimniecības un kultūras institūcijas Latvijai” materiāls. Rīga, 2009. www.lu.lv Pieejams: <http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/> Skatīts [04.05.2014.]

³³ Hausmanis, Kūle. *Latvieši un Latvija*. 97.lpp.

dibināšanā, grāmatu izdošanā, bet tika likti arī pamati līdz tam vēl nebijušiem pasākumiem latviešu kultūras dzīvē: sāka organizēties pirmās latviešu bibliotēkas.³⁴ Jāatzīst, ka kultūras centru attīstība Latgalē noritēja lēnāk, taču nevar teikt, ka nemaz, par kultūras centriem kļuva arī muižnieku pilis, kurās bija bibliotēkas un dažādas kolekcijas. Šajā laikā retums bija laicīgās grāmatas, tas saistīts arī ar latviešu grāmatniecību, bibliotēku nozīmi mazināja latviešu valodā izdoto grāmatu skaits, un bibliotēku krājums galvenokārt sastāvēja no reliģiska rakstura literatūras. Kaut gan ziņas par pirmo latviešu bibliotēku dibināšanu un darbību 19. gs. pirmajā pusē ir retas un trūcīgas un par to skaitu nav pat aptuvenu datu, tomēr var konstatēt, ka bibliotēku loma tautas izglītības veicināšanā ir bijusi liela un augstu novērtēta presē, parādās ziņas ne vien par bibliotēku dibināšanu, bet arī par to sekmīgu darbību.³⁵

Arī 19. gs. nāk ar ievērojamām izmaiņām: samērā augsts lasītprasmes līmenis, iespiesto grāmatu liela popularitāte, izmaiņas izglītībā, tiek atvērtas jaunas bibliotēkas, paplašinās pagastu un draudzes skolu tīkls, izveidojas latviešu izdevniecības, iznāk pirmais laikraksts latviešu valodā „Latviešu Avīzes”.³⁶ 19. gs. 30. un 40. gados bibliotēkām piešķirta diezgan ievērojama nozīme ne vien lasīšanas propagandā, bet arī izglītības un praktisku zināšanu veicināšanā tautas masās – bibliotēkas deva iespēju plašākām masām iepazīties ar grāmatu – zināšanu avotu, tādējādi veicinot izglītības un kultūras attīstību.

20. gs. sākumā jau bija neskaitāmas bibliotēkas un izglītības biedrības. Beidzoties kariem un revolūcijām, pirmoreiz neatkarīgas valsts apstākļos varēja attīstīties izglītība un kultūra. 1919. gada likumi nodrošināja garantētu valsts un pašvaldību finansiālo atbalstu skolām, brīvas attīstības iespējas kultūras iestādēm, presei, biedrībām utt.³⁷ 20. gadsimta 20. gados strauji pieauga bibliotēku skaits – to bija gandrīz trīs tūkstoši. Nacionālās bibliotēkas veidošanās Latvijā saistāma ar 1919. gada 29. augustu, kad Ministru kabinets pieņēma lēmumu par Latvijas Valsts bibliotēkas dibināšanu, tās direktors Jānis Misiņš.³⁸ Par spīti pakļautībai Polijas, Zviedrijas un Krievijas kroņiem un baltvācu kundzībai, nacionālās bibliotēkas pazīmju izpausmes Latvijā ir ļoti senas. Sākot ar Rīgas rātes lēmumu, ka pilsētas pirmajam tipogrāfam no 1588. gada divi eksemplāri no katra iespieddarba jānodod Rīgas

³⁴ Rancāns, Francis. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1963. 124.- 126. lpp.

³⁵ Rancāns. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka*. 129. lpp.

³⁶ Butulis, Zunda. *Latvijas vēsture*. 46. - 47. lpp.

³⁷ Butulis, Zunda. *Latvijas vēsture*. 83.lpp.

³⁸ Latvijas Nacionālās bibliotēkas vēstures fakti. www.lnb.lv/par-instituciju/lnb-vestures-fakti Skatīts [04.05.2014.]

pilsētas bibliotēkai.³⁹ Arī Latviešu biedrībai bija liela bibliotēka, kas apvienojās ar Zinību komisijas bibliotēku. Arī Kārļa Ulmaņa autoritārā režīma laikā izglītība, kultūra, literatūra, tostarp arī bibliotēkas, netika atstātas novārtā. Strauji auga bibliotēku skaits, 1937. gadā Latvijā darbojās 912 tautas bibliotēkas ar 206 miljoniem grāmatu.⁴⁰

1940. gads nāca ar lielām politiska, ekonomiska un cita rakstura pārmaiņām. Arī kultūrpolitikas jomā notika izmaiņas – sākās aizliegto grāmatu sarakstu sastādīšana, teātra repertuāra izmaiņas, grāmatu izņemšana no bibliotēkām, pat dedzināšana. Ar Latvijas sovjetizāciju izglītības un kultūras dzīvē par svarīgāko kļuva komunistiskās ideoloģijas ieaudzinašana.⁴¹ Arī vēl sešdesmitajos gados svarīgākā bibliotēkas funkcija bija pastāvošās ideoloģijas ieaudzinašana. Pirmā acu uzmetienā bibliotekāra loma liekas necila. Taču cik daudz kas no viņa ir atkarīgs cilvēku audzināšanā! Savus pienākums bibliotēku darbinieki varēs veikt vienīga tad, ja būs dziļi un pilnīgi apguvuši marksisma – ļeņinisma teoriju, un labs metodiskais darbs ir priekšnoteikums sekmīgam bibliotēku darbam.⁴² Tiek uzsvērtas partijas un padomju valdības lielā loma bibliotēku darbībā, tiek sniegta neierobežota palīdzība bibliotēku tīkla izveidošanā, grāmatu fonda palielināšanā un bibliotēku darbinieku izglītošanā. Tiek uzsvērts tas, ka nekur citur pasaulē nav tik plašs bibliotēku tīkls kā Padomju Savienībā. Bibliotēku darbinieki kalpo cēliem mērķiem – tautu draudzības stiprināšanai, patriotisku jūtu audzināšanai, cīņai par mieru, par demokrātiju, par cilvēces laimīgu nākotni. Bibliotēkām uzticēta ļoti svarīga sabiedriski politiska loma daudzējādo kultūras un izglītības iestāžu vidū, galvenais uzdevums ir tautas komunistiskā audzināšana. Bibliotēku darbinieku goda pilnais pienākums ir propagandēt marksisma – ļeņinisma idejas, celt darbaļaužu komunistisko apziņu, izskaidrot partijas un valdības lēmumus, sekmēt saimniecisko un kultūras celtniecību, palīdzēt visplašākajām tautas masām apgūt zināšanas visās zinātņu, tehnikas, literatūras un mākslas nozarēs, popularizēt rūpniecības un lauksaimniecības darba pirmrindnieku pieredzi.⁴³ Protams, šo laiku nedrīkst tikai noniecināt un pelt, par spīti tam, ka eksistēja aizliegto grāmatu saraksts, netika pilnībā aizliegta nacionālās bibliogrāfijas komplektēšana, obligātais eksemplārs LPSR teritorijā tika saglabāts. Liela nozīme padomju gados bija Reto grāmatu un

³⁹ Vilks, Andris. *Nacionālās bibliotēkas funkciju atdzimšana*. Konferences „Valstiski nozīmīgas zinātnes, izglītības, tautsaimniecības un kultūras institūcijas Latvijai” materiāls. Rīga, 2009. [www.lu.lv Pieejams: http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/](http://www.lu.lv/Pieejams: http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/) Skatīts [04.05.2014.]

⁴⁰ Butulis, Ilgvars, Antonijs Zunda. *Latvijas vēsture*. Rīga: Jumava, 2010. 107. lpp.

⁴¹ Butulis, Zunda. *Latvijas vēsture*. 155. lpp.

⁴² Eglīte, Z. *Rajonu un pilsētu bibliotēku metodiskais darbs*. Rīga: Latvijas PSR Valsts bibliotēka, 1964. 1. lpp.

⁴³ Deglava, Aina. *Masu bibliotēka - aktīvs palīgs komunisma celtniecības darbā*. Cēsu rajona bibliotēkas darba pieredze. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1954. 3. lpp.

rokrakstu krājuma un nodaļas izveidei. Pateicoties iemantotajai uzticībai, šodien LNB glabā dokumentus, kuri varēja padomju sistēmā iet zudumā.⁴⁴

Taču lielākās un straujākās pārmaiņas Latvijas bibliotēkzinātnē un bibliotēku darbībā notikušas 90. gados, kad Latvija atjaunoja savu neatkarību. Latvijas brīvība bija izcīnīta, bet ko tālāk, – sākās smagi un sarežģīti valsts izveides procesi, bija jāveido jaunas valsts pārvaldes struktūras un institūcijas, jāatjauno likumdošana. Atvērtais logs uz Rietumiem pavēra milzīgu un dažādu informācijas daudzumu, palielinājās informācijas plūsma. Demokratizācija, pārmaiņas Latvijas politiskajā sistēmā un ekonomikā ievieš gan pozitīvas, gan negatīvas pārmaiņas sabiedrībā, tautsaimniecībā, kultūrā un citās nozarēs. Izmaiņas sabiedrības vērtību sistēmā, strauji ienāk masu kultūra, paplašinās starptautiskie sakari. Kultūra, kultūras iestādes, izglītības iestādes iegūst brīvību no politiskās ideoloģijas, cenzūras, jauni pienākumi un iespējas, taču rodas lielas finansiāla rakstura problēmas. Latvijai kļūstot atvērtākai, iestājoties Eiropas Savienībā, atkal ienāk jaunumi un izmaiņas. Bibliotēka kā kultūras un izglītības institūcija nes sev līdzī arī sociālās atbildības funkciju, sabiedrības integrācijas un līdzdalības funkciju. Bibliotēkas ir kultūras mantojuma sargātājas, zināšanu sabiedrības veicinātājas.

Sākotnēji bibliotēkas galvenā funkcija bija saimnieciska vai ekonomiska un reliģiska rakstura informācijas, dokumentu krāšana un saglabāšana, kur neeksistēja brīvas pieejas funkcija plašam cilvēku lokam. Tālāk attīstoties civilizācijai, attīstījās jauna bibliotēkas funkcija, kas noteica ne tikai materiālu krāšanu kā tādu, bet arī to sistemātisku sakārtošanu, palielinot dokumentu un informācijas dažādību un tematiku. Pakāpeniski attīstoties sabiedrībai, klāt nākušas dažādas citas vajadzības, kas loģiski arī maina bibliotēku funkcijas, nemainīgu atstājot bibliotēkas galveno uzdevumu – dažādu informācija avotu vākšanu un saglabāšanu. Tika uzsvērtā bibliotēkas izglītības funkcija, un tiek dota iespēja arī plašākai sabiedrībai piekļūt bibliotēkas krājumam.

Latvijas teritorijā pirmās bibliotēkas datējamas ar laiku, kad šeit ienāca vācu un Eiropas kultūra. Arvien lielākās ļaužu masās uzlabojas lasīt un rakstītprasme, bibliotēkas vairs nav pieejamas tikai garīdzniekiem, tās nav tikai klosteru un baznīcu struktūrvienība, sāk domāt arī par pilsoņu vajadzībām. Notiek kultūras un izglītības attīstība, bibliotēkas ir šo vajadzību nesējas un popularizētājas. Attīstās grāmatniecība, izdod grāmatas latviešu valodā, parādās laicīgā satura izdevumi. Padomju laikā liela loma tika pievērsta idejiski politiskajai

⁴⁴ Vilks, Andris. *Nacionālās bibliotēkas funkciju atdzimšana*. Konferences „Valstiski nozīmīgas zinātnes, izglītības, tautsaimniecības un kultūras institūcijas Latvijai” materiāls. Rīga, 2009. www.lu.lv Pieejams: <http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/> Skatīts [04.05.2014.]

audzināšanai – padomju valsts un ideoloģijas slavināšanai. Kaut arī mainoties laikam, varai un pastāvošajai ideoloģijai, bibliotēkas savā darbībā un attīstībā sevi, kā atmiņas institūciju, pilnvērtīgi apliecina, nezaudējot savas primārās funkcijas un pamatuzdevumus.

2. BIBLIOTĒKU DARBĪBA LATVIJĀ

Šajā nodaļā analizēta bibliotēku darbība Latvijā: bibliotēku darbības reglamentējošie normatīvie akti, bibliotēku galvenās funkcijas, Latvijas bibliotēku tīkls un tipoloģija, izpētīta bibliotēku attīstība, automatizācija un informāciju sistēmas.

Papildus bibliotēkas pamatfunkcijām, kas ir – informācijas vākšana, saglabāšana un sistematizēšana –, un vienoto mērķi – universāla informācijas pakalpojuma sniegšana, izplatīšana – klāt pievienojas citas. Ar jēdzienu *saglabāšana* saprotot ne tikai objektu uzturēšanu kā tādu, bet arī to glabāšanas drošību sākotnējā, oriģinālā stāvoklī, pasargājot to no kaitējuma, rūpējoties par materiāla restaurāciju.

Universālais informācijas pakalpojums nozīmē visiem Latvijas iedzīvotājiem normatīvos aktos noteiktā kārtībā nodrošinātu pieeju visiem informācijas veidiem:

- valsts nozīmes informācijai;
- biznesa, finanšu, tirgus, preču informācijai;
- zinātniskai, tehniskai, tehnoloģiskai, ekonomiskai un tml. informācijai;
- vispārējai uzziņu un atpūtas informācijai, kārtējam ziņām.⁴⁵

Kā nosaka Latvijas Republikas Bibliotēku likums – bibliotēka ir izglītojoša, informatīva un kultūras institūcija vai tās struktūrvienība.⁴⁶ Kur: izglītība – atbalsts tradicionālajai un mūžizglītībai; informācija – bibliotēku ieguldījums universālas un ļoti plašas informācijas pakalpojuma sniegšanā; kultūra – kultūras mantojuma saglabāšana, lauku teritorijās tā, iespējams, ir vienīgā kultūras iestāde, nodrošina brīvā laika un atpūtas pavadīšanas iespējas. Gribētos vēl minēt arī sociālo funkciju, kas nodrošina komunikāciju un kontaktu ar citiem cilvēkiem, sociālo atstumto grupu iesaistīšana, līdzdalība.

Bibliotēku likuma 3. pants nosaka, ka bibliotēkas veic:

- 1) pasaules kultūras mantojuma – publiskas pieejamības un izmantošanas nodrošināšana un bibliotēkas pakalpojumu iespieddarbu, elektronisko izdevumu, rokrakstu un citu dokumentu – uzkrāšana, sistematizēšana, katalogizēšana, bibliografēšana un saglabāšanas funkciju;
- 2) bibliotēkas krājumā esošās informācijas sniegšanas funkciju.⁴⁷

⁴⁵ Poļaka, Inga. *Latvijas publisko bibliotēku automatizācija (1996-2006)*. Bakalaura darbs. Latvijas Universitāte. Sociālo zinātņu fakultāte informācijas un bibliotēku studiju nodaļa. Rīga, 2007. 8.lpp.

⁴⁶ „*Bibliotēku likums*”. „Latvijas Vēstnesis”, 167/169 (1228/1230), 1998. gada 9.jūnijs. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=48567> Skatīts [09.05.2015.]

⁴⁷ „*Bibliotēku likums*”. „Latvijas Vēstnesis”.

2.1. Bibliotēku tīkls un tipoloģija.

Bibliotēku darbība aptver visu valsts teritoriju, nodrošinot informācijas un zināšanu pieejamību visās pašvaldību teritorijās un visās tautsaimniecības nozarēs. Viss Latvijas bibliotēku kopums – ir noteiktā kārtībā, mērķtiecīgi organizēta bibliotēku sistēma. Bibliotēku sistēmas infrastruktūra aptver trīs sektorus – valsts, pašvaldību un privāto.⁴⁸ Divas īpaši izdalītas bibliotēkas Latvijā ir Latvijas Nacionālā bibliotēka un Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, turpat pārējās gandrīz divi tūkstoši bibliotēku sadalītas tīklos un pēc tipoloģijas.⁴⁹

Latvijas likumdošanā bibliotēku statusu un pamatdarbības principus nosaka vairāki normatīvie akti: likumi (piemēram: Bibliotēku likums, likums Par Latvijas Nacionālo bibliotēku, Obligāto eksemplāru likums u.c.), noteikumi (Bibliotēku akreditācijas noteikumi, Vietējas nozīmes bibliotēku tīkla darbības noteikumi u.c.), nolikumi (Latvijas Nacionālās bibliotēkas nolikums), tiek izstrādāti un apstiprināti politikas plānošanas dokumenti, kas skar bibliotēkas, protams, tiem ir reglamentējošs raksturs (Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam „Radošā Latvija”, Vadlīnijas bibliotēku darba plānošanai u.c.).

Ciešā sadarbībā ar pamatnostādņu „Radošā Latvija”⁵⁰ veidošanas procesu izstrādātas 15 kultūras nozaru stratēģijas 2014. – 2020. gada periodam, kurās detalizēti aprakstīts katras nozares attīstības mērķis, stratēģiskie rīcības virzieni un aktivitātes, nozaru stratēģija izstrādāta arī bibliotēkas nozarei „Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014 – 2020.”⁵¹ Iestājoties Eiropas Savienībā, Latvijas likumdošana ir pakārtota ES līgumiem, dokumentiem, vadlīnijām. Bibliotēku darbību Latvijā ietekmē arī iekļaušanās starptautiskās organizācijās, piemēram, kā ANO, UNESCO. Arvien pieaugošā informācijas daudzuma dēļ ir jāpievērš uzmanība bibliotēku darba organizācijai, izmaiņas skar visu bibliotēku darba procesu (informācijas apstrāde, klientu apkalpošanu, bibliotēku savstarpējo sadarbību Latvijas un ES līmenī u.c.), tādēļ tiek izstrādāti arī metodiskie norādījumi, piemēram, bibliotēku darba pārskatu veidošanai „Statistiskā uzskaitē: vadlīnijas Latvijas bibliotēkām” vai „Vadlīnijas

⁴⁸ „Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.” Apstiprināta Latvijas Bibliotēku padomes sēdē. 2014.gada 14.oktobris. 2. lpp. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/biblio/lb_padome.html Skatīts [03.05.2015.]

⁴⁹ Zinātņu Akadēmijas Ekonomikas institūts. *Bibliotēku ekonomika: pakalpojumi, finansēšana un darbības efektivitāte*. Rīga, 2000. Pieejams: <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/petijumi.html> skatīts [14.05.2015.]

⁵⁰ LR KM. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam „Radošā Latvija”*. Akceptēts 2014. gada 29. jūlijā. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/dokumenti/planosanas_doc.html Skatīts [03.05.2015.]

⁵¹ *Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.”*

bibliotēku darba plānošanai” u.c. Šo uzdevumu veic LNB bibliotēku konsultatīvais centrs vai LNB Stratēģiskās attīstības nodaļa.

Gan valsts, gan pašvaldības, gan privātās bibliotēkas pastāv un darbojas saskaņā ar Latvijas Republikas Bibliotēku likumu.

Valsts un pašvaldību bibliotēkas ir izglītojošas, informatīvas un kultūras institūcijas vai tās struktūrvienības, kuru funkcijās ietilpst – iespieddarbu, elektronisko izdevumu, rokrakstu un citu veidu dokumentu – uzkrāšana, sistematizēšana, katalogizēšana, bibliografēšana, bibliotēkas informācijas sistēmas izveide un saglabāšana, kā arī bibliotēku krājumos esošās informācijas publiskas pieejamības un izmantošanas nodrošināšana un bibliotēkas pakalpojumu sniegšana.⁵² Bibliotēku tīkls Latvijā veido visaptveroša satura krājumu, kas sniedz iespēju jebkurai Latvijā iedzīvotājam atrast sev nepieciešamo informāciju no jebkuras bibliotēkas. Bibliotēku tīkls nodrošina iedzīvotājiem daudzveidīgus kultūras, izglītības un informācijas pakalpojumus un to pieejamību, bibliotēkas izveidojušās par vietējās sabiedrības zināšanu un vietējo kopienu saskarsmes un pašiniciatīvu centriem.⁵³

Attiecīgu ministriju (Kultūras ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Veselības ministrija, Zemkopības ministrija u.c.) vadīto nozaru sastāvā esošās bibliotēkas nodrošina vispār nacionālus un attiecīgu tautsaimniecības nozaru darbībai un attīstībai nepieciešamos bibliotēku un informācijas pakalpojumus. Pašvaldību bibliotēkas nodrošina bibliotēku un informācijas pakalpojumus administratīvo teritoriju iedzīvotājiem. Privātās bibliotēkas sniedz nepieciešamo atbalstu dažādiem privātās uzņēmējdarbības veidiem.⁵⁴

Bibliotēkas tiek dalītas pēc institucionālā sektora, kā arī tās dalāmas arī pēc to nozīmes. Un papildus Bibliotēku likuma 9. panta otrajai daļai pilnībā atbilst 11., 12. vai 13. panta noteikumiem, kas nosaka trīs līmeņu bibliotēku tīklu Latvijā:

- vietējas nozīmes bibliotēkas,
- rajonu galvenās bibliotēkas,
- valsts nozīmes bibliotēkas.⁵⁵

Bibliotēku sistēmas institucionālā struktūra Latvijā ir līdzīga citu valstu bibliotēku sistēmu uzbūvei. Tajā ir nacionālais, reģionālais un lokālais līmenis. Bibliotēku sistēmas

⁵² „Bibliotēku likums”. „Latvijas Vēstnesis”, 167/169 (1228/1230), 1998. gada 9.jūnijs. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=48567> Skatīts [09.05.2015.]

⁵³ LR KM. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam „Radošā Latvija”*. Akceptēts 2014. gada 29. jūlijā. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/dokumenti/planosanas_doc.html Skatīts [03.05.2015.]

⁵⁴ *Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.* Apstiprināta Latvijas Bibliotēku padomes sēdē. 2014.gada 14.oktobris. 2. lpp. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/biblio/lb_padome.html Skatīts [03.05.2015.]

⁵⁵ „Bibliotēku likums”. „Latvijas Vēstnesis”.

organizācija trīs līmeņos tiek veikta izmantojot Bibliotēku likumā noteikto akreditācijas procesu, kura gaitā tiek novērtēta bibliotēku funkciju izpilde un pārbaudīta bibliotēkas darba kvalitātes atbilstība bibliotēkas statusam.⁵⁶

Vietējās nozīmes bibliotēkas ir pagastu, rajonu pilsētu un republikas pilsētu bibliotēkas, kas:

- nodrošina bibliotēku pakalpojumus lietotājiem to dzīvesvietas, darba, mācību, atpūtas vietas un citu vietu tiešā tuvumā;
- uzkrāj un sistematizē universāla vai specifiska rakstura iespieddarbus un cita veida dokumentus, kas apmierina attiecīgās bibliotēkas lietotāju prasības;
- spēj apmierināt bibliotēkas lietotāju pieprasījumu pēc iespieddarbiem un cita veida dokumentiem un informācijas ar citu bibliotēku palīdzību (informējot par pieprasīto dokumentu pieejamību citās bibliotēkās, pasūtot pieprasīto dokumentu no citas bibliotēkas utt.).⁵⁷

Par reģiona galveno bibliotēku uzskatāma tāda bibliotēka:

- kuras krājums ir universāls un tiek veidots atbilstoši attiecīgās administratīvās teritorijas attīstības interesēm;
- kura nodrošina sava krājuma, datu bāzu un informācijas sistēmu, kā arī citu bibliotēku krājumu pieejamību ikvienam lietotājam, izmantojot starpbibliotēku abonementu pakalpojumus;
- veido attiecīgās administratīvās teritorijas bibliotēku krājuma kopkatalogu, koordinē bibliotēku krājumu, nodrošina tā pieejamību ikvienai no šīm bibliotēkām;
- sadarbībā ar bērnu bibliotēkām veic bērnu galvenās bibliotēkas funkcijas attiecīgajā administratīvajā teritorijā;
- sniedz konsultatīvu un metodisko palīdzību visām attiecīgās administratīvās teritorijas bibliotēkām un popularizē to darbu;
- veic depoziārbibliotēkas funkcijas;
- nodrošina bibliotēku lietotājus ar valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas pašvaldību institūciju sagatavoto un publicēto informāciju.⁵⁸

⁵⁶ LBP sagatavotais projekts. Bibliotēku attīstības pamatnostādnes 2011.–2015.gadam. 2010. Pieejams: <http://www.biblioteka.lv/Sector/planosanas-dokumenti.aspx> Skatīts [06.05.2015.]

⁵⁷ „Bibliotēku likums”. „Latvijas Vēstnesis”, 167/169 (1228/1230), 1998. gada 9.jūnijs. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=48567> Skatīts [09.05.2015.]

⁵⁸ „Bibliotēku likums”. „Latvijas Vēstnesis”.

Valsts nozīmes bibliotēkai savukārt jāatbilst šādiem nosacījumiem:

- tās krājums ir universāls vai specializēts atsevišķā zinātnes nozarē vai vairākās zinātnes nozarēs un ir būtiska Nacionālā bibliotēku krājuma sastāvdaļa;
- tā nodrošina sava krājuma, datu bāzu un informācijas sistēmu, kā arī citu bibliotēku krājumu pieejamību ikvienam lietotājam valstī un ārpus tās, izmantojot starpbibliotēku abonementu pakalpojumus;
- tā nodrošina datu bāzu un informācijas sistēmu izveidi attiecīgajā nozarē un to pieejamību ikvienai bibliotēkai;
- tā sniedz metodisku palīdzību ikvienai bibliotēkai atbilstoši savam darbības virzienam;
- tā nodrošina bibliotēku krājumu komplektēšanas koordināciju;
- tā veic zinātniskās pētniecības darbu.⁵⁹

Pamatojoties uz Latvijas digitālajā Kultūras kartē ievadītajiem statistikas datiem⁶⁰ par Latvijas bibliotēku darba kopradītājiem (2010 – 2013), 2013. gada beigās Latvijā darbojās 1 751 bibliotēka, kuras pēc tipoloģijas iedalāmas:

- 1 nacionālā bibliotēka (Latvijas Nacionālā bibliotēka)
- 1 nozīmīga nespécializētā bibliotēka (Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka);
- 50 augstākās izglītības iestāžu bibliotēkas:
 - t.sk. 29 augstskolu bibliotēkas,
 - t.sk. 21 koledžu bibliotēkas;
- 36 speciālās bibliotēkas;
- 811 publiskās bibliotēkas:
 - t.sk. 801 pašvaldību publiskā bibliotēka,
 - t.sk. 8 Latvijas Neredzīgo bibliotēka ar filiālbibliotēkām,
 - t.sk. 2 citas publiskās bibliotēkas;
- 852 vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu bibliotēkas:
 - t.sk. 773 vispārīzglītojošo dienas skolu bibliotēkas,
 - t.sk. 23 vispārīzglītojošo vakara (maiņu) skolu bibliotēkas,
 - t.sk. 56 profesionālās izglītības iestāžu bibliotēkas.

Nacionālās bibliotēkas veido valstī vispilnīgāko grāmatu krājumu – universālu pēc satura, kas nemitīgi jāpapildina, un jā rūpējas par tā uzturēšanu. Bibliotēka veido nacionālo

⁵⁹ „Bibliotēku likums”. „Latvijas Vēstnesis”, 167/169 (1228/1230), 1998. gada 9.jūnijs. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=48567> Skatīts [09.05.2015.]

⁶⁰ LNB BAI Bibliotēku konsultatīvais centrs. *Latvijas bibliotēku darba kopradītāji 2010-2013*. www.km.gov.lv Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/bibliotekas.html Skatīts [02.05.2015.]

publikāciju krājumu, nodrošina tā izmantošanu un saglabāšanu nākamajām paaudzēm.⁶¹ Nacionālā bibliogrāfija – unikāla informācija, ko katra valsts veido par savā teritorijā publicētajiem izdevumiem neatkarīgi no to valodas un rakstības.⁶² LNB krājums veido Latvijas nacionālā kultūras mantojuma nozīmīgu sastāvdaļu. LNB krāj un glabā dokumentus, kas attēlo Latvijas kultūras un zinātnes attīstību, kā arī vēsturi. LNB ir arī Latvijas bibliotēku sistēmas attīstības centrs, tā kalpo visas nācijas intelektuālajai attīstībai.⁶³

Publiskā bibliotēka ir institūcija, ko dibina, atbalsta un finansē sabiedrība – vietējās vai reģionālās pašvaldības, valsts vai sabiedriskās institūcijas, nodrošinot vispārēju informācijas un pakalpojumu pieejamību visām sabiedrības grupām. UNESCO Publisko bibliotēku manifestā teikts, ka publiskā bibliotēka ir vietējais zināšanu ieguves avots, nodrošina pamatnosacījumus pilsoņu un sociālo grupu mūžizglītībai un iespējai patstāvīgi pieņemt lēmumus, kā arī celt savu kultūras līmeni. Ar kultūras līmeņa celšanu saprotot, ka publiskās bibliotēkas nenoliedzami ir arī kultūras centri, kuri tās lietotājiem sniedz visu veidu zināšanas un informāciju un to pakalpojumi ir pieejami visiem neatkarīgi no vecuma, tautības, reliģijas, dzimuma, rases, valodas vai sociālās stāvokļa, tādējādi nodrošinot demokrātisku informācijas pieejamību ikvienam iedzīvotājam.⁶⁴ Publiskās bibliotēkas sniedz pakalpojumus atbilstoši iedzīvotāju daudzveidīgajām informācijas vajadzībām, nodrošina vispārēju pieeju bibliotēku pakalpojumiem iedzīvotāju dzīves vietās kultūras, izglītības, informācijas un izklaides vajadzību apmierināšanā, un iesaistās informācijas un zināšanu sabiedrības veidošanā, tautsaimniecības attīstībā un sociālā atbalsta pasākumos.⁶⁵

Publiskajām bibliotēkām ir šādi galvenie darbības virzieni:

- vietējo kopienu iedzīvotāju kultūras, izglītības un mūžizglītības, informācijas un komunikācijas vajadzību nodrošināšana;
- lasīšanas kultūras veicināšana;
- e-prasmju un informācijpratības pilnveidošana;
- dažādu sociālo grupu sadarbības iniciatīvu veicināšana;
- iedzīvotāju radošo interešu un vietējās uzņēmējdarbības atbalstīšana.⁶⁶

⁶¹ „Bibliotēku likums”. „Latvijas Vēstnesis”.

⁶² Latvijas Nacionālās bibliotēkas mājas lapa. Termini. www.lnb.lv Pieejams: http://www.lnb.lv/lv/termini#letter_n Skatīts [05.05.2014.]

⁶³ *Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.*” Apstiprināta Latvijas Bibliotēku padomes sēdē. 2014.gada 14.oktobris. 3. lpp. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/biblio/lb_padome.html Skatīts [03.05.2015.]

⁶⁴ UNESCO. *Public Library Manifesto.* Pieejams: <http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman.html> Skatīts [06.05.2014.]

⁶⁵ *Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.*” 4. lpp.

⁶⁶ *Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.*” 4. lpp.

Vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības iestāžu bibliotēkas nodrošina izglītības, augstskolu studiju un pētniecības procesa vajadzības, atbilstoši studiju programmām, pētniecības virzieniem un izglītības standartiem. Sekmējot izglītības kvalitāti, izglītības iestāžu bibliotēkas piedāvā daudzveidīgus pakalpojumus un tradicionālos un elektroniskos informācijas resursus izglītojamiem, pedagoģiskajiem un citiem izglītības iestāžu darbiniekiem. Izglītības iestāžu bibliotēku darbs nav atdalāms no izglītības iestāžu īstenotajām mācību vai studiju programmām, ir izglītošanas, mācību un studiju procesa organiska sastāvdaļa un nozīmīgs izglītības un pētniecības politikas resurss.

Izglītības iestāžu bibliotēkām ir šādi galvenie darbības virzieni:

- izglītības iestāžu bibliotēku kā izglītības, augstskolu studiju un pētniecības procesa informacionālā nodrošinājuma centru darbība;
- augstākās izglītības iestāžu bibliotēku (akadēmisko bibliotēku) kā izglītības iestāžu profilam atbilstošu tautsaimniecības nozaru speciālistu informacionālā nodrošinājuma centru darbība;
- izglītības iestāžu bibliotēku kā skolēnu, skolotāju, studentu, mācībspēku un pētnieku informācijpratības apguves centru darbība.⁶⁷

Nozaru speciālās bibliotēkas nodrošina attiecīgās nozares specifiskās informācijas vajadzības. Lielākā speciālā bibliotēka ir Patentu tehniskā bibliotēka, kura nodrošina rūpnieciskā īpašuma informatīvās vides pilnveidošanu. Plašs speciālo bibliotēku tīkls vēsturiski ir izveidojies veselības aprūpes nozarē. Rīgas Stradiņa universitātes bibliotēka ir augstākās izglītības iestādes bibliotēka, kurā ir integrētas arī medicīnas speciālās bibliotēkas funkcijas, nodrošinot ar nepieciešamo informāciju veselības aprūpes nozares speciālistus. Latvijas Lauksaimniecības Universitātes Fundamentālā bibliotēka ir lauksaimniecības un tās saskarnozaru lielākā bibliotēka Latvijā.⁶⁸

2.2. Jaunu jēdzienu ieviešana un izmantošana bibliotēkās

Bibliotēku pakalpojumu filozofisko nostādņu maiņu visbūtiskāk raksturo tā saucamā tilta stratēģija, kas Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas *IFLA* skatījumā saistāma ar jauno jēdzienu bibliotēka 2.0. Jēdziens bibliotēka 2.0 pārņemts no biznesa pasaules. Bibliotēka 2.0 ietver pieaugošu informācijas plūsmu ne vien no bibliotekāra,

⁶⁷ *Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.* Apstiprināta Latvijas Bibliotēku padomes sēdē. 2014.gada 14.oktobris. 4. lpp. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/biblio/lb_padome.html Skatīts [03.05.2015.]

⁶⁸ LBP sagatavotais projekts. Bibliotēku attīstības pamatnostādnes 2011.–2015.gadam. 2010. Pieejams: <http://www.biblioteka.lv/Sector/planosanas-dokumenti.aspx> Skatīts [06.05.2015.]

bet galvenokārt tieši no lasītāja uz bibliotēku. Interaktivitāte ir jaunās bibliotēkas jaunais pamats un jaunā paradigma. Saskaņā ar jauno modeli bibliotēku pakalpojumi tiek pastāvīgi modernizēti, pārvērtēti un pieskaņoti sabiedrības un IKT mainībai un attīstībai, to mērķis – būt aizvien derīgākiem lasītājiem. Bibliotēkas 2.0 tendence ir nepārtraukts mēģinājums iesaistīt lasītāju bibliotēkas pakalpojumu modelēšanā, pilnveidošanā un ieviešanā, radot atgriezenisko saiti un veicinot aktīvu lasītāju iesaistīšanos gan resursu veidošanā, gan, protams, izmantošanā. Bibliotēkas 2.0 aizstāvji ir pārliecināti, ka galu galā jaunais pakalpojumu modelis pilnīgi aizstās bibliotēku tradicionālo vienvirziena pakalpojumu piedāvājumu, kas gadsimtiem ilgi bijis raksturīgs bibliotēkām. Šo modeli pavada jauna stratēģija, kas izsakāma kā „tilta starp bibliotekāru un lasītāju šķērsošanas stratēģija”. Gadsimtiem šo tiltu pirmais šķērsoja lasītājs un lūdza informāciju. Bibliotekārs meklēja, atrada un deva to, ko prasīja vai ko uzskatīja par vajadzīgu. 21. gadsimtā situācija ir pilnīgi mainījusies: bibliotekārs ir tas, kuram pirmajam jāšķērso tilts. Lasītāju gaidīšanas bezdarbība ir beigusies. Jaunu lasītāju piesaistīšana ir izšķirošā nākotnes stratēģijas daļa.⁶⁹ Līdz ar jaunajām izmaiņām būtiski uzlabojies bibliotekāra prestižs. Bibliotekāri ir apmācīti un pilnvērtīgi spēj palīdzēt ikvienam lietotājam. Nepārtraukti notiek dažādas apmācības, kā viens no nesenākajiem bibliotēku nozares darbinieku profesionālās pilnveides programmu projektiem bija ETQI. Projekta stratēģiskais mērķis bija paaugstināt bibliotēku darbinieku prasmes un kompetences, lai darbinieku kvalifikācija un kompetences atbilstu darba tirgus prasībām un inovācijām IT un apmācību jomā.⁷⁰

Bibliotekārs – vairs nav attiecināms tikai uz tradicionālo skaidrojumu. Bibliotekāri vairs nav tikai bibliotēkas darbinieki, kuri izsniedz grāmatas, viņi ir konsultanti, informācijas speciālisti, viņiem jāprot izmantot jaunākās tehnoloģijas. Bibliotēkas attīstība lielā mērā atkarīga no bibliotekāru kompetences. Jārūpējas par bibliotekāru profesionālo sagatavotību informācijpratības jomā.

Bibliotēkā ar apkalpošanu un pakalpojumiem ir saistīti arī jēdzieni: „lasītājs”, „abonents”, „klients”, „apmeklētājs”, „lietotājs” u.c. Jēdziens „lasītājs” ir viens no galvenajiem terminiem bibliotēkzinātnē, taču šobrīd līdz ar bibliotēkas piedāvāto pakalpojumu klāsta paplašināšanos, piemērotāks būtu jēdziens lietotājs, jo ne visi, kas bibliotēku apmeklē, arī lasa. Bibliotēkas lietotājs: persona vai organizācija, kas izmanto

⁶⁹ LR KM. LNB. *Valsts un reģionālā līmeņa bibliotēku metodiskā un konsultatīvā atbalsta sistēmas izpēte bibliotēku darbības uzlabošanai tradicionālajā un elektroniskajā vidē*. Pētījums. Rīga: LNB, 2007. 9. lpp. Pieejams: <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/petijumi.html> Skatīts [16.05.2015.]

⁷⁰ Dziļuma, Marta. *Noslēdzas starptautisks projekts kvalifikācijas paaugstināšanai bibliotēku nozarē*. www.lnb.lv 2015. Pieejams: <https://www.lnb.lv/lv/nosledzas-starptautisks-projekts-kvalifikācijas-paaugstināšanai-biblioteku-nozare> Skatīts [15.05.2015]

bibliotēkas pakalpojumus; persona, kas lieto bibliotēku.⁷¹ LR Bibliotēku likuma 22. pantā teikts, ka bibliotēkas lietotājs ir ikviena juridiskā vai fiziskā persona, kas izmanto bibliotēkas pakalpojumus.⁷² Tātad ne visi bibliotēkas lietotāji ir lasītāji, un arī ne visi bibliotēkas apmeklētāji ir lasītāji.

Lietotājam bibliotēkā ir vairākas lomas:

- viņš var būt izstādes apmeklētājs;
- pasākuma dalībnieks;
- uzziņas saņēmējs u.c.⁷³

Bibliotēka kļūst lietotājoorientēta:

- bibliotēkas vērsas pie lietotāju domām kā galvenā un svarīgākā kritērija bibliotēku sniegto pakalpojumu novērtēšanā;
- bibliotēku uzmanības lokā iekļūst potenciālais lietotājs kā viens no svarīgākajiem indikatoriem bibliotēkas darbības atbilstībai apkalpojamo iedzīvotāju vajadzībām;
- iedzīvotāju domas tiek noskaidrotas aptauju rezultātā.⁷⁴

Jaunajai bibliotēkas kultūrai jeb uz lietotāju orientētai bibliotēkas kultūrai ir raksturīgi:

- formulēti vadības mērķi;
- dokumentu un pakalpojumu plaša izpratne;
- augsta segmentācijas pakāpe;
- bibliotēkas kā sabiedrības, organizācijas, firmas funkcionāla elementa izpratne;
- profesionalitātes saistība ar informācijas vadību;
- augstākās vērtības – elastīgums, atvērtība pret novitātēm un pārmaiņām, profesionalitāte;
- ieinteresēts un atbildīgs skats uz pienākumiem un lietotājiem.⁷⁵

Analizējot termina „pakalpojumi” jēdzienisko saturu, jāsecina, ka galvenokārt to saprot divās nozīmēs:

- kā kādas darbības rezultātu, gala iznākumu (piemēram, katalogs, bibliogrāfiskais līdzeklis);
- kā darbības procesu (piemēram, uzziņas sniegšana).⁷⁶

⁷¹ Gerkena, Vineta. *Mūsdienu bibliotēkārās apkalpošanas pamattendences*. Promocijas darbs. Rīga: LU, Komunikāciju zinātnes bibliotēkzinātnes apakšnozare, 2007. 24.lpp.

⁷² „Bibliotēku likums”. „Latvijas Vēstnesis”, 167/169 (1228/1230), 1998. gada 9.jūnijs. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=48567> Skatīts [09.05.2015.]

⁷³ Gerkena. *Mūsdienu bibliotēkārās apkalpošanas pamattendences*. 24.lpp.

⁷⁴ Gerkena, Vineta. *Mūsdienu bibliotēkārās apkalpošanas pamattendences*. Promocijas darbs. Rīga: LU, Komunikāciju zinātnes bibliotēkzinātnes apakšnozare, 2007. 28.lpp.

⁷⁵ Gerkena. *Mūsdienu bibliotēkārās apkalpošanas pamattendences*. 52.lpp.

Katra bibliotēka pilda četras funkcijas: vāc, apstrādā, glabā un piedāvā dokumentus un informāciju. Jaunajā tūkstošgadē tieši apkalpošana, iedzīvotāju nodrošināšana ar informāciju kļūst par galveno bibliotēkas funkciju. Apkalpošanai ir būtiska nozīme bibliotēkas tēla veidošanā. Tā veido priekšstatu par bibliotēku, tās vietu un nozīmi sabiedrībā. Augsta apkalpošanas kvalitāte veido pozitīvu bibliotēkas tēlu un piesaista jaunus lietotājus. Laba, pieprasīta mūsdienīga bibliotēka – tā ir bibliotēka lietotājam, bibliotēka, kas prot un vēlas kvalitatīvi un profesionāli apkalpot.⁷⁷

2.3. Bibliotēku automatizācija un informācijas sistēmas

Denīze K. Fūrija (*Denise K.Fourie*) un Deivids R. Dovels (*David R.Dowell*) savā darbā *Libraries in the information age : an introduction and career exploration* publicējuši atziņas par bibliotēkām 21. gadsimta sākumā. Viņi uzsver, ka bibliotēkās ir sākusies jauna ēra. Ar to saprotot globālā tīmekļa izplatīšanos un jauno tehnoloģiju attīstību un ieviešanu. Autori uzsver, ka mūsdienās bibliotēkām jādomā par to, kā informāciju maksimāli daudz piedāvāt elektroniskā veidā. Līdz ar to mainās arī bibliotekāra loma, viņam ir jāpārvalda jaunākās tehnoloģijas, viņam ir jābūt informācijas speciālistam, un, ja lietotājs nemāk rīkoties un izmantot jaunākās tehnoloģijas, bibliotekāram ir jāspēj palīdzēt lietotājam apgūt elektronisko vidi, jāpalīdz orientēties informācijas klāstā un daudzumā. Protams, neatmetot bibliotēkas pastāvošās funkcijas un uzdevumu kā krājuma komplektēšana, izmantošana, sistematizēšana.⁷⁸ Tagad mums informācijas netrūkst, bet trūkst kopsakara un konteksta. Svarīgi ir prast atlasīt sev vajadzīgo informāciju, kritiski izvērtēt un pievienot jau esošajai, tā veidojot jaunas zināšanas.

Izmaiņas patērētājos, lietotājos, viņu uzvedībā arī ir novedušas pie izmaiņām bibliotēkās. Informāciju tehnoloģiju attīstība, izmaiņas informācijas telpā radījusi nepieciešamību visu padarīt elektronisku un elektroniski pieejamu, kas savukārt noved pie nākamā posma – lielā mērā viss kļūst bezmaksas vai tiek piedāvāts par zemu samaksu. Nākamais svarīgais aspekts – ne jau tikai bibliotēkās ievieš jaunākās tehnoloģijas, tehniku nomaiņa notiek gan darbavietās, gan mājās, kas savukārt rada iespēju bibliotēkas apmeklētājiem apmeklēt bibliotēku virtuāli jeb apmeklēt bibliotēku ārpus pašas bibliotēkas un

⁷⁶ Gerkena. *Mūsdienu bibliotekārās apkalpošanas pamattendences*. 22.lpp.

⁷⁷ Gerkena. *Mūsdienu bibliotekārās apkalpošanas pamattendences*. 69.lpp.

⁷⁸ Fourie, Denise K., Dowell David R. *Libraries in the information age : an introduction and career exploration*. Greenwood Village, CO : Libraries Unlimited, 2002.

saņemt to pakalpojumus alternatīvā veidā, tiek radīts jauns jēdziens – „bibliotēka bez sienām”.

Informācijas tehnoloģijas būtiski izmainījušas komunikācijas procesus sabiedrībā. Globālo datortīklu izmantošanas iespējas ļauj pārraidīt un saņemt informāciju no jebkuras vietas pasaulē. Cilvēks, kuram ir pieejams dators, neizejot no mājas vai darbavietas, var saņemt dažādu veidu informāciju – bibliogrāfisku, faktogrāfisku, pilnteksta, grafisku, audiovizuālu. Dokumenti tiek gatavoti elektroniskā formā un tieši no autora bez starpnieka nonāk datorsistēmās un pie lietotāja.⁷⁹

Informācijas un tehnoloģiju laikmetam ienākot arī Latvijā, radās vajadzība pēc jaunākajām tehnoloģijām, elektronisko resursu pieejamības, vienota bibliotēku informācijas tīkla. Informācijas laikmeta tendences noteica nepieciešamību pēc vienotas bibliotēku resursu apstrādes, uzkrāšanas un izplatīšanas.⁸⁰ Pasaulē bibliotēku automatizācija sākās 1960-tajos gados, bet Latviju tā sasniedza 1980-to gadu beigās, kad Latvijas Universitātes bibliotēkas Automatizācijas nodaļas speciālisti sāka atsevišķu bibliotekāro procesu automatizāciju.⁸¹ Bibliotēku automatizācija ir tehniskie līdzekļi, kuri tiek izmantoti bibliotekāro darba procesu atvieglošanai.⁸² Tas nozīmē, ka ar automatizēšanas palīdzību tiek atvieglotas tādas darbības kā katalogizēšana, iespieddarbu izsniegšana un daudzus citus darba procesa veidus, kas tiek pielietoti bibliotēkās. Integrētās informācijas sistēmas, kas kopš 90. gadu sākuma ir gan mainījušās, gan aizstātas ar citām, jaunām. 1992. gadā tika izstrādāta integrētā informācijas sistēma ALISE, Latvijas publiskās bibliotēkas šo automatizēto sistēmu sāka ieviest 1996.gadā.⁸³

2002. gada 12. aprīlī tika parakstīts nodomu protokols par sadarbību projektu „Pašvaldību vienotā informācijas sistēma”, „Latvijas izglītības informācijas sistēma” un VVBIS realizācijā. Šo visu trīs projektu izpildītāji vienojās par kopīgu stratēģiju sistēmu izveidē atbilstoši Nacionālās programmas „Informātika” un sociāli – ekonomiskās

⁷⁹ Gerkena, Vineta. *Mūsdienu bibliotekārās apkalpošanas pamattendences*. Promocijas darbs. Rīga: LU, Komunikāciju zinātnes bibliotēkzinātnes apakšnozare, 2007. 30.lpp.

⁸⁰ Kultūras informācijas sistēmu centrs. *Vēsture*. www.kis.gov.lv Pieejams: <http://www.kis.gov.lv/agentura/vesture/> Skatīts [05.05.2014.]

⁸¹ Poļaka, Inga. *Latvijas publisko bibliotēku automatizācija (1996-2006)*. Bakalaura darbs. Latvijas Universitāte. Sociālo zinātņu fakultāte informācijas un bibliotēku studiju nodaļa. Rīga, 2007. 10., 41., 42 .lpp.

⁸² Rampāne, Ilga. *Automatizācija Latvijas Universitātes bibliotēkā. Kā bija „ALISEs brīnumzemē”*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006. 7.lpp. Pieejams: http://www.biblioteka.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/lu_biblioteka/Par_biblioteku/Publikācijas/automatizācija.pdf

⁸³ Poļaka. *Latvijas publisko bibliotēku automatizācija (1996-2006)*. 10., 41., 42 .lpp.

programmas „e-Latvija” prasībām.⁸⁴ Tie noteica Latvijas virzību un informācijas sabiedrību. Notika aktīva bibliotēku darba automatizācija. Praktisks rezultāts bibliotēku iekļaušanai informācijas sabiedrības veidošanā bija VVBIS jeb Gaismas tīkla izveide, kurā izvirzīts uzdevums – katram sabiedrības loceklim sniegt t.s. universālo informācijas pakalpojumu, ar to saprotot iespēju katram neatkarīgi no vietas un laika saņemt viņam nepieciešamo informāciju par sociāli pieņemamu cenu. Bibliotēkām ir jāklūst par vietām, kur var saņemt universālo informācijas pakalpojumu.⁸⁵

Latvijas valsts un pašvaldību ieguldījums, lielprojekti VVBIS un „Bila un Melindas Geitsu fonda” finansiālais atbalsts radikāli mainīja situāciju bibliotēkās. BMGF projektā piedalās visas 870 Latvijas pašvaldību bibliotēkas. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nodrošinājums bibliotēkās, kā arī straujā IKT attīstība mainījusi bibliotēku darba saturu un uzdevumus, interneta brīvpiekļuve veicinājusi tāllasītāju aktivitāti, mazinot digitālo un sociālo plaisu sabiedrībā, radot iespēju katram Latvijas iedzīvotājam uzlabot savas dzīves kvalitāti.⁸⁶

Bibliotēkas kļūst par galvenajām visu veidu informācijas (biznesa, finanšu, zinātniskās, tehniskās, mācību, uzzīņu u.c.) apgādātājiem valstī, ikvienā apdzīvotā vietā, šim nolūkam nodrošināt lietotājiem pilnu tradicionālo un elektronisko informācijas pakalpojumu klāstu, kvalificētas konsultācijas un palīdzību.⁸⁷

Elektroniskie resursi ir informācijas avoti, kas pieejami ar datora un interneta starpniecību un šodien ir neatņemama sastāvdaļa ikvienā dzīves sfērā un zinātnes nozarē. Informācijas apmaiņa e-vidē ir daudz ātrāka, informācijai var piekļūt no jebkuras vietas un jebkurā laikā, elektroniskie resursi sāk aizstāt tradicionālos informācijas nesējus. Elektroniskie resursi dod iespēju lietotājam atrast materiālus, viņam vajadzīgo informāciju, ne tikai lokālajā bibliotēkā, bet arī attālināti, piemēram, saņemt informāciju, kas teorētiski būtu pieejama citā Latvijas bibliotēkā vai pat citas valsts bibliotēkā. Var teikt, ka radikāli mainās bibliotēkas darbība, jo galvenais vairs nav informācijas glabāšana krātuvēs, bet gan informācijas pieejamības nodrošināšana, prasme operatīvi sameklēt informāciju un to izmantot.

⁸⁴ Kultūras informācijas sistēmu centrs. Vēsture. www.kis.gov.lv Pieejams: <http://www.kis.gov.lv/agentura/vesture/> Skatīts [05.05.2014.]

⁸⁵ BO VSIA „Bibliotēku informācijas tīklu konsorcijs” *Valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma*. Sistēmas darbības koncepcija. Versija 2.0. Rīga, 2000.

⁸⁶ LR KM. LNB. *Valsts un reģionālā līmeņa bibliotēku metodiskā un konsultatīvā atbalsta sistēmas izpēti bibliotēku darbības uzlabošanai tradicionālajā un elektroniskajā vidē*. Pētījums. Rīga: LNB, 2007. 8., 9.lpp. Pieejams: <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/petijumi.html> Skatīts [16.05.2015.]

⁸⁷ Citēts pēc: Poļaka, Inga. *Latvijas publisko bibliotēku automatizācija (1996-2006)*. Bakalaura darbs. Latvijas Universitāte. Sociālo zinātņu fakultāte informācijas un bibliotēku studiju nodala. Rīga, 2007. 12, 42. lpp.

VVBIS ir moderna informācijas tehnoloģiju infrastruktūra, tā savieno, saslēdz visas Latvijas publiskās bibliotēkas. Izveidotais bibliotēku portāls ļauj vienkopus uzzināt informāciju par visām Latvijas bibliotēkām un aktualitātēm. Ir cilvēki, kuru bagātība ir pieeja zināšanām, un ir cilvēki, kuru trūkums izpaužas ierobežotā pieejamībā informācijai, kuras būtisks apjoms mūsdienās ir pieejams tikai elektroniskā vidē, izmantojot interneta tehnoloģiju. Tagad esam soli priekšā situācijai, kurā atradāmie pirms desmit gadiem, ir cēlusies izglītības kvalitāte, tiek aktualizēta mūžizglītība, visaptveroša interneta pieejamība, plaša datorizācija, attīstīti informācijas pakalpojumi, aktīvi tiek veikta digitalizācija, uzsvērta zināšanu nozīmība. Ir sākusies visaptveroša nacionālo iespaiddarbu digitalizācija. Nacionālās bibliogrāfijas transformējas meta informācijā, kad meklēšanas atribūti tiek veidoti arī ar automatizētas indeksācijas metodēm.⁸⁸ Bibliotēka šajā procesā ir svarīga, jo tā spēj nodrošināt informācijas un zināšanu pieejamību tiem, kam nav citu iespēju, nav piekļuves internetam. Tādējādi bibliotēkas ar savu tīklu, ar savu pieejamību ir jaudīga informācijas sistēma.

Bibliotēkas nodrošina arī pilntekstu datubāzu (sistemātiski sakārtots informācijas avotu un elektronisko resursu kopums) pieejamību. Kopš 2004. gada valsts aģentūra Kultūras informācijas sistēmas centrs, sadarbībā ar starptautisko *eIFL.net* konsorciju, noslēgusi līgumus par EBSCO, *Cambridge Journals Online*, *Emerald*, RUBRICON, *Integrum Techno* un citu datubāzu izmantojamību akadēmiskajās, zinātniskajās, speciālajās un publiskajās bibliotēkās. Latvijas bibliotēkās ir pieejamas arī Latvijas vietējās datubāzes, piemēram, LETA, LURSOFT, Letonika u.c. Būtiska nozīme informācijas vides pārskatāmībā un meklēšanā ir 8 valsts nozīmes bibliotēku elektroniskajam katalogam.⁸⁹ Milzīgs solis uz priekšu ir arī informācijas resursu un kultūras mantojuma digitalizācija jeb digitālo, virtuālo bibliotēku veidošana.

Šobrīd vairākas bibliotēkas Latvijā izmanto sistēmu – ALEPH 500. Šo sistēmu bibliotēkas izmanto, lai datorizēti apstrādātu krājumu, automatizētu bibliotēkās procesus un nodrošinātu lasītājiem informācijas pieejamību lokāli un internetā, kā arī sniegtu dažādus pakalpojumus, piemēram, lasītāji internetā var veidot grāmatu rezervēšanas pieprasījumus,

⁸⁸ Vilks, Andris. *Nacionālās bibliotēkas funkciju atdzimšana*. Konferences „Valstiski nozīmīgas zinātnes, izglītības, tautsaimniecības un kultūras institūcijas Latvijai” materiāls. Rīga, 2009. [http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/](http://www.lu.lv/Pieejams: http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/) Skatīts [04.05.2014.]

⁸⁹ Latvijas valsts Bila&Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros. Projektu īsteno Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēma”. *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdales materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008. 148. lpp.

skatīt izsniegtās grāmatas, pagarināt grāmatu atdošanas termiņu u.c.⁹⁰ Publiskās bibliotēkas un daļa skolu bibliotēku izmanto vienoto informācijas sistēmu – ALISE. Nodrošina visu bibliotekāro procesu automatizētu veikšanu un integrēšanu vienotā sistēmā, izstrādāta 1992. gadā.

KISC pārrauga, īsteno un attīsta bibliotēku, arhīvu, muzeju un citu kultūras iestāžu informācijas sistēmas, viens no tās galvenajiem uzdevumiem ir īstenot valsts un starptautiskus projektus un programmas. Šīs funkcijas izpildei KISC realizē vairākus projektus, kuros iesaistītas Latvijas bibliotēkas, muzeji un arhīvi, tā nodrošinot uzkrāto informācijas avotu un kultūras vērtību pieejamību sabiedrībai.⁹¹

Bibliotēkas nonāca neapskaužamā situācijā, visa sabiedrība saprata, ka nepieciešamas pārmaiņas, bet šīs pārmaiņas nebija tik viegli īstenot. Integrētās informācijas sistēmas izveide ir viens, bet otrs – moderns tehniskais nodrošinājums. Tehnoloģiju trūkuma dēļ bibliotēkas nespēja tikt līdzī vērīenīgajām pārmaiņām. Taču ar *milēniumu* viss mainījās. Bibliotēkas ieguva datorus, interneta pieslēgumu, raugoties atpakaļ, grūti pat iedomāties, ka šāda situācija Latvijas bibliotēkās varēja eksistēt, šobrīd dators, internets bibliotēkās ir pilnīgi pašsaprotama lieta. Informācijas tehnoloģiju ieviešana un vienotās bibliotēku sistēmas izveidošanās mainīja bibliotēkas lomu sabiedrībā. Ar valsts, pašvaldību, ES un citu ārvalstu finanšu līdzekļu atbalstu Latvijā ir izveidota mūsdienīga bibliotēku sistēma, nodrošinot pilnvērtīgu bibliotēku darbības kapacitāti, kvalitatīvus pakalpojumus un plašu pieejamību daudzveidīgiem informācijas resursiem. Bibliotēku darbības ieguvumiem ir jāgarantē stabilitāte, pēctecība un attīstība.⁹²

Bibliotēka vairs nav tikai lokāla, bet arī globāla, ar internetu tiek dota iespēja sadarboties ar citām bibliotēkām, tas rada jaunas iespējas komunikācijā, darbā. Automatizācijas sistēmas ieviešana deva iespēju paaugstināt bibliotēkas piedāvāto pakalpojumu kvalitāti, kā arī darba kvalitāti. Daudzveidīgas iespējas iegūt nepieciešamo informāciju, iespēja ērti un ātri apstrādāt dokumentus. Komunikācija starp bibliotēkām notiek ātrāk, parādās jauna iespēja – kā starpbibliotēku abonements.

⁹⁰ Integrētā bibliotēku informācijas sistēma ALEPH 500. Kultūras informācijas sistēmu centrs. www.kis.gov.lv Pieejams: <http://www.kis.gov.lv/projekti/bibliotekam/integreta-biblioteku-informacijas-sistema-aleph-500/> Skatīts [05.05.2014.]

⁹¹ Kultūras informācijas sistēmu centrs. Vēsture. www.kis.gov.lv Pieejams: <http://www.kis.gov.lv/agentura/vesture/> Skatīts [05.05.2014.]

⁹² „Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.” Apstiprināta Latvijas Bibliotēku padomes sēdē. 2014.gada 14.oktobris. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/biblio/lb_padome.html Skatīts [03.05.2015.]

3. BIBLIOTĒKAS KĀ KULTŪRAS ORGANIZĀCIJAS UN TO MĀRKETINGS

Industriālajā laikmetā ekonomika galvenokārt balstījās uz ražošanu un īpašums bija nepieciešams, lai nodrošinātu fizisku izdzīvošanu un gūtu panākumus. Jaunajā laikmetā kultūra kļūst par dominējošo jomu ekonomikā, un iespēja nodrošināt piekļuvi daudzveidīgiem kultūras resursiem un pieredzei, kas garantē cilvēka psiholoģisko eksistenci, būs tikpat svarīga kā īpašuma iegāde.⁹³ Kultūra aptver visas kādas noteiktas sabiedrības sociālo paradumu izpausmes t.i. zināšanas, mākslu, ticējumus, morāli, vērtības normas, uzskatus, kā arī cilvēku aktivitātes, kas rodas šo paradumu rezultātā. Katra sabiedrība ir savas kultūras nesēja un katrai sabiedrībai ir sava kārtība, sabiedrības struktūras, organizācijas u.tml., kādā veidā šie kultūras paradumi tiek pārraidīti.

Par kultūras organizācijām nosaucamas daudzas vietas – sākot ar skolām un universitātēm un beidzot ar izdevniecībām un interneta portāliem, taču to klasiskajā kultūras vērtību izpratnē un izpausmēs tās ir publiskās telpas, kā piemēram, muzeji, bibliotēkas, teātri utt.⁹⁴ Kultūras organizāciju jēdzienu var aplūkot šaurākā un plašākā nozīmē. Šaurākajā nozīmē tās būs ražošanas un izplatīšanas kompānijas ar specializāciju skatuves mākslā (piemēram, teātris, mūzika, opera vai deja), vizuālajā mākslā (galerijas un muzeji), kā arī kultūras mantojuma saglabāšanā (bibliotēkas un kultūras pieminekļi). Plašākajā nozīmē kultūras organizāciju jēdziens ietver kultūras industrijas (filmās, skaņu ieraksti, mūzikli, izdevējdarbība, daiļamatniecība) un plašsaziņas līdzekļus (radio, televīzija, laikraksti, periodiskie izdevumi).⁹⁵ Kultūras organizācijas ievērojami atšķiras pēc to lieluma struktūras, pārstāvētās nozares un funkcijas. Organizācija ir izveidota sistēma, kurā cilvēku darbība apzināti tiek vadīta un koordinēta kopīgu mērķu sasniegšanai. Ar jēdzienu „organizācija” menedžmentā saprot valsts institūciju, pakalpojumu sfēras veidojumu un ražošanas uzņēmumu. Katram no tiem ir sava specifika attiecībā uz dibināšanu, darbību un darbības izbeigšanu.⁹⁶

⁹³ Citēts pēc: Latvijas valsts Bila&Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” ietvaros. Projektu īsteno Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēma”. *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdales materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008. 136. lpp.

⁹⁴ Lendrijs, Čārlzs, Marks Pahters. *Kultūra krustcelēs: Kultūras un kultūras institūcijas 21.gadsimta sākumā*. Culturelab, 2010.

⁹⁵ Kolbērs, Fransuā, Žaks Nantels, Suzanna Bilodū, Deniss Ričs. *Kultūras un mākslas mārketingi*. Rīga: RD Kongresu nams, 2007. 16.lpp.

⁹⁶ Forānds, Ilgvars. *Menedžmenta autoritātes*. Rīga: Latvijas izglītības fonds, 2007. 116. – 117.lpp.

Kultūras organizācijām vai uzņēmumiem ir ievērojama loma sabiedrībā. Bibliotēka ir viena no kultūras organizācijām, kura pārraida katras sabiedrības visdažādākās kultūras izpausmes, tā ir arī nozīmīga sabiedrības tikšanās vieta. Īpaši svarīgi tas ir apstākļos, kur ir maz šādam nolūkam piemērotu vietu. Dažreiz bibliotēka tiek dēvēta par *sabiedrības viesistabu*. Bibliotēkas izmantošana pētniecībai, informācijas meklēšanai, izglītībai vai brīvā laika pavadīšanai rosina cilvēkus dibināt neformālus kontaktus ar citiem sabiedrības locekļiem. Publiskās bibliotēkas apmeklējums var sniegt pozitīvu sociālu pieredzi.⁹⁷ Kultūras organizācijas atspoguļo kultūras identitāti ar piedāvāto mākslas darbu satura palīdzību (vērtības, galvenās tēmas, tabu), ar formu (izmantotās tehnoloģijas un paņēmieni), ar piedāvājuma apjomu un patērēšanas veidu.⁹⁸

Kultūras institūciju darbības pamatmērķis ir kultūras vērtību radīšana, izplatīšana vai saglabāšana. Kultūras institūcija atbilstoši savas darbības pamatmērķim veic vienu vai vairākas no šādām funkcijām:

- 1) rada, uzkrāj, saglabā, pēta, dara pieejamas vai popularizē kultūras vērtības;
- 2) veic kultūrizglītojošo darbu;
- 3) organizē kultūras pasākumus;
- 4) vāc, uzkrāj, vērtē un analizē kultūras informāciju un nodrošina tās pieejamību sabiedrībai;
- 5) organizē profesionālo apmācību kultūras jomā nodarbinātajiem;
- 6) finansiāli atbalsta kultūras aktivitātes;
- 7) rosina sabiedrībā interesi par kultūru un apmierina sabiedrības kultūras vajadzības;
- 8) veicina jebkura sabiedrības locekļa iespēju sevi radoši izpaust un pilnveidot amatiermākslā un tautas mākslā.⁹⁹

Kultūras institūcijas un organizācijas ražo (rada) kultūras preces vai sniedz pakalpojumus, tie var būt gan taustāmi – materiāli, gan netaustāmi – nemateriāli. Ir kultūras industrijas nozares, kuras ir orientētas uz tirgu jeb pelnošās nozares, bet ir arī tādas kultūras nozares, kuru darbība un aktivitātes nav pārdodamas, tās ir nekomerciālas, vai to peļņa ir ļoti niecīga. Pelnošās kultūras iestādes ir kino, izdevējdarbība, teātris u.c., nepelnošās ir muzeji, bibliotēkas, kultūras mantojuma aizsardzība u.c. Bibliotēka ir institūcija, kuru finansē valsts un/vai pašvaldība, bibliotēkas nav uzņēmumi, tās negūst peļņu, taču tai pašā laikā bibliotēku darbība ir lielā mērā saistīta ar tādiem jēdzieniem, kas pastāv ekonomikā, uzņēmējdarbībā un

⁹⁷ IFLA. Publisko bibliotēku pakalpojumi . IFLA/UNESCO vadlīnijas attīstībai. Rīga: LNB, 2008.

⁹⁸ Kolbērs, Nantels, Bilodū, Ričs. *Kultūras un mākslas mārketing*s. 16.lpp.

⁹⁹ *Kultūras institūciju likums*. "Latvijas Vēstnesis", 322/325 (1383/1386), 30.10.1998.. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=51520> Skatīts [05.05.2014.]

mārketingā, kā efektīva resursu izmantošana, piedāvājums, pakalpojums, organizācijas ilgstoša pastāvēšana u.c., tie nav jēdzieni, kuri nāk prātā pirmie, kad izdzirdam vārdu bibliotēka. Parasti ar vārdu bibliotēka veidojas tradicionālas asociācijas, kā grāmatas, izglītība, kultūras vērtību un zināšanu saglabāšana, piekļuves nodrošināšana bezmaksas informācijai, sabiedrības informācijpratības veicināšana u.tml. Taču patiesībā visas bibliotēkas izmanto mārketinga pieeju un atziņas, protams, ne tādā apmērā kā lielie uzņēmumi, kas savstarpēji konkurē tirgus apstākļos, vai pelnošās kultūras industrijas un organizācijas, bet nenoliedzami, ka dažām kultūras organizācijām, tostarp arī bibliotēkām ir jāpievērš liela uzmanība arī šāda veida aktivitātēm.

Sākot ar 20. gadsimta 80. gadiem, bibliotēku darbā tiek izmantotas mārketinga (tirgzinību) teorijas atziņas. Jēdziens „mārketing” ir veidots no angļu valodas vārda *market* – tirgus un nozīmē darbību tirgus un pakalpojumu sfērā. „Mārketing” ir visplašākā darbība ar tirgu: izpēte, prognozēšana, analīze, vērtēšana, iedarbība, pārbaude utt.¹⁰⁰ Pasaulē mārketinga jēdziens nav svešs. Saskaņā ar Amerikas Mārketinga asociāciju pirmā mārketinga definīcija tika nosaukta 1935. gadā.¹⁰¹ Latvijā šis jēdziens parādījies krietni vēlāk, taču nu jau arī mums mārketing” ir neatņemama dzīves sastāvdaļa. Visbiežāk mārketingu asociē ar reklāmu, taču patiesībā tas ir kļūdaini, tas iekļauj daudz vairāk.

Viena no lielākajām mārketinga autoritātēm Filips Kotlers mārketingu definēja kā sabiedrisku procesu, kas virzīts uz cilvēku vajadzību un vēlmju apmierināšanu ar produkta ražošanas un maiņas starpniecību, mārketing” ir sociālo pārmaiņu virzītājs.¹⁰² Mārketinga uzdevums ir identificēt klientus, viņu vēlmes un vajadzības, un galvenais atrast veidus kā to izdarīt un nodrošināt. Speciālistu vidū ar mārketingu tradicionāli saprot *4P Mārketinga kompleksu*, šis modelis skaidri nodala 4 galvenās jautājumu grupas, kas mārketinga vadītājam un personālam jāpārdomā, lai produktu veiksmīgi nogādātu pie patērētāja – produkts vieta, virzīšana (veicināšana) un cena.

Kultūras institūcijām, kuras nepelna, kurām valsts dod finansējumu, vēl jo vairāk sevi ir jāpierāda, tādēļ vēl jo vairāk bibliotēkai kā kultūras institūcijai šobrīd ir jādomā par mārketinga aktivitātēm. Mārketing” ir izšķirošs veiksmīgai bezpeļņas organizācijai. Bezpeļņas organizācijām ir jāsaprot, ka mārketinga būtība neslēpjas pārdošanā vai virzīšanā, bet gan

¹⁰⁰ Citēts pēc: Gerkena, Vineta. *Mūsdienu bibliotēkārās apkalpošanas pamattendences*. Promocijas darbs. Rīga: LU, Komunikāciju zinātnes bibliotēkzinātnes apakšnozare, 2007. 27.lpp.

¹⁰¹ The American Marketing Association. *The American Marketing Association Releases New Definition for Marketing*. Chicago, 2008. Pieejams: <https://archive.ama.org/archive/AboutAMA/Documents/American%20Marketing%20Association%20Releases%20New%20Definition%20for%20Marketing.pdf> Skatīts [14.05.2015.]

¹⁰² Forands, Ilgvars. *Menedžmenta autoritātes*. Rīga: Latvijas izglītības fonds, 2007. 183. - 186. lpp.

pakalpojumā un pievienotajā vērtībā. Bibliotēkām ir jādomā par mārketingu, jādomā, kā komunicēt ar savu auditoriju, it īpaši tagad, kad tās ir orientētas uz citiem un cita veida pakalpojumiem.¹⁰³ Bibliotēka netiek uzskatīta par pašsaprotamu vērtību, bibliotēkas nozīme izriet no reāla vai potenciāla labuma, ko cilvēks var iegūt bibliotēkā. Tā var būt jauna pieredze, zināšanas, idejas, sociālie kontakti — jebkas, kas izraisa pozitīvas pārmaiņas viņa dzīvē. Tādējādi bibliotēkas vairs nevar aprobežoties ar pasīvu resursu vākšanu, saglabāšanu un pieejamības nodrošināšanu sabiedrībai. Tām tiklab jā rūpējas, lai šiem resursiem būtu ietekme uz indivīdu vai sociālo grupu dzīvi. Ne mazāk svarīgi ir noteikt un dokumentēt šo ietekmi — ne tādēļ vien, lai saprastu, vai bibliotēkas attīstības virziens ir pareizs, bet arī, lai pierādītu sabiedrībai un jo īpaši □ finansētājiem, ka viņu investīcijas bibliotēkā nesušas bagātīgus augļus.¹⁰⁴

Mārketinga teorijā ir akcentēta lietotāju prioritāte: apmeklētājiem ir jāsaņem viss, ko viņi vēlas, kad viņi vēlas un kādā veidā viņi vēlas. Bibliotēkām jāspēj nodrošināt un piedāvāt augstvērtīgu un kvalitatīvu produktu un pakalpojumu bibliotēkas lasītājam un lietotājam. Bibliotēku darbs jebkurā sabiedrībā ir atkarīgs no valdošajām nostādnēm. Tā arī varam teikt, ka ideja par atvērtu bibliotēku visai sabiedrībai balstās demokrātiskas sabiedrības nostādnēs.¹⁰⁵ Tāpat kā jebkurai citai kultūras organizācijai vai uzņēmumam, arī bibliotēkām ir jādomā ne tikai par mārketingu, bet arī par stratēģiju. Šodien par modernu tiek uzskatīta tāda bibliotēka, kurā ne tikai izmanto informācijas un komunikāciju tehnoloģijas, bet kura pārdomā un reformē savu stratēģiju, struktūru prioritātes, mērķus un to panākšanas veidus.¹⁰⁶ Šodien modernas bibliotēkas pamatā ir mainības stratēģija. Domājot gan par bibliotēkām Latvijā kopumā, gan katrai atsevišķai bibliotēkai, jāpievērš tam liela uzmanība. Bibliotēkām ir jā sāk domāt stratēģiski, jo pieaug pārmaiņu intensitāte, pieaug klientu gaidas pēc inovatīviem, unikāliem produktiem un pakalpojumiem. Piemēram, LNB stratēģiskais ilgtermiņa mērķis ir attīstīt LNB kā letonikas, nacionālās identitātes, informācijas un kognitīvo zinātņu pētniecības centru, kā arī kā bāzi nacionālās kultūras pētniecībai un digitālo humanitāro zinātņu infrastruktūras līderi.¹⁰⁷

¹⁰³ Jia Mi, Frederick Nesta. Library Management. *Marketing library services to the Net Generation*. Emerald Insight. Vol. 27 Iss 6/7. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:3541/eds/command/detail?sid=9297231d-44df-48a8-9df7-bdf8242efa03%40sessionmgr4004&vid=3&hid=4103> Skatīts [14.05.2014.]

¹⁰⁴ Dreimane, Jana. *Vai bibliotēkām ir vērtība?* Bibliotēku Ppasaule. Rīga: LNB, 2012. Nr.57.

¹⁰⁵ Gerkena, Vineta. *Mūsdienu bibliotēkārās apkalpošanas pamattendences*. Promocijas darbs. Rīga: LU, Komunikāciju zinātnes bibliotēkzinātnes apakšnozare, 2007.53. 54 .lpp.

¹⁰⁶ Glosiene, Audrone. *Sabiedrisko attiecību abc bibliotekāriem*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001. 12.lpp.

¹⁰⁷ LNB. *Latvijas Nacionālās bibliotēkas zinātniskās darbības publiskais pārskats 2013.gads*. Rīga, 2014. www.lnb.lv Pieejams: <http://www.lnb.lv/sites/default/files/media/par-lnb/institucija/lnb-zinatniskas-darbibas-parskats-2013.pdf> Skatīts [03.05.2015.]

Mūsdienās bibliotēku misija vairs nav grāmatu saglabāšana un sargāšana, šobrīd šīs ir funkcijas, ko tā pilda, taču kā jebkura cita veida organizācija tā nosaka savu misiju un mērķus atkarībā no darbības specializācijas vai mērķauditorijas. Misija ir institūcijas kopīgs atzinums par tās eksistēšanu un būtību. Misija nosaka darbības pamatvirzienu, kādēļ institūcija vispār eksistē, tās esamības cēloni un attaisnojumu.¹⁰⁸ Galvenais būtu saprast, kas organizācija ir, kāda ir tās jēga. Atkarībā no kultūras organizācijas misijas tās var pildīt vienu vai vairākas funkcijas.¹⁰⁹ Apskatot dažus bibliotēku misijas piemērus, var secināt, ka galvenokārt bibliotēkas ir orientētas uz sabiedrību, galvenais ir bibliotēkas lietotājs:

- veicināt radošu kultūras un zinātnes mantojuma izmantošanu, atbalstot Latvijas izaugsmi;¹¹⁰
- attīstīt bibliotēku par mūsdienīgu izglītības un informācijas centru, nodrošinot operatīvus un kvalitatīvus pakalpojumus lietotājiem, sniegt informacionālu atbalstu valsts augstākajai izglītībai, zinātnēi un tautsaimniecībai;¹¹¹
- iedvesmot mūžizglītībai, sekmēt zināšanas un stiprināt mūsu sabiedrību;¹¹² (*To inspire lifelong learning, advance knowledge, and strengthen our communities*)
- padziļināt, virzīties uz pasaules zināšanām; (*Advancing the world's knowledge*)¹¹³
- mēs nodrošinām neierobežotu pieeju informācijai un labu lasāmvielu atpūtai.¹¹⁴

Latvijā nepārprotami kultūru un kultūras aktivitātes kavē ekonomiskais faktors. Mūsdienu ekonomiskais klimats, situācija vēl ir ļoti nestabila, šis saspīlējums, protams, sāk pamazām risināties, bet valdība atrod daudz svarīgākas sfēras, kurām dod naudu, kaut kam svarīgākam un nopietnākam nekā kultūrai. Budžeta samazināšana ir "sāpīgs sitiens", tas nenoliedzami ietekmē kultūras organizācijas un kultūru Latvijā kopumā. Mums visiem un galvenokārt valdībai vajadzētu sākt domāt savādāk – „Nav tā kā Staļina laikā, ka ekonomika

¹⁰⁸ Glosiene. *Sabiedrisko attiecību abc bibliotekāriem*. 27.lpp.

¹⁰⁹ Kolbērs, Fransuā, Žaks Nantels, Suzanna Bilodū, Deniss Ričs. *Kultūras un mākslas mārketinga*. Rīga: RD Kongresu nams, 2007. 17.lpp.

¹¹⁰ Latvijas Nacionālās bibliotēkas misija. www.lnb.lv Pieejams: <http://www.lnb.lv/lv/par-lnb/par-instituciju> Skatīts [05.05.2014.]

¹¹¹ Rīgas Tehniskās Universitātes bibliotēkas misija. www.rtu.lv Pieejams: <http://www.rtu.lv/content/view/422/579/lang,lv/>

¹¹² New York Public Library mission. www.nypl.org Pieejams: <http://www.nypl.org/help/about-nypl/mission> Skatīts [05.05.2014.]

¹¹³ The British Library mission. www.bl.uk. Pieejams: <http://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/2020vision/themes/> Skatīts [05.05.2014.]

¹¹⁴ Kuldīgas Galvenās bibliotēkas misija. www.biblio.kuldiga.lv Pieejams: http://www.biblio.kuldiga.lv/?s=44§ion=par_mums Skatīts [05.05.2014.]

nosaka visu, pamatā ir kultūra. (..) Tikai tās valstis ir arī ekonomiski labklājīgi dzīvojušas, kurām pamatā ir bijusi kultūra. Un, kamēr tas nav saprasts, mēs dzīvosim tāpat kā šodien.”¹¹⁵

Kultūras daudzveidības jomā bibliotēkām jāveicina piederības sajūta vietējai sociālajai kopienai, veicinot interesi par novadu, ģimenes vēsturi. Svarīgi ir veicināt etnisko, kultūras, valodas un reliģiju daudzveidību un sociālo integrāciju. Savā darbībā bibliotēkas rada arī nosacītu pievienoto vērtību – nododot zināšanas lietotājam, tās rada šo zināšanu tālākas efektīvas izmantošanas iespēju. Bibliotēkas pievienotā vērtība realizējas gan kultūras, gan ekonomikas, gan sociālajās jomās un veicina gan atsevišķa cilvēka, gan visas sabiedrības attīstību.¹¹⁶

¹¹⁵ Citāts no raidījuma „100g kultūras”, Oļģerta Krodera 90 gadu jubilejas fragmenta. (24. min) Pieejams: <http://lv.lsm.lv/lv/raksts/10.10.2012-100g-kulturas--specializlaidums.id4920/> Skatīts: [14.05.2014.]

¹¹⁶ Citēts pēc: Gerkena, Vineta. *Mūsdienu bibliotēkārās apkalpošanas pamattendences*. Promocijas darbs. Rīga: LU, Komunikāciju zinātnes bibliotēkzinātnes apakšnozare, 2007. 55.lpp.

4. LATVIJAS BIBLIOTEKĀRU VIEDOKLIS PAR LOMAS IZMAIŅĀM

Pētījuma mērķis un metodoloģija

Pētījums bakalaura darba ietvaros tika veikts laika posmā no š.g. 15. līdz 20. maijam. Pētījumā kopā piedalījās 302 respondenti.

Mērķis bija noskaidrot Latvijas bibliotekāru viedokli jautājumos, kas saistīti ar bibliotēkas lomas un nozīmes maiņu mūsdienās. Noskaidrot bibliotēkas kā kultūras organizācijas funkciju īstenošanu dzīvē Latvijā.

Saskaņā ar bakalaura darbā izvirzīto pētniecisko jautājumu un mērķi, lai iegūtu bakalaura darba pētījumam nepieciešamos datus un veiktu to analīzi, izmantota kvantitatīvā pētījuma metode. Latvijas bibliotekāru viedoklis tika iegūts ar paš aizpildāmu anketu internetā.

Kvantitatīvajai metodei raksturīga statistiskas informācijas iegūšana, informācija tiek iegūta mērījumu rezultātā, tiek mērīts viedoklis, par kādu sociālu parādību vai fenomenu, pieredze tiek pārvērsta skaitļos. Šajā gadījumā kvantitatīvā pētījuma metode tika izmantota, jo tā ir ekstensīva, var iegūt maksimāli daudz datu. Kvantitatīvajā izpētē pētnieks ir attālināts no indivīda, atšķirībā no kvalitatīva pētījuma, kur starp pētnieku un respondentu notiek komunikācija. Ar kvantitatīvo metožu izmantošanu tiek nodrošināta statistiska informācija, kas ir viegli apkopojama un ērti salīdzināma starp dažādām pētāmajām grupām.

Tā kā aptauja tika veikta internetā un bija iespēja aizsūtīt anketu uz visām Latvijas bibliotēkām, tika pieņemts lēmums neveidot izlasi, bet aicināt visus bibliotekārus atbildēt. Anketa tika izsūtīta no LNB Bibliotēku konsultatīvā centra, bibliotēku portāla redaktora e-pasta pa e-pasta vēstkopām (e-pasta adresu datu bāzi) uz visām Latvijas bibliotēkām (LNB visu darbinieku e-pastiem; 29 reģionu galveno bibliotēku direktoriem un metodiķiem; publiskajām bibliotēkām; zinātnisko, speciālo, LU Akadēmisko, augstskolu bibliotēkām; koledžu bibliotēkām; vispārīzglītojošo un profesionālo skolu bibliotēkām), kā arī ievietota bibliotekāru portālā *www.biblioteka.lv*. (skatīt 1. pielikumu) Pirmo reizi anketa tika izsūtīta 15. maijā, savukārt aicinājuma aizpildīt atgādinājums 19. maijā.

Elektroniskās aptaujas anketa tika sagatavota vietnē *Google Apps for Work – Forms*, kas paredēts elektronisko aptauju veikšanai. Tika izveidota standartizēta aptauja – visai pētāmajai grupai viena anketa; daļēji strukturēta. Bibliotekāru viedoklis tika noskaidrots, izmantojot: gan slēgtos, gan daļēji slēgtos, gan atvērtos jautājumus. Jautājumi tika uzdoti, lai noskaidrotu šādas lietas: ziņas par respondentu; ziņas par respondenta pārstāvēto bibliotēku; viedokli par izteikumiem, kas saistīti ar bibliotēkām; respondenta pārstāvētās bibliotēkas

spējas dažādos izteikumos; kā bibliotekāri novērtē viņu pārstāvētās bibliotēkas kultūras norises; cik lielā mērā bibliotekāri bibliotēku uzskata, piemēram, par informācijas ieguves vietu, atpūtas un izklaides vietu, kultūras centru; kā bibliotekāri vērtē bibliotēku lomu mūsdienās Latvijā.

Ir vairāki iemesli, kāpēc šajā pētījumā piemērotākā metode tika izvēlēta elektroniskā aptauja:

- kā viens no galvenajiem izvēles iemesliem par labu interneta aptaujai bija tas, ka visi bibliotekāri ikdienā izmanto un lieto internetu, nepastāvēja risks, ka kādam no respondentiem būtu nepietiekamas e-zināšanas (datora un interneta izmantošana) un pieredze, lai varētu būt par respondentu;
- iespēja uz visu bibliotēku e-pastiem izsūtīt uzaicinājumus, potenciālie respondenti ir viegli sasniedzami;
- interneta aptauja ir ātrākais un finansiāli izdevīgākais veids, kā sasniegt mērķa grupu, turklāt, ja tā ir skaidri zināma;
- respondents pats var izvēlēties sev piemērotāko laiku, kad aizpildīt anketu, viņam nav jāsteidzas;
- nav intervētāja ietekmes (respondenti ir atvērtāki, gatavi dalīties ar savu viedokli nekā citu interviju / aptauju gadījumos, īpaši jūtīgākos jautājumos);
- salīdzinoši inovatīva viedokļa izpētes metode.

Protams, ir arī trūkumi:

- lielais informācijas daudzums mūsdienās nogurdina, respondents jau tā savā e-pastā saņem pietiekami daudz informācijas, tādēļ pastāv iespēja, ka respondentam nav motivācijas pildīt anketu;
- dati nav reprezentatīvi, jo virtuālajā vidē nav iespējams veidot nejaušu stratificētu izlasi;
- aptauju nav ieteicams veidot garu un sarežģītu;
- maza response – liela daļa respondentu atstāj anketu līdz galam nepabeigtu;
- pastāv zems ticamības līmenis, jo ir vāja kontrole.

Respondentu raksturojums (skatīt 2. pielikumu)

Kopā pētījumā piedalījās 302 Latvijas bibliotekāri. No tiem 295 sievietes jeb 98% un 7 vīrieši jeb 2%. Respondentu vecums ir no 21 līdz 70 gadiem. Respondentu vidējais vecums

47 gadi. Respondentu iedalījums pēc vecuma: 21 – 30 (13%); 31 – 40 (15%); 41 – 50 (27%); 51 – 60 (38%); 61 – 70 (7%).

60% jeb 181 respondents norādījis, ka strādā par bibliotekāru, bibliogrāfu, metodiķi vai informācijas speciālistu. 14% respondentu norādījuši, ka strādā citā amatā, kā piemēram, projektu vadītājs, direktora vietnieks, bibliotēkas vadītājs, bibliotēkas vadītāja vietnieks, bibliotēkas lietvedis. Vienlīdz lielā skaitā pārstāvēti nodaļas vadītāji un bibliotēkas direktori (12%). Tikai 2% no respondentiem, kuri sniedza atbildi, mācās bibliotēku un informācijas zinātni.

Visvairāk pārstāvēti respondenti, kuru darba stāžs ir lielāks par 21 gadu (40%). Vienlīdz pārstāvēta respondentu grupa, kuru darba stāžs ir no 6 līdz 10 gadiem un no 11 līdz 20 gadiem (21%). Nedaudz mazāk (18%) respondentu, kuri sniedza atbildi, bibliotēkā strādā līdz 5 gadiem.

Ziņas par bibliotēku (skatīt 3. pielikumu)

Pētījumā visvairāk piedalījušies respondenti, kuru pārstāvētā bibliotēka atrodas pilsētā (73%). 23% respondentu atbildējuši, ka strādā bibliotēkā, kas atrodas lauku teritorijā. Visvairāk pārstāvēts Rīgas reģions (29%), tad seko Vidzemes reģions (19%). Vienlīdz liels atbilžu skaits (14%) iegūts no Kurzemes un Latgales bibliotēkām. Vismazāk pētījumā pārstāvētas Pierīgas bibliotēkas (7%). Visvairāk atbilžu saņemts no publiskajām bibliotēkām (54%), 19% no vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu bibliotēkām. 13% respondentu pārstāv Latvijas Nacionālo bibliotēku un 11% augstākās izglītības iestāžu bibliotēkas. Vismazāk atbilžu saņemts (3%) no speciālajām bibliotēkām. Tikai 1 atbilde sniegta no Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas.

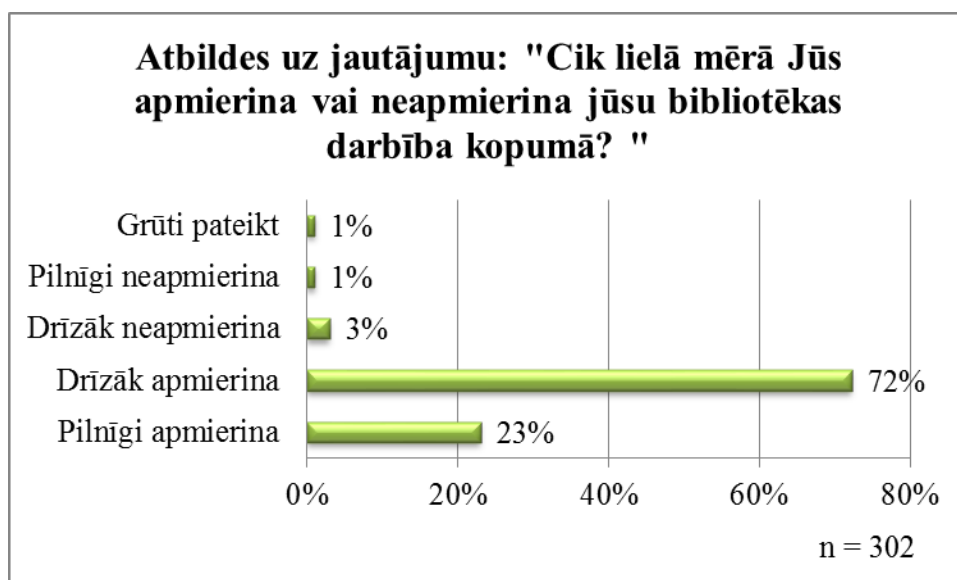
Empīriskā pētījuma analīze

Uz jautājumu: „**Kas ir pirmais par ko Jūs iedomājaties, kādas asociācijas Jums veidojas dzirdot vārdu bibliotēka?**” netika doti atbilžu varianti, lai neierobežotu respondenta pirmās domas un asociācijas, kas viņam rodas. Kā visbiežāk minētā asociācija, gandrīz pusei respondentu bija grāmatas, krāmatu kalni, grāmtu krātuve, templis (daudz, dažādas, skaistas, krāsainas, vecas, nelasītas). Otrā biežāk minētā asociācija saistīta ar informāciju. 1/3 daļa respondentu norādīja, ka bibliotēka viņiem asociējas ar informācijas ieguves, uzziņas vietu, ka bibliotēka ir milzīga informācijas daudzuma krātuve, mūsdienīgs informācijas centrs. Trešajā vietā ierindojas – kultūra, bibliotēka kā kultūras centrs, iekļaujot Latvijas kultūras mantojumu un nacionālās identitātes sargāšanu. Tuvu līdzās trešai biežāk

minētajai asociācijai ir izglītība zinātne, zināšanas, gudrība, bibliotēka kā zināšanu krātuve. Uzreiz pēc izglītības minēts, ka bibliotēka asociējas ar brīvpieejas internetu. Daži respondenti kā pirmo asociāciju atzīmēja bibliotēku, kā komunikācijas centru; diskusiju vietu; domu biedru satikšanās vietu, vietu, kur var vienkārši aprunāties, uzsverot, ka tas ir nozīmīgi pensionāriem. Tika pieminēts arī, ka bibliotēka asociējas ar atpūtas vieta , brīvā laika pavadīšanas vieta (saturīga, lietderīga), izkalides vieta. Salīdzinoši maz asociāciju veidojas ar jaunākajām tehnoloģijām un datoriem. Lielākoties asociācijas veidojas saistībā ar bibliotēkas piedāvājumu un to galvenajām funkcijām, taču daži respondenti kā pirmās lietas, kas nāk prātā minēja arī sajūtas, kā piemēram, miers, klusums, mājīgums, smarža kāda ir tikai bibliotēkā, gaišums, senatnīgums, harmonija, patīkama,pozitīva atmosfēra. Dažiem respondentiem vārds bibliotēka veido interesantas asociācijas, kā piemēram, bērniību, jo mamma strādāja bibliotēkā, ar milzīgiem grāmatu paluktiem, lapu čaboņu., sesiju augstskolā. Neraugoties uz bibliotēku attīstību un piedāvātajām iespējām, inovācijām, pirmās asociācijas veidojas ar bibliotēkas pamatfunkcijām un to galveno nozīmi sabiedrībā.

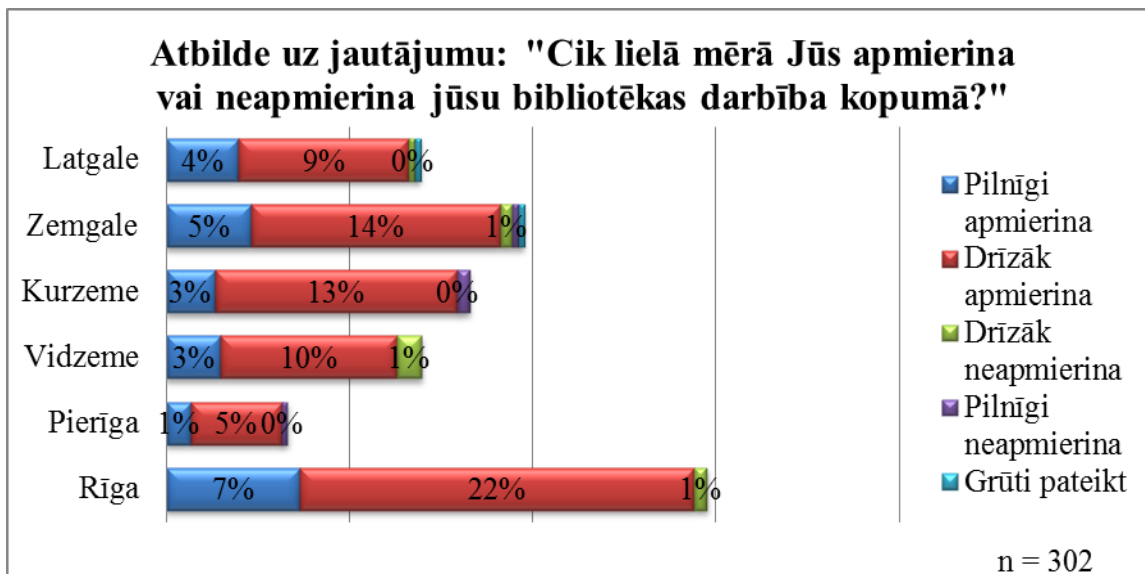
Apmierinātība ar bibliotēkas darbību.

Lūdzot novērtēt respondentu viedokli par savas bibliotēkas darbību vairākums respondentu (72%) atzina, ka ir drīzāk apmierināti. 23% ir pilnīgi apmierināti ar savas bibliotēkas darbību pretējs viedoklis ir 3% respondentu, kuri uzskata, ka bibliotēkas darbība ir drīzāk apmierinoša.

Salīdzinot iegūtos rezultātus pa reģioniem atklājas, ka visapmierinātākie ar savas bibliotēkas darbību ir respondenti Rīgā (7%). Gandrīz vienlīdz pilnībā apmierināti ir

respondenti Zemgalē (5%) un Latgalē (4%). Pilnīgi neapmierināti ar savas bibliotēkas darbību ir daļa respondentu (1%), kuru bibliotēka atrodas Kurzemes reģionā, pārējos Latvijas reģionos respondenti nav norādījuši, ka būtu pilnībā neapmierināti. Drīzāk apmierināti ar savas bibliotēkas darbību ir 22% respondenti Rīgā un 14% respondenti Zemgalē. Drīzāk apmierināti ar savas bibliotēkas darbību ir tikai 5% Pierīgas bibliotekāri.

Uz jautājumu par **bibliotēkas spēju novērtēšanu** atbildēja visi respondenti (n = 302). (skatīt 4. pielikumu) Pētījuma rezultāti liecina, ka visos gadījumos respondenti savu bibliotēku sniegtajos izteikumos vērtē kā drīzāk spējīgu, procentuālais atbilžu sadalījums svārstās robežās no 39% līdz 63%. Nevienā no dotajiem izteikumiem pārsvaru neguva atbilžu varinats – pilnīgi spēj. Šajā jautājumā vērojams, ka respondentiem ir lielākas grūtības sniegt savu viedokli salīdzinājumā ar citiem jautājumiem. Vienlīdz lielam respondentu sakaitam (18%) bija grūti spriest par bibliotēkas spējām jautājumos, kas skar lokālo kultūras tradīciju nostiprināšanu un aktualizēšanu, mērķtiecīgu kultūras līdzekļu izmantošanu ikviena sabiedrības locekļa radošo spēju attīstīšanai. 17% respondentu bija grūti izteikt savu viedokli, vai vēlējās atturēties no jautājuma atbildēšanas, kas saistīts ar reģionālo atšķirību mazināšanu dzīves kvalitātē un kultūras pieejamībā.

Interesanta aina paveras respondentu atbildēs par pakalpojumu pieejamību un nodrošinājumu. 32% respondentu uzskata, ka viņu bibliotēka pilnīgi spēj nodrošināt augstvērtīgu bibliotēku pakalpojumu pieejamību visiem Latvijas iedzīvotājiem, taču tikai 22% respondenti spēj vairot kultūras pakalpojumu pieejamību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām (problēmas kultūras pieejamībā rada piemērotas infrastruktūras trūkums). 5% respondentu uzskata, ka nespēj nodrošināt augstvērtīgu bibliotēku pakalpojumu pieejamību visiem Latvijas iedzīvotājiem. Līdzīgs respondentu skaits (4%) atzīst, ka viņu bibliotēka nespēj vairot

kultūras pakalpojumu pieejamību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām (problēmas kultūras pieejamībā rada piemērotas infrastruktūras trūkums). 21% Latvijas bibliotekāru atzīst, ka viņu bibliotēka drīzāk nespēj vairot kultūras pakalpojumu pieejamību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, taču izteikumā par augstvērtīgu bibliotēkas pakalpojumu pieejamību un nodrošināšanu visiem Latvijas iedzīvotājiem, bet 10% uzskata, ka spēj nodrošināt augstvērtīgu bibliotēku pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem.

Visvairāk respondentu (40%) ir pārliecināti, ka viņu bibliotēka ir pilnīgi spējīga vairot kultūras pakalpojumu pieejamību ievērojamai sabiedrības daļai, kuru ierobežo ekonomiskie faktori (zema pirktspēja) un sniegt atbalstu un pakalpojumus mūžizglītībā un interešu izglītībā ieinteresētajiem. 38% respondentu uzskata, ka viņu pārstāvētā bibliotēka pilnībā spēj nodrošināt bibliotēku pakalpojumus e- vidē, kur 42% respondentu atzīst, ka to spēj tikai drīzāk. Vismazāk respondentu (16%) domā, ka viņu bibliotēka pilnībā spēj veicināt sabiedrības aktivitāti un pašorganizēšanos, kur 56% respondentu uzskata, ka to drīzāk spēj, bet 12% drīzāk nespēj.

Respondenti uzskata, ka viņu bibliotēkas sabiedrību pastiprināti iesaistīt un izglītēt kultūras procesos drīzāk spējīgas ir 59% gadījumu, pilnīgi spēj 23%. Savukārt jautājumā par nacionālo kultūras vērtību celšanu 51% aptaujāto respondentu, uzskata ka viņu bibliotēka ir drīzāk spējīga, bet pilnībā spējīgi tikai 35%.

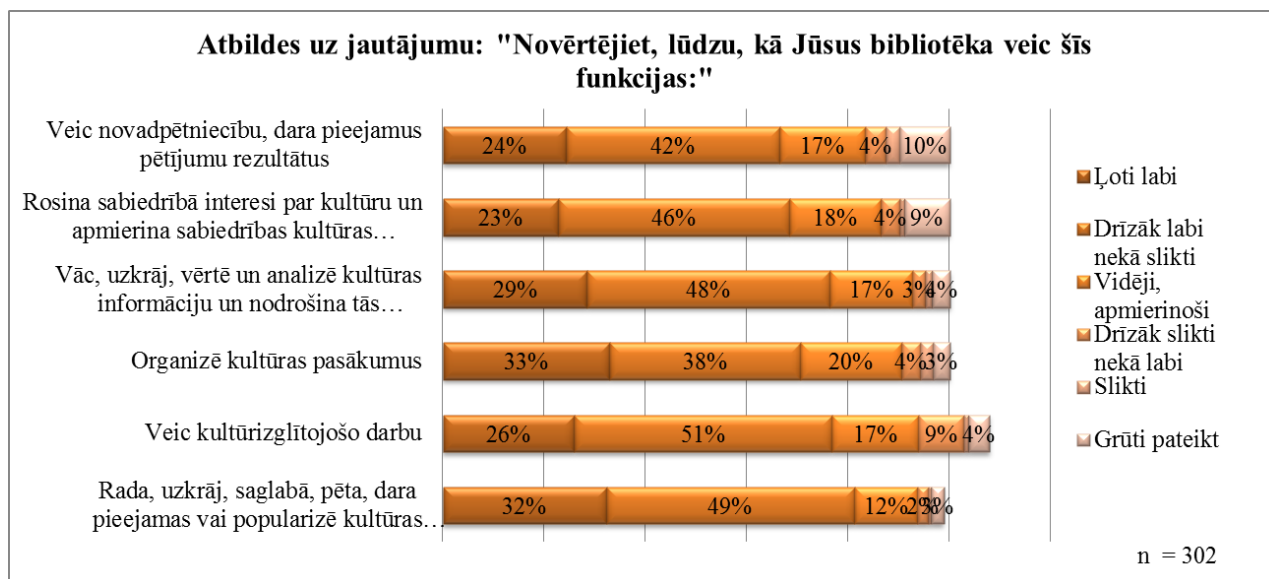
Mazliet vairāk kā puse (63%) respondentu uzskata, ka drīzāk spēj veidot un ietekmēt vietējās kopienas kultūras un izglītības vidi un tās kvalitāti un 7% respondentu šajā jautājumā domā, ka to drīzāk nespēj. 57% respondentu uzskata, ka viņu bibliotēka drīzāk spēj sekot līdzi tehnoloģiju attīstībai IKT, nodrošināt bibliotēku ar nepieciešamo IKT aprīkojumu. Pilnīgi spēj tikai 21% un drīzāk nespēj 16%, kas ir 1/6 daļa respondentu.

Šis jautājums respondentiem tika uzdots, lai noskaidrotu bibliotekāru viedokli par viņu bibliotēkas spējām konkrētu darbību izpildē, kas atbilst LR likumdošanā noteiktajām kultūras institūciju funkcijām. Pētījuma rezultāti rāda, ka 32% respondentu atzīmējuši, ka viņu bibliotēka ļoti labi rada, uzkrāj saglabā, pēta, dara pieejamus vai popularizē kultūras vērtības un 49% atdimējuši, ka drīzāk labi nekā slikti veic šo funkciju. 12% procentos gadījumu šī funkcija tiek veikta vidēji, apmierinoši un 1% gadījumu slikti. Puse jeb 51% respondentu atzina, ka drīzāk labi nekā slikti veic kultūrizglītojošo darbu. 1/4 daļa respondentu, kuri sniedza atbildi uzskata, ka viņu bibliotēka kultūrizglītojošo darbu veic ļoti labi.

Vislabāk Latvijas bibliotēkas bibliotekāru skatījumā spēj organizēt kultūras pasākumus, šo kā ļoti labi veiktu funkciju norādījuši 33% respondentu, taču šo pašu funkciju kā drīzāk slikti nekā labi pildītu uzskata 20% respondentu. Vissliktāk tiek veikta

novadpētniecība 3% respondentu šo funkciju atzīmēja kā slikti pildītu, 10% gadījumu respondentiem ir grūti spriest par šīs funkcijas pildīšanas spējām viņu bibliotēkā.

Drīzāk slikti nekā labi Latvijas bibliotekāru skatījumā tiek rosināta sabiedrības interese par kultūru, šādi atbildējuši 18% respondenti.

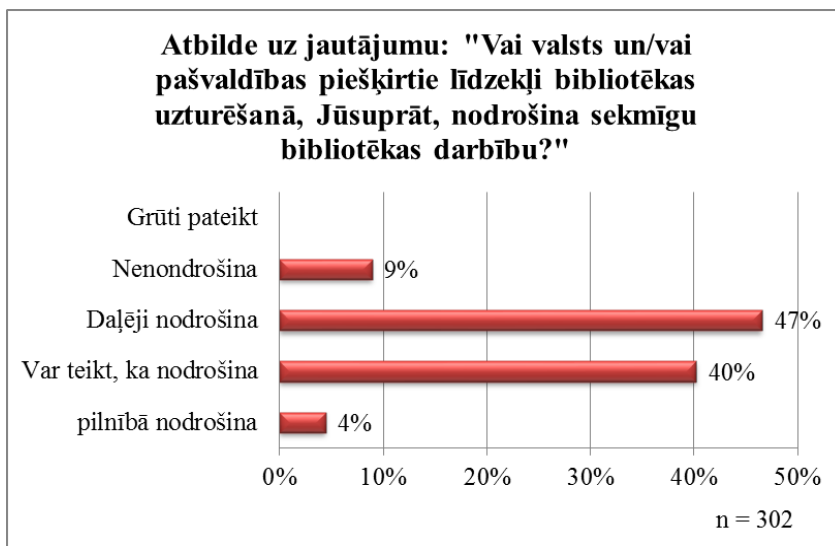
Respondentiem tika uzdots jautājums: „Vai, Jūsaprāt, ir svarīgi izstrādāt bibliotēku stratēģiju, noteikt mērķus, misiju un galvenos darbības virzienus? Vai tas palīdz bibliotēkām? Kāpēc?” Šis jautājums uzdots ar mērķi noskaidrot bibliotekāru viedokli par stratēģijas būtu un tās reālu izmantošanu bibliotēku darbā. Absolūtais vairākums respondentu atzina, kā, jā, noteikti ir nepieciešams izstrādāt stratēģiju. Lai kaut ko sasniegtu un attīstītos ir nepieciešams mērķis, jo tad jebkāda darbība kļūst bezjēdzīga. Stratēģija palīdz virzīties uz priekšu, pretējā gadījumā būtu haoss. Tika minēts arī tas, ka izstrādājot stratēģiju tiek pamatota finansējuma piešķiršana. Stratēģija palīdz saprast nākotnes perspektīvas un vīziju, tas nodrošina neiestrēgšanu uz vietas. Ilgtermiņā stratēģija ir ļoti svarīga. Ar stratēģijas izstrādes palīdzību var analizēt bibliotēkas sasniegumus, noteikt vājās un stiprās puses, atskatīties uz to, kas izdarīts, lai veidojot nākamo stratēģiju spētu uzlabot bibliotēkas darbību un pierādīt, ka bibliotēkai ir nepieciešams lielāks finansējums, lai spētu vēl kvalitatīvāk un veiksmīgāk darboties. Ar mērķu un uzdevumu noteikšanu, prioritāšu izvirzīšanu arī kolektīvs labāk izprot bibliotēku darbības jēgu, ir vieglāk strādāt, ja viss kolektīvs darbojas mērķa vārdā. Daži respondenti pieminēja arī to, ka tad būtu sakārtots un skaidri pārrēdzams darbs. Būtu lielāka organizētība darbā kopumā un būtu lielāka skaidrība par veicamajiem uzdevumiem. Daži respondenti norādīja uz to, ka arī skolu bibliotēkām būtu nepieciešama stratēģijas izstrāde, jo pagaidām skolu bibliotēkas ir atkarīgas no skolas stratēģijas. Ir jāizstrādā stratēģija, lai spētu veidot mūsdienu sabiedrības pieprasījumam atbilstošu

piedāvājumu, tādējādi veicinot sabiedrības attīstību, kas nozīmē arī valsts attīstību visos līmeņos.

Citi respondenti atzina, ka stratēģija strādā tikai lielajām bibliotēkām, mazajām bibliotēkām, lauku bibliotēkām nav dižas vajadzības un jēgas pēc stratēģijas izveides. Savukārt ir daļa respondentu uzskata, ka stratēģijas izstrādei nav būtiskas nozīmes, tas ir tikai izdomāts papīrs, kurš reālajā dzīvē nedarbojas, izstrādājot stratēģiju nemainīsies pašvaldības piešķirtais finansējums; šādi dokumenti tiek rakstīti tikai tāpēc, ka vajag, reālu ieguldījumu tie nesniedz.

Respondentu vērtējums par finansējumu.

Šī jautājuma uzdošanas svarīgums slēpjas tajā, ka valsts budžets kultūras norisēm tiek dalīts un tērēts, ja tā var teikt – ļoti apdomīgi un pārdomāti. Līdz ar to bibliotēkas tiek pakļautas saspringtai darbībai, detalizētai rēķināšanai un tikai galveno prioritāšu veikšanai. Uz jautājumu: „Vai valsts un/vai pašvaldības piešķirtie līdzekļi bibliotēkas uzturēšanā, Jūsaprāt, nodrošina sekmīgu bibliotēkas darbību?”, gandrīz puse jeb 47% no aptaujātajiem respondentiem atzīmēja, ka valsts un/vai pašvaldības dotais finansējums tikai daļēji spēj nodrošināt sekmīgu bibliotēkas darbību. 40% respondentu ir optimistiskāki, viņi izvēlējušies atbildēt – var teikt, ka nodrošina. 9% gadījumu piešķirtie līdzekļi nenodrošina sekmīgu bibliotēkas darbību. Un tikai 1/25 daļa jeb 4% respondentu uzskata, ka finansējums pilnībā spēj nodrošināt bibliotēkas darbību.

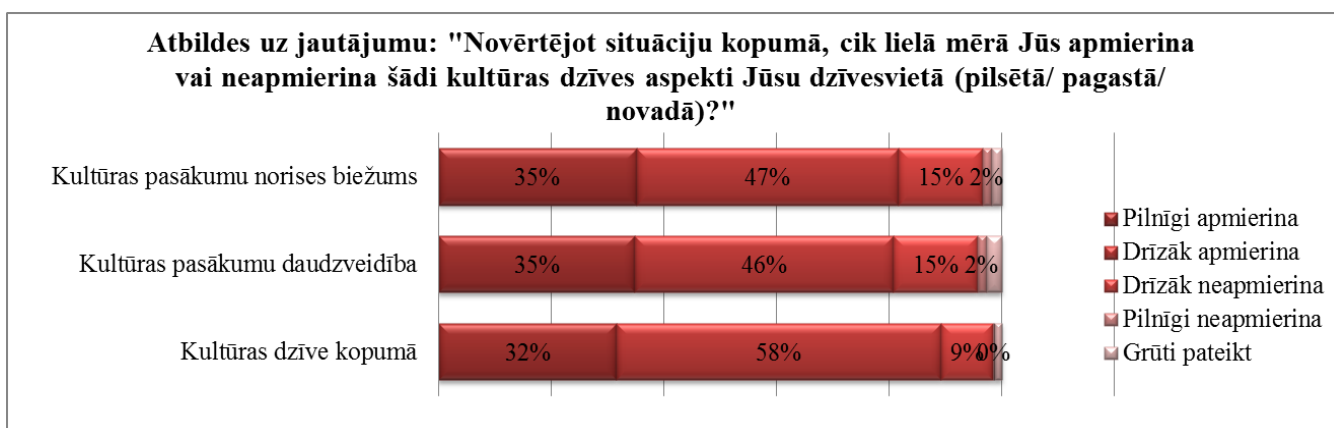

Bibliotekāri tika aicināti norādīt, kādām bibliotēkas darbībām būtu nepieciešams finansējums. Kā galvenā lieta, kam nepieciešams finansējums tika minēta krājuma papildināšana, kas ietver jaunāko literatūru, periodiku, presi. Otrā biežāk pieminētā darbība,

kam nepieciešams finansējums ir datortehnikas iegādei, atjaunošanai. Lai arī tiek runāts par informācijas tehnoloģiju attīstību un to ieviešanu bibliotēkās, kā izrādās tas nenotiek visur. Tālāk seko kultūras pasākumi. Lai bibliotēka spētu organizēt kultūras pasākumus un spētu to darīt kvalitatīvi, nepieciešams lielāks finansējums. Nākamais svarīgais aspekts ir darbinieku atalgojums, daļa respondentu atzina, ka tas ir nepietiekams. Vēl tika pieminēts, ka finansējums būtu nepieciešams bibliotēkas telpu remontam un labiekārtošanai, kā arī darbinieku apmācībām un kursiem. Interesanti, kā var runāt par zināšanu sabiedrību, brīvpieejas resursu izmantošanu, kultūras attīstību, iedzīvotāju iekļaušanu kultūras procesos un līdzdalību, ja finansējums tikai daļēji spēj nodrošināt bibliotēkas pamatdarbību, kur nu vēl papildus aktivitātes, kas veicinātu sabiedrības kultūras pieejamību.

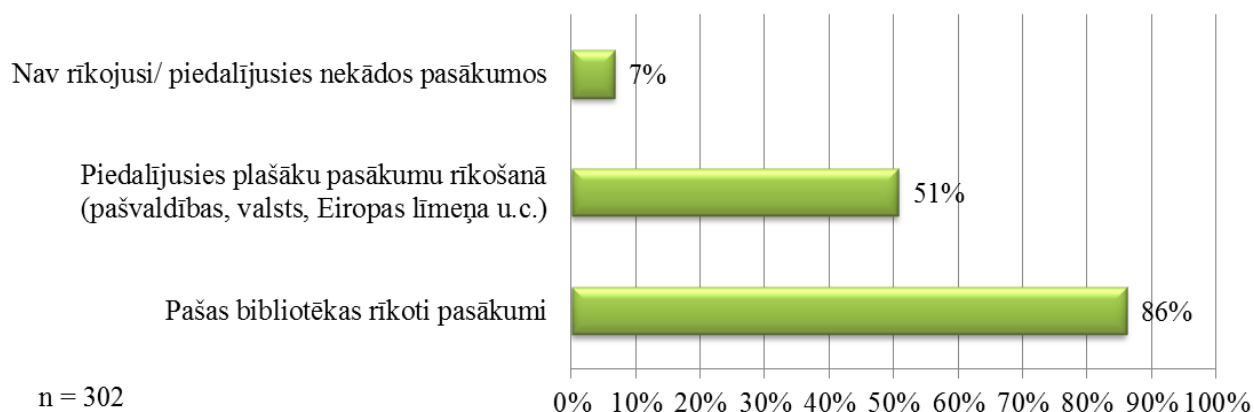
Jautājumi par kultūras norisēm

Mazliet vairāk kā puse respondentu (57%) ar kultūras dzīvi kopumā savā dzīves vietā ir drīzāk apmierināti, savukārt 32% respondentu ir pilnībā apmierināti ar kultūras dzīvi kopumā. Līdzīgs atbilžu biežums vērojams arī jautājumos par kultūras pasākumu daudzveidību un kultūras pasākumu norises biežumu. 45% respondentu ir drīzāk apmierināti ar kultūras pasākumu daudzveidību un biežumu, 35% respondentu ir pilnībā apmierināti gan ar kultūras pasākumu daudzveidību, gan biežumu.

Aptaujā tika noskaidrots **kāda veida kultūras pasākumus bibliotēka ir rīkojusi**, vai piedalījusies to rīkošanā, un to norādīja visi respondenti, kuri piedalījās aptaujā (n=302). Šis bija vairāku atbilžu jautājums, tādēļ kopējais atbilžu skaits pārsniedz 100%. 86% respondentu atzīst, ka viņu pārstāvētā bibliotēka ir piedalījusies pašu rīkotajos pasākumos. 51% respondentu pārstāvētās bibliotēkas ir piedalījušās vai rīkojušas arī plašākus pasākumus gan valsts, gan pašvaldības, gan ES līmenī. 7% respondentu atzīst, ka viņu bibliotēka nav rīkojusi vai piedalījusies pasākumos.

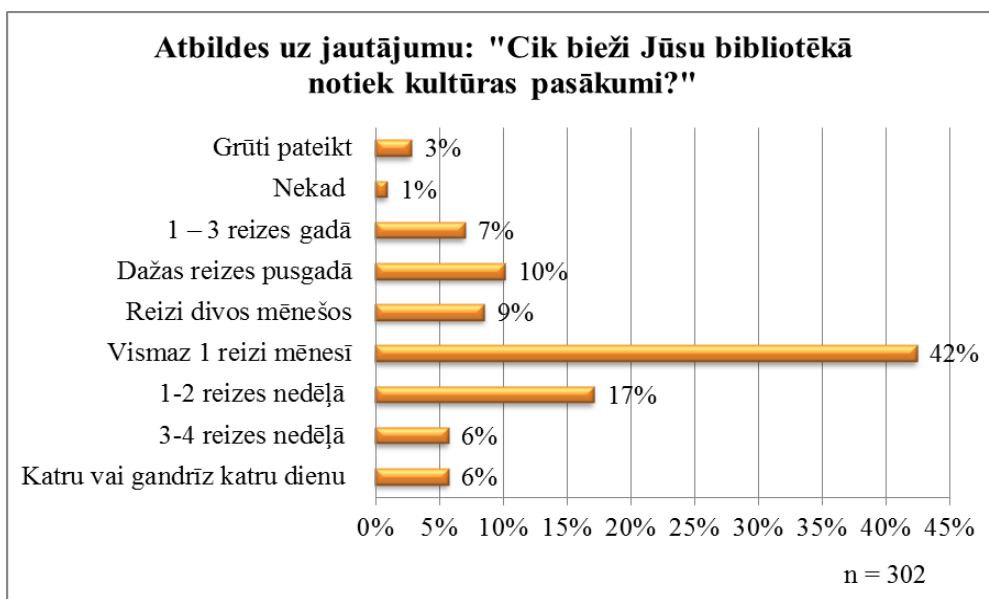
Atbildes uz jautājumu: "Kādus pasākumus bibliotēka pēdējā gada laikā ir rīkojusi vai piedalījies to rīkošanā?"

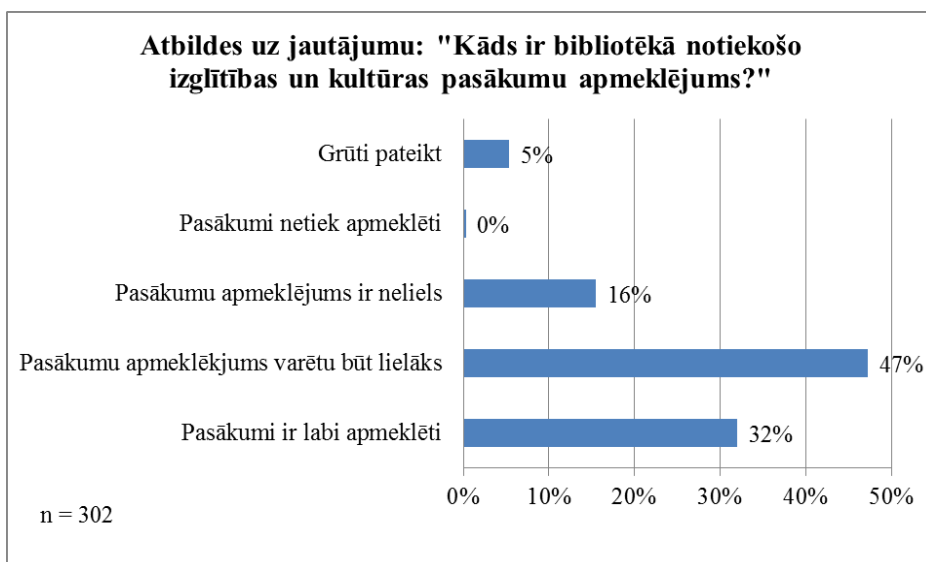
Uz jautājumu: **Nosauciet, lūdzu, trīs biežāk organizētos kultūras pasākumus jūsu bibliotēkā!** Pirmā visbiežāk minētā atbilde bija grāmatu un gleznu izstādes. Izstāžu veidošana bibliotēkās ir ļoti svarīgs darba posms, veidotās izstādes ne tikai popularizē bibliotēku, izglīto un sniedz iespēju apmeklēt bezmaksas kultūras pasākumu, bet ar to palīdzību tiek atklāts arī bibliotēkas krājums. Otrajā vietā ierindojas tematiskie pasākumi: Dzejas dienas, Muzeju nakts, Bibliotēku nakts, valsts svētku un atceres dienām veltītie pasākumi; šogad īpaši akcentēti pasākumi Rainim un Aspazijai. Tiek rīkoti sarunu, diskusiju vakari gan visiem apmeklētājiem, gan lasītāju klubiņa biedriem; rakstnieku, kultūras darbinieku atceres pasākumi. Pie tematiskajiem pasākumiem pieskaitāmi arī gadskārtu un ieražu pasākumi. Kā trešā biežākā atbilde, tika minēta tikšanās ar rakstniekiem, sabiedrībā zināmiem cilvēkiem, dzejas, prozas un zinātniskie lasījumi. Biežas ir arī grāmatu prezentācijas (grāmatu atvēršanas svētki), bibliotēku nedēļa. Tiek rīkoti dažādi pasākumi bērniem (gan pirmskolas gan sākumskolas audzēkņiem): radošās darbnīcas, tiek organizētas ekskursijas, notiek pašdarbnieku rīkoti koncertu un arī teātra izrādes. Tiek rīkoti arī dažādi konkursi un viktorīnas. Var secināt, ka izglītības un kultūras pasākumu klāsts bibliotēkās ir liels.

Kultūras pasākumu rīkošanas biežums, un to apmeklējums ir būtisks iedzīvotāju interešu un līdzdalības indikators kultūras jomā. Respondentiem tika jautāts, cik bieži viņu bibliotēkā tiek rīkoti pasākumi. Uz jautājumu atbildēja visi respondenti (n=302). Pētījuma rezultāti liecina, ka 42% procentos gadījumu kultūras pasākumi bibliotēkā tiek rīkoti vismaz reizi mēnesī. Gandrīz trīs reizes mazāk 17% pasākumu tiek rīkoti 1 – 2 reizes nedēļā. 10%

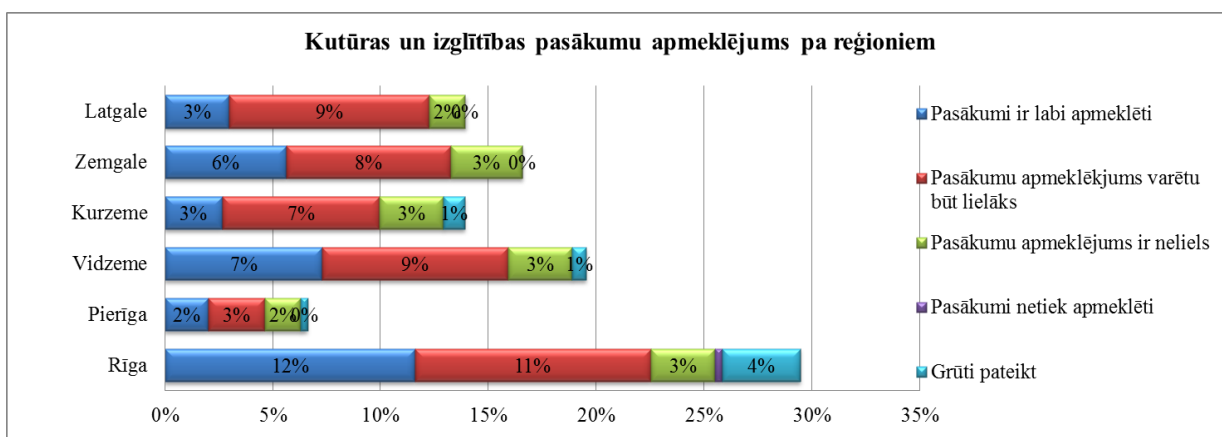
gadījumu kultūras pasākumi tiek rīkoti tikai dažas reizes pusgadā. 6% atzina, ka kultūras pasākumi tiek rīkoti katru vai gandrīz katru dienu.

Gandrīz puse jeb 47% respondentu vaicāti par kultūras **pasākumu apmeklējumu** savā bibliotēkā atzīst, ka pasākumu apmeklējums varētu būt lielāks. 32% uzskata, ka viņu bibliotēkā rīkotie pasākumi ir labi apmeklēti. Savukārt 16% atzīst, ka pasākumu apmeklējums ir neliels. Neviens no respondentiem nav atzīmējis atbildi - pasākumi netiek apmeklēti, tas ir visnotaļ pozitīvs rādītājs.

Skatoties pasākumu apmeklējuma biežumu pa reģioniem jāsecina, ka vislabāk apmeklētie pasākumi ir Rīgā (12%). Pasākumi labi apmeklēti ir arī Vidzemes reģionā (7%). Latgalē un Vidzemē (9%) bibliotekāru uzskata, ka pasākumu apmeklējums varētu būt lielāks.

Uz jautājumu: „Lūdzu, nosauciet trīs kultūras pasākumus, ko Jūsaprāt vajadzētu biežāk rīkot bibliotēkā? Ko labprāt apmeklētu, kas piesaistītu apmeklētājus, ja tādi tiktu rīkoti Jūsu bibliotēkā?” līderis no minētajām atbildēm ir satikšanās pasākumi. Visvairāk tikšanos būtu nepieciešams rīkot ar iemīļotajiem un populārajiem rakstniekiem, autorvakari, bet daudzās atbildēs minēts, ka vēlētos rīkot tikšanās ar kultūras personībām, interesantām un spilgtām personībām, mūziķiem, aktieriem, politiķiem u.c., tikšanās ar dažādu profesiju pārstāvjiem, lai uzzuinātu profesijas specifiku, piemēram, ar kinologu. Tikšanās ar izcilākajiem novadniekiem, kas devuši ieguldījumu novada attīstībā un izaugsmē. Dažās atbildēs skaidrots arī – kāpēc tieši šāds pasākums būtu jārīko vairāk un kā viens no pasakidrojumiem minēts interese par to, ko domā sabiedrībā pazīstami cilvēki par bibliotēkām, veidojot tikšanos diskusijas formā. Līdzās tikšanās pasākumiem minēti arī dzejas vakari, kur dzejas vakaru vadītu un dzeju lasītu kāds aktieris vai pats dzejnieks. Tālāk seko radošās darbnīcas gan bērniem, gan pieaugušajiem un praktiska satura pasākumus kas prasa līdzdarbošanos, kas būtu radoši un interaktīvi. Trešais pasākums, ko vajadzētu rīkot biežāk un, kas spētu piesaistīt apmeklētājus ir koncerti un mākslinieciski priekšnesumi. Interesi piesaistītu arī diskusiju vakari, kuros varētu apspriest sabiedrībā aktuālās tēmas un notiekošos procesus. Nedaudz minēti arī kinolektoriji un leksijas pa dažāda satura tēmām (dārzkopība, psiholoģija, veselība, kulnārija u.c.)

Daži no respondentiem atzina, ka pasākumumu ir ļoti daudz, un drīzāk vajadzētu tikties ar kolēģiem un ekspertiem, lai varētu pārrunāt darba koordināciju, mērķtiecīgu resursu izmantošanu, tas noteikti uzlabotu darba kvalitāti. Pavisam nelielā skaitā atbilžu izskanēja arī, ka neko vairāk nevajag. Interesants citāts no sniegtajām atbildēm: „*Mana bibliotēka ir ļoti labi apmeklēta... ja nopietni, nekādi papildus pasākumi nav nepieciešami, jo bibliotēka pat par sevi ir "topā"*”.

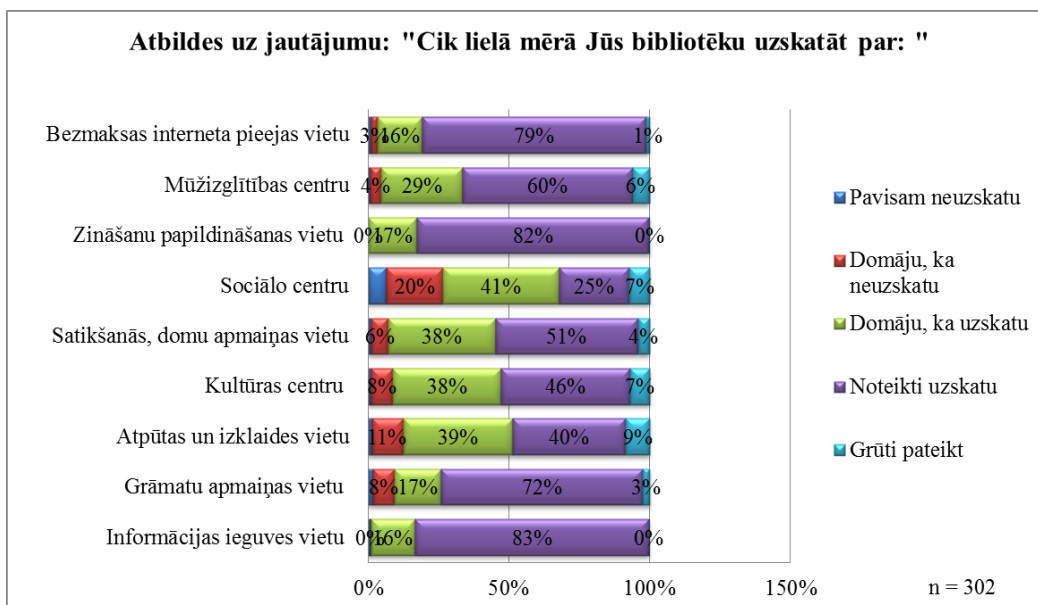
Respondenti tika aicināti brīvā formā norādīt faktorus, kas viņu bibliotēkai traucē, kas **kavē kultūras pasākuma izveidi bibliotēkā**. Kā pirmais un galvenais faktors atzīmēts – finansējums. Gan jaunāko grāmatu iegādei, lai varētu, piemēram, rīkot grāmatu prezentācijas, gan samaksai pasākuma viesiem. Nākamais biežāk minētais faktors bija telpu nepiemērotība un nepietiekamība, bibliotēkas nespēj uzņemt daudz cilvēku pasākumiem, kā arī tās ir neremontētas un sliktā stāvoklī. Nākamais faktors, kas ietekmē pasākumu organizēšanu ir cilvēkresursi gan skaita, gan prasmju ziņā. Bibliotekāri atzīst, ka viņiem nav pieredzes pasākumu rīkošanā, kā arī ir mazs kolēģu atbalsts un vēlme darboties, neieinteresētība, iniciatīvas trūkums. Vēl daži faktori tika minēti bibliotēkas darba laiks, atrašanās vieta, radošas idejas un pieeja, nepietiekama sadarbība ar pagasta pārvaldi, skolu, arī novada teritorijas bibliotēkām, laika trūkums (ietverot darba slodzi). Atbildēs izteikti viedokļi, ka salīdzinoši ar lielo darba apjomu un slodzi, bibliotekāri saņem nepiemērotu atalgojumu, tādēļ nav motivācijas. Tika minēta arī apmeklētāju un lasītāju neatsaucība. Pretēji jau iepriekš minētajiem viedokļiem, atšķirīgs viedoklis ir bibliotekāriem, kuri strādā LNB. LNB nav jāuztraucas par finansējumu un telpām. Skolu bibliotekāri vairumā atbildēja, ka pasākumi jāsavienā ar skolā rīkotajiem pasākumiem, tā kā to ir pietiekami daudz, bibliotēka atsevišķi pasākumus rīko reti, pasākumi arī būtu apmeklēti tikai nelielā skaitā, jo skolēni ir aizņemti citās nodarbībās un pulciņos.

Bibliotekāri tika aicināti novērtēt apgalvojumus, kas izteikti par bibliotēkām, domājot par bibliotēkām Latvijā. (skatīt 5. pielikumu) Kopumā uz šo jautājumu atbildēja visi respondenti (n = 302).

Absolūtais vairākums 81% respondentu pilnīgi piekrīt apgalvojumam, ka bibliotēka ir vajadzīga, tā ir nozīmīga iestāde vietējās sabiedrības un pašvaldības dzīvē. 73% respondentu pilnīgi piekrīt tam, ka bibliotēkas pēdējo gadu laikā ir kļuvušas mūsdienīgākas. 69% aptaujāto respondentu pilnīgi piekrīt tam, ka bibliotēkām nepārtraukti ir jāattīstās, jāpaplašina piedāvājumu klāsts, jāorganizē pasākumi. 64% procenti respondentu pilnīgi piekrīt apgalvojumam, ka bibliotēka ir pievienotā vērtība, tā ir vietējā "gaismas pils". Vienāds atbilžu sadalījums vērojams pie izteikuma - bibliotēka ir nozīmīgs vietējās kopienas centrs. 44% respondentu atbildējuši gan pilnīgi piekrītu, gan drīzāk piekrītu. Uz izteikumu, ka bibliotēka ir vienīgais bezmaksas kultūras un informācijas centrs mūsdienu sabiedrībā 36% respondentu pilnībā piekrīt, savukārt 44% drīzāk piekrīt respondentu šim apgalvojumam. 52% respondentu pilnībā nepiekrīt apgalvojumam, ka nākotnē bibliotēku nebūs, jo viss tiks digitalizēts; pietiks ar internetu, bibliotēka nemaz nebūs vajadzīga, taču 2% respondentu šim apgalvojumam

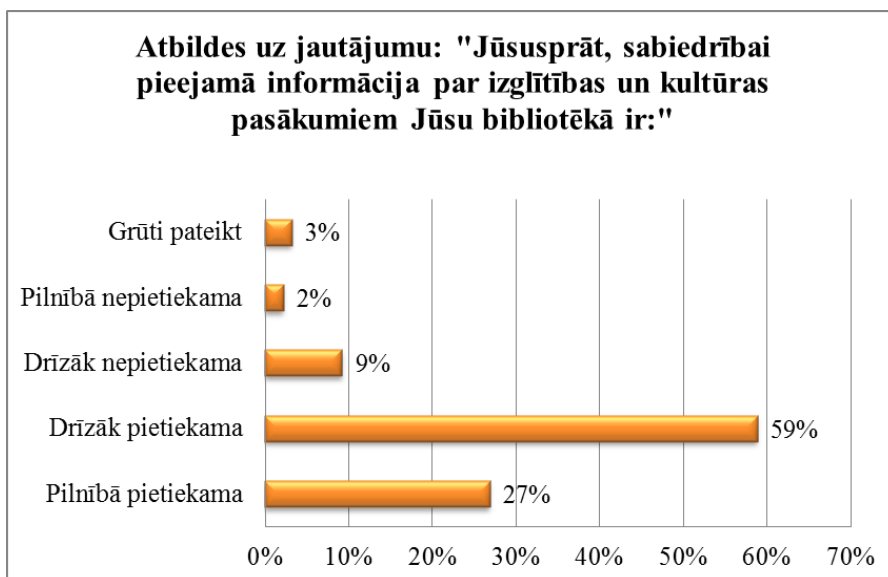
piekrīt pilnībā, bet visgrūtāk atbildēt uz šo jautājumu bija 10% respondentu, viņi izvēlējās atbildi – grūti pateikt. 52% respondentu pilnībā nepiekrīt apgalvojumam – bibliotēka ir nepieciešama tikai dažām iedzīvotāju grupām (piemēram, veciem cilvēkiem, skolēniem, studentiem), nevis visiem iedzīvotājiem, 4% respondentu šim apgalvojumam pilnībā piekrīt. Uz apgalvojumu, ka par bibliotēkām sabiedrībā valda novecojuši uzskati un stereotipi 27% aptaujāto respondentu atzīst, ka tam pilnībā piekrīt, savukārt 5% tam nepiekrīt.

Lai nosakaidrotu bibliotekāru viedokli par to, kas viņuprāt ir galvenais, ko viņiem nozīmē bibliotēka, tika uzdots jautājums: „**Cik lielā mērā Jūs bibliotēku uzskatāt par:**” Absolūtais vairākums jeb 83% respondentu atzina, ka bibliotēku pilnībā uzskata par informācijas ieguves vietu. 82% respondentu bibliotēku uzskata par zināšanu ieguves vietu, 79% respondeti atzina, ka viņi bibliotēku uzskata par bezmaksas interneta izmantošanas vietu. Bibliotēku par kultūras centru pilnībā uzskata tikai 46%, bet drīzāk uzskata 38% respondentu. Par bibliotēku kā sociālo centru drīzāk uzskata 41% respondentu.

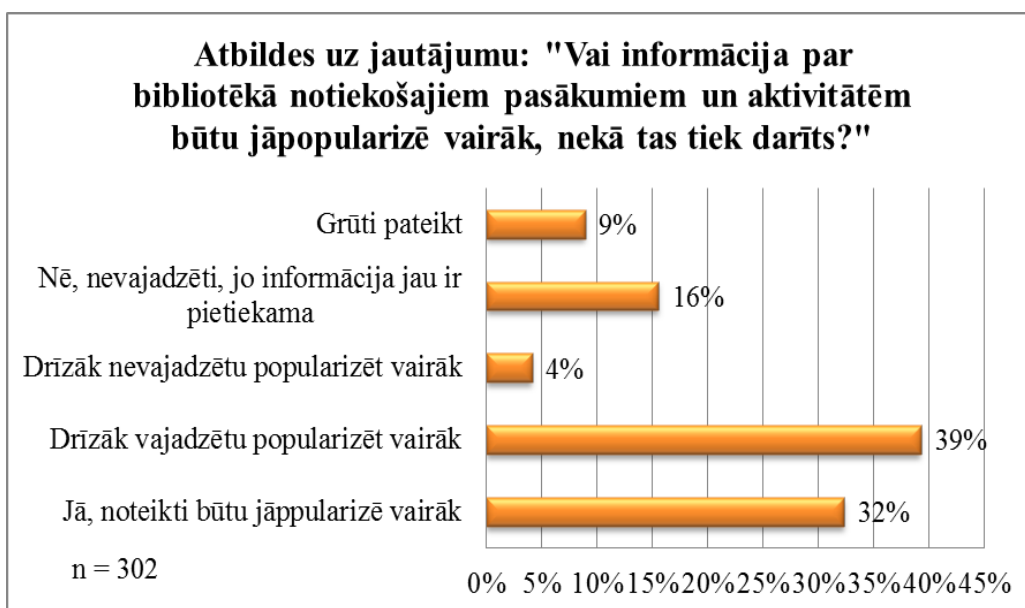

Jautājumi par informāciju

Ņemot vērā māketinga svarīgo lomu bibliotēkas kā kultūras organizācijas darbībā, tika uzdots jautājums par lasītāju un lietotāju informētību par bibliotēkas kultūras un izglītības pasākumiem. Vairāk kā puse respondentu jeb 56% atzīst, ka informācija par viņu bibliotēkā notiekošajiem pasākumiem ir drīzāk pietiekama. 27% respondentu uzskata, ka informācija par izglītības un kultūras pasākumiem ir pilnībā pietiekama. 2% respondentu šķiet, ka informācija ir pilnībā nepietiekama.

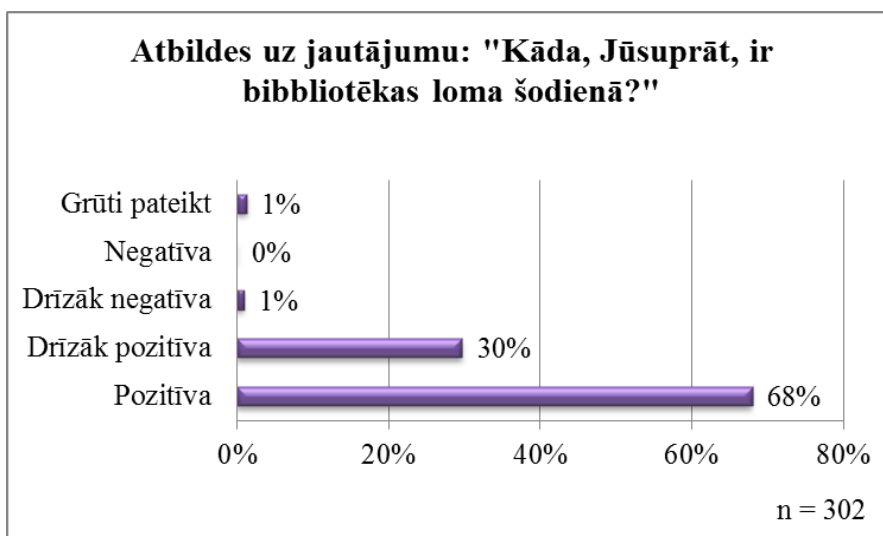
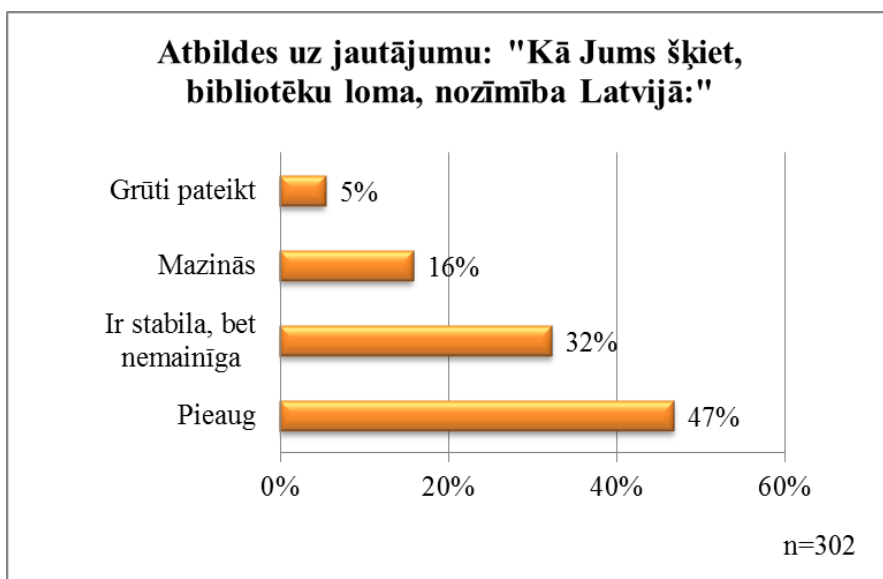
39% respondentu uz jautājumu: „Vai informācija par bibliotēkā notiekošajiem pasākumiem un aktivitātēm būtu jāpopularizē vairāk, nekā tas tiek darīts” atbildēja, ka drīzāk vajadzētu popularizēt vairāk. Savukārt 32% respondentu atzina, ka tas noteikti būtu jādara. 16% Latvijas bibliotekāru uzskata, ka nevajadzētu popularizēt vairāk notiekošos pasākumus un aktivitātes, jo tas jau tiek darīts pietiekami.

Respondentu viedoklis par bibliotēkas lomas maiņu mūsdienās.

Kopumā uz šo jautājumu atbildēja visi respondenti (n=302), no tiem 47% uzskata, ka bibliotēku loma latvijā pieaug. 32% no aptaujātajiem respondentiem domā, ka bibliotēkas loma ir stabila, bet nemainīga. Viena sestā daļa jeb 16% respondentu atzīst, ka bibliotēkas loma mūsdienās mazinās. Absolūtais vairākums 68% respondentu uzskata, ka bibliotēkas

loma mūsdienās ir pozitīva. Viena trešā daļa 30% respondentu domā, ka tā ir drīzāk pozitīva. 1% no aptaujātajiem uzskata, ka bibliotēkas loma mūsdienās ir drīzāk negatīva.

Latvijas bibliotekāri tika aicināti brīvā formā izteikt savu viedokli par to, kas maina **bibliotēkas lomu mūsdienās**. Stabils vairākums bibliotekāru uzskata, ka bibliotēkas lomu maina tas, ka tās iet līdzī laika un ievieš, izmanto jaunākās tehnoloģijas. Daļa respondentu šo faktoru uzskata kā pozitīvu, ka šis faktors vairo bibliotēkas lomu mūsdienās. Liels "izrāviens" bibliotēkās bija BMGF projekta ietvaros, kad bibliotēkas saņēma datortehniku, tika ieviestas jaunākās tehnoloģijas, moderni printeri utt. Jaunāko tehnoloģiju izmantošana kļuvusi nozīmīga arī vecāka gada gājuma cilvēkiem, bibliotēka ir vieta, kur nepieciešamības gadījumā var saņemt konsultāciju kā lietot jaunākās tehnoloģijas, un tur tās ir pieejama, ja tādu iespēju nav mājās.

Nenoliedzami bibliotēkas piedāvā bezmaksas interneta izmantošanu, arī šis faktors ceļ bibliotēku aktualitāti. Daļa respondentu atzina, ka laukos dzīves apstākļi nav tik labi kā pilsētās, nav daudz cilvēku kuriem mājās būtu dators un interneta pieslēgums, viņi uz bibliotēku nāk izmantot e-pakalpojumus. Lauku teritorijās bibliotēka ir bieži vien ir vienīgā kultūras un informācijas iestāde, viens respondents minēja, ka viņa dzīvesvietā ir likvidēts pasts un tagad bibliotēka veic arī pasta funkcijas. Cita respondenta atzina, ka viņu pagastā vairs nedarbojas kultūras centrs, tagad kultūras funkciju pilda tikai bibliotēka.

Bibliotēkas loma mainās kopā ar sabiedrību, tā kā šobrīd svarīgākās vērtības ir zināšanas un informācija, pieaug un mainās arī bibliotēkas loma. Bibliotēkas kļūst pieprasītākas, vairums respondentu atzina, ka bibliotēka ir vispiemērotākā vieta, kur iegūt nepieciešamo informāciju. Bibliotēka respektē sabiedrībā esošās vēlmes un vajadzības, atkarībā no tā kā tās mainās, mainās arī bibliotēka. Bibliotēka piedāvā jaunākās aktualitātes, pielāgo un paplašina pakalpojumus, tie kļūst kvalitatīvāki, daudzpusīgāki un modernāki. Tādā veidā arī jaunieši novērtē bibliotēkas nozīmīgumu. Mūsdienu sabiedrības informācijas pārpilnībā un komercializācijā bibliotēka ir tā vieta, kur jebkuram sabiedrības loceklim bez maksas ir pieejama sistematizēta informācija par jebkuru tēmu.

Bibliotēkas lomas maiņu ietekmē arī tas, ka tagad bibliotēkas vairs nav tikai informācijas un grāmatu apmaiņas vieta, tagad tās ir multifunkcionāli centri. Bibliotēkām ir palielinājies funkciju skaits, pieaug bibliotēkas nozīmība kā kultūras centram. Bibliotēka ir nozīmīgs atpūtas centrs un arī sociālais centrs. Laukos bibliotēka ir nozīmīga īpaši bērniem, jauniešiem un mazturīgiem ļaudīm. Bibliotēka ir vienīgā vieta, kur gandrīz viss ir bezmaksas. Nereti Latvijas mazāk apdzīvotajās vietās bibliotēka ir vienīgā vieta, kur vēl notiek kultūras pasākumi un bibliotēka tos nodrošina. Viena no pētījuma respondentēm saka: *„Agrāk nevarēja iedomāties, ka lasītavā varētu skanēt mūzika vai cits skaļš pasākums. Tagad bibliotēkas savos kultūras pasākumos jau iziet pat ārpus savas ēkas, pārceļot kultūras pasākumus uz vietējo estrādi vai savu pagalmu. Tas piesaista vairāk apmeklētāju, jo bibliotēka sāk šķist interesanta nevis vienmuļa.”*

Bibliotēkas loma tiek uzsvērtā arī tādā ziņā, ka tā kļuvusi arī par komunikācijas centru. Bibliotēka ir vieta, kur tikties un apmainīties domām, komunicēt ar cilvēkiem, domubiedriem tā ir stabila vērtība. Bibliotekāre no lauku teritorijas bibliotēkas atzīst: *„Dažkārt vietējā bibliotēka ir vienīgā kultūras iestāde šim cilvēkam, vienīgais, ko viņš var atļauties. Katram cilvēkam ir vajadzīga socializācija, sabiedrība, cilvēks pretī ar ko parunāt. Ļoti daudzi cilvēki laukos ir vientuļi, viņam bieži nav citu stimulu iziet no mājas un kontaktēties ar citiem*

cilvēkiem. Arī transporta pieejamība laukos ir ierobežota, bieži tas ir viens autobusa reiss dienā.”

Bibliotēku loma pieaug ne tikai jaunāko tehnoloģiju un bezmaksas interneta pieejamības faktoru dēļ, bet daļa respondentu kā nozīmīgu faktoru minēja, to, ka grāmatas, prese, žurnāli šobrīd ir ļoti dārgi un ne katrs tos var atļauties, toties bibliotēka viennozīmīgi piedāvā šādu pakalpojumu – jaunākās literatūras un periodikas izsniegšanu.

Svarīgs aspekts, kas maina bibliotēkas lomu un to ceļ, ir tas, ka arī palielinās bibliotekāra darba prestižs. Informācijas daudzumam palielinoties, pieaug bibliotekāra kā starpnieka loma kvalitatīvas informācijas izguvē. Bibliotekārs vienmēr spēj palīdzēt visos radušajos jautājumos, viņš ir konsultants un spēj norādīt, kur meklēt informāciju, bibliotekāri ļoti labi pārzina jaunākās tehnoloģijas, ja ir kas neskaidrs, bibliotekārs palīdzēs.

Kā nozīmīgu aspektu daļa respondentu min to ka, tagad bibliotēka ir orientēta un lietotāju, ir uzlabojusies apkalpošanas kultūra, ik viens bibliotēkā ir laipni gaidīts un tas ir jūtams. Pie tam bibliotekāri ieklausās arī lasītāju vēlmēs un ieteikumos, tas uzlabo bibliotēkas popularitāti.

Bija arī daži respondenti, kuri par nozīmīgu faktoru bibliotēkas lomas maiņā atzīmēja jaunās LNB „Gaismas pils” uzcelšanu, milzīgā ažiotaža un reklāmas, arī, protams, pats fakts kā tāds, ka beidzot mums ir sava Nacionālā bibliotēka par kuru nav jākaunas, ir stipri cēluši bibliotēku lomu Latvijā. Kā arī to, ka vēl dažiem cilvēkiem grāmatas joprojām ir vērtība, ja tas tā paliks, paliks arī bibliotēkas. Bibliotēkā glabājas vērtības, vēstures liecības, kuras nav nekur citur, šis aspekts

Daļa respondentu atzina, ka bibliotēkas loma ir stabila, jo uzskata, ka bibliotēka ir vērtība pati par sevi, tā ir vajadzīga un vienmēr tāda būs, bibliotēkas neizzudīs.

Daži respondenti uz šo jautājumu atbildēja, ka nespēj viennozīmīgi atbildēt, jo uzskata, ka dažādos reģionos situācija atšķiras, kā arī liela daļa no bibliotēkas darbības un tēla ir atkarīga, no bibliotēkas vadītāja, direktora.

Bibliotēkas loma mainās uz sliktu pusi, jo nav pietiekami daudz informācijas par to, ko bibliotēkas piedāvā, kādi pasākumi bibliotēkās notiek, netiek piesaistīti jauni apmeklētāji, kas vairotu bibliotēkas nozīmību. Ja sabiedrība tiktu vairāk informēta un izglītota, tad nebūtu nemaz šāds jautājums jāuzdod, bibliotēkas vieta sabiedrībā ir pašsaprotama. Daļa respondentu uzskata, ka bibliotēkas loma mainās lauku reģionos, kaut arī tieši par lauku teritorijām pirms tam izteikti pozitīvi vērtējumi, ir aspekts, kas kavē bibliotēku darbības un spēju nodrošinājumu, veiksmīgu attīstību, un līdz ar to arī tās pieprasījumu – finansējums. Neliels

skaits respondentu uzskata, ka nav vienotas valsts un pašvaldības vīzijas par bibliotēku lomu valstī, kā arī trūkst atbalsta, tas ietekmē bibliotēkas lomu mūsdienās.

Šajās atbildēs vērojams uztraukums un neziņa par skolu bibliotēkām. Daudzi respondenti domā, ka bibliotēkas nozīme kritīsies, skolu bibliotēku pastāvēšana ir pilnībā apdraudēta, jo izglītības iestādēs ieviesīs jauno darba samaksas modeli. Respondente apgalvo: *„Lomai pieaugt neļauj finansiālie resursi un apkārtējās sabiedrības attieksme, stereotipi. Skolu bibliotēku loma nākošgad strauji samazināsies, jo IZM jaunajā apmaksas modelī samazina bibliotekāru amata vienības. Viņi iz bibliotekāru rēķina cer ieekonomēt naudu izglītības sistēmā.”*

Daļa respondentu pretēji viedoklim, ka jaunākās tehnoloģijas maina bibliotēkas lomu uzskata, ka tieši šis iemesls uz bibliotēkām atstāj negatīvu iespaidu. Lielai daļai Latvijas iedzīvotāju mājās ir internets un dators, mobilās ierīces, visu vajadzīgo var atrasts pats un nav nekādas vajadzības nākt uz bibliotēku. Pētījuma dalībiece saka: *„Bibliotēkas loma mazinās, jo to izkonkurē internets, ir grūti izmainīt stereotipus par to, ka bibliotēka ir tikai grāmatu krātuve.”* *„Sabiedrība izvēlas citus informācijas ieguves un brīvā laika pavadīšanas veidus.”* Daži respondenti atzina, ka mūsdienu bērni un jaunieši mazāk lasa, tagad ir daudz citu aktivitāšu, tas mazina bibliotēkas nozīmi. Cita respondente uzskata: *„Mūsdienu dzīvesstils maina - tāpēc, ka informāciju var iegūt elektroniskajos resursos. Arī daiļliteratūra ir pieejama elektroniski, īpaši svešvalodās. Ziņas arī var izlasīt datorā vai viedtālrunī, tāpēc nav jāmeklē jaunākais laikraksts. Paralēli grāmatu lasīšanai cilvēkiem ir desmitiem citu veidu kā izklaidēties.”*

Rezumējot sniegtās atbildes uz šo jautājumu, jāsecina, ka nav viennozīgu viedokļu par bibliotēkas lomas maiņu mūsdienās. Lielā mērā tas atkarīgs no konkrētās dzīvesvietas un iedzīvotāju labturības, kā arī no cilvēku informētības par bibliotēku un vēlmes un vajadzības iegūt informāciju un uzzināt ko jaunu. Taču nenoliedzami, ka bibliotēkai kā kultūras organizācijai ir liela nozīme un loma lauku teritorijās dzīvojošajiem

NOBEIGUMS

Ir beigusies industrializācijas ēra, kur galvenais bija ražošana. Šodien cilvēka dzīvē arvien lielāku nozīmību un vērtību iegūst informācija, zināšanas un prasme tās pielietot. Latvija arvien vairāk ir spējīga iesaistīties konkurencē Eiropas un pasaules mērogā. Tādēļ vēl jo vairāk jāuzsver zināšanu un praktisko iemaņu svarīgā loma dzīvē. Praktiskās iemaņas apgūstamas reālā darbībā, taču zināšanas iegūstamas lasot, mācoties, analizējot. Kā svarīgākām no vietām, kur iegūt informāciju, lai gūtu zināšanas ir bibliotēka. Bibliotēka ir būtisks atbalsts visās dzīves jomās: mācībās, zinātniskajā darbībā, profesionālajā darbībā, biznesā, tautsaimniecībā, sadzīvisku jautājumu risināšanā.

Mūsdienās mēs ik dienas uztveram ļoti daudz informācijas, tā ir visapkārt un ik uz soļa parādās atkal jauna. Kādam ir jānodarbojas ar informācijas sakārtošanu, šķirošanu, digitalizēšanu un pieejamības nodrošināšanu, to vislabāk veic bibliotēkas. Bibliotēkas ir atmiņas glabātājas, tās ir sociāls fenomens, tās uzkrāj un glabā tautas vēsturi, kultūras vērtības laikā, tās atspoguļo pagātņi.

Bibliotēku attīstība Latvijā kopumā vērtējama pozitīvi: bibliotēku tīkls nostiprināts, ieviestas integrētās informācijas sistēmas, ieviestas modernas tehnoloģijas, informācija viesiem Latvijas iedzīvotājiem – brīvi pieejama. Taču svarīgs aspekts, kas ceļ bibliotēkas lomu sabiedrībā ir tas, ka bibliotēka ir arī kultūras organizācija, tai ir savrīga loma kultūras vērtību radīšanās, saglabāšanā un izplatīšanā, bet visnozīmīgāko devumu tās dod kultūras pieejamībā.

KOPSAVILKUMS

1. Laikā, kad tika izveidotas pirmās bibliotēkas, to funkcijas – materiālu krāšana un sargāšana bija ar ekonomisku, saimniecisku vai reliģisku raksturu, bibliotēku mērķis nebija materiālu pieejas nodrošināšana plašam sabiedrības lokam. Pakāpeniski attīstoties sabiedrībai, mainījās bibliotēku loma, bibliotēka kalpoja kā palīgs izglītībai, bibliotēka bija atvērta plašakai sabiedrības daļai, tika domāts par nacionālo vērtību glabāšanu.
2. Bibliotēku funkcijām: dokumentu, iespieddarbu un citu informācijas avotu uzkrāšanai, sistematizēšanai, katalogizēšanai, bibliografēšanai un saglabāšanai, pievienojas jaunas, kas ir: esošās informācijas publiskas pieejamības un izmantošanas nodrošināšanas funkcija, bibliotēkas pakalpojumu sniegšanas funkcija, izglītības, kultūras un sociālā funkcija.
3. Latvijas bibliotēku tīkls ir plašs un to veido 3 līmeņu bibliotēkas un 6 bibliotēkas pēc to tipoloģijas, kopā 1751 bibliotēka. Latvijas bibliotēku tīkls spēj nodrošināt informāciju jebkuram Latvijas iedzīvotājam. Projekti VVBIS un BMGF finansiālais atbalsts mainījuši 90. gadu situāciju bibliotēkās, kad tās bija pakļautas smagam ekonomiskam stāvoklim un bija uz "izdzīvošanas sliekšņa".
4. Joprojām liela sabiedrības daļa domā, ka bibliotēkas vairs mūsdienās nav nepieciešamas. Bibliotēkām šajā gadījumā būtu jādomā par to kā lauzt novecojušu stereotipus, jādomā kā reklamēt un popularizēt bibliotēkā sniegtās iespējas un pakalpojumus, kā mainīt sabiedrības nepareizos priekšstatus. Izmantojot mārketinga paņēmienus un pieejas, bibliotēkām jādomā, gan par stratēģiju, gan par ārējo, gan par organizācijas iekšējo vidi. Jāsaprot, kāda ir bibliotēkas misija, ko bibliotēka vēlas sasniegt, kāda vēlas būt. Bibliotēkām būtu jāattīsta prakse veidot un izmantot stratēģijas, lai radītu lielāku sakārtotību, lai spētu veiksmīgāk attīstīties, jānosprauž mērķi, lai būtu uz ko virzīties. gan domājot par bibliotēkām kopumā Latvijā, gan par konkrētām bibliotēkām.
5. Bibliotēkri profesionāli pilnveidojas, audzis viņu zināšanu līmenis, viņiem ir zināšanas par moderno tehnoloģiju iespējām un to praktisko pielietojumu darbā. Kompetenti bibliotekāri veicina sabiedrības izaugsmi un izglītošanu, apmācot cilvēkus pielietot jaunākās tehnoloģijas, uzsverot senioru attīstību informācijas ieguvē, tehnoloģiju izmantošanā, mazinot digitālo un sociālo plaisu sabiedrībā, radot iespēju katram Latvijas iedzīvotājam uzlabot savas dzīves kvalitāti. Bibliotekāri ir informācijas speciālisti, konsultanti, viņi ir "tilts" starp lasītāju un informāciju. Par spīti zemajai atalgojumam un ierobežotajiem naudas līdzekļiem pūlas sekot līdzi jaunākajām nostādnēm nozarē, izveidot pievilcīgu, modernu vidi bērniem un jauniešiem, senioriem un ļaudīm ar īpašām vajadzībām, gādāt par

- lasītāju atpūtu, izglītību, prasmju pilnveidi. Uzlabojusies apkalpošanas kvalitāte, bibliotēka kļuvusi lietotājiorientēta.
6. Mēs nevaram domāt un runāt par dažādu sociāli atstumto grupu integrāciju sabiedrībā, ja svarīgākā institūcija, kas pilda informācijas ieguves, izglītības un kultūras funkciju nespēj nodrošināt šīm grupām piekļuvi bibliotēkai. Šis jautājums nav aktuāls tikai bibliotēku kontekstā un šis jautājums nav jārisina tikai bibliotēkām, bet pašvaldībām un valstij. Protams, ir daudz bibliotēku, kas ir labiekārtotas, kur tiek domāts, piemēram, par cilvēkiem ar kustību traucējumiem, taču vēl joprojām ir neskaitāmi daudz bibliotēku, kas liedz saņemt nepieciešamos pakalpojumus.
 7. Bibliotēkas ir izmainījušās un pielāgojušās sabiedrības straujajam attīstības tempam. Bibliotēkas ir multifunkcionāli centri, bibliotēkas atbalsta izglītību, kultūru, mūžizglītību. Līdz ar moderno tehnoloģiju ienākšanu bibliotēkās, mainījusies bibliotēku būtība – tās kļuvušas par nozīmīgiem informācijas centriem. Bibliotēkas nodrošina brīvu piekļuvi informācijas resursiem. Informācijas pieejamība tiek nodrošināta neatkarīgi no vides, pieeja vidažādākajai informācijai ir bezrobežu.
 8. Bibliotēkas resursus var izmantot arī ārpus bibliotēkas, kādreiz pakalpojumi tika sniegti tikai bibliotēkas telpās; neierobežota piekļuve dažādiem informācijas resursu veidiem („bibliotēka bez sienām”), agrāk varēja izmantot tikai drukātos informācijas avotus, kas atradās tikai bibliotēkā, bibliotēkas ir starpnieki.
 9. Kultūras institūcijas veic sev netradicionālas funkcijas, kas izriet no sabiedrības pieprasījuma un nepieciešamības piesaistīt jaunas mērķauditorijas. Vispilgtākais piemērs ir bibliotēkas, kuras līdztekus likumā noteiktajām funkcijām – kultūras mantojuma uzkrāšanai, visiem pieejamu informācijas pakalpojumu sniegšanai, izglītības un kultūras vajadzību apmierināšanai – aizvien biežāk veic arī komunikācijas, sociālās līdzdalības, radošo interešu attīstības veicināšanas funkcijas. Tās veidojas par nozīmīgiem (valsts, pašvaldību un privātā sektora) e-pakalpojumu pieejamības, uzņēmējdarbības atbalsta, mūžizglītības, lokālo kopienu sabiedriskās un radošās dzīves centriem
 10. Bibliotēku lomu kā tādu Latvijā nevar noteikt viennozīmīgi. Latvijas bibliotekāru viedoklis dalās, taču jāatzīst, ka informācijas, datortehnikas un telekomunikāciju tehnoloģiju attīstības rezultātā bibliotēkas Latvijā kļūst modernākas, iet līdzī laikam un attīstās. Ir sasniegt vairāki mērķi, kas ļauj celt sabiedrības dzīves līmeni, tiek sniegta iespēja piekļūt jebkāda veida informācijai, kas ir kvalitatīva un universāla. Ir attīstīta e-parvalde, e-bibliotēka, e-pakalpojumi u.tml., tas nodrošina sabiedrisko pakalpojumu kvalitāti un uzlabo efektivitāti, šie pakalpojumi papildina tradicionālās bibliotēkas funkcijas.

11. Kultūra tās visdažādākajās izpausmēs mūsu dzīvē ieņem svarīgu vietu, tā ir mūsus ikdienas sastāvdaļa. Taču jāatzīst, ka ja vēlamies baudīt kultūru, tam nepieciešami finansiāli līdzekļi, jo lielā mērā šodien viss ir par maksu. No tā izriet, ka bibliotēkas kā kultūras organizācijas loma šodienas Latvijas ekonomiskajos apstākļos ir ļoti būtiska. Latvijas bibliotekāru skatījumā bibliotēkas loma kā kultūras organizācijai pieaug un ir ļoti svarīga gan pilsētās, gan īpaši nozīmīgi tas ir lauku teritorijās.
12. 38% no aptaujātajiem respondentiem ir vecuma grupā no 51 – 60 gadiem, ņemot vērā arī to, ka 40% respondentu šajā profesijā jau strādā 21 gadu vai vairāk un par spīti tam, ka kā vienu no iemesliem, kam būtu nepieciešams finansējuma palielinājums daļa respondentu minēja – algas, var secināt to, ka bibliotekāra darbs lielā mērā ir kā aicinājums. Bibliotekāri ir erudīti, entuziastiski, nav iespējams gandrīz visu mūžu nostrādāt vienā profesijā, ja tas tiešām nepatīk, nesagādā prieku un gandarīju.
13. Apskatot statistikas datus par bezdarbnieku skaitu, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu, darba vidējo samaksu valstī, jāsaka, ka situācija ir diez gan slikta: katrs desmitais Latvija iedzīvotājs ir bezdarbnieks;¹¹⁷ 765 EUR ir summa, kas 2014. gadā ir mēneša vidējā darba samaksa, gribētos uzsvērt vārdu – bruto. Šī summa izskatās diez gan labi, bet tā ir vidējā summa, tā neatspoguļo reālo situāciju valstī;¹¹⁸ Atpūtai un kultūrai vidēji mēnesī uz vienu ģimenes locekli tiek tērēts 21,21 EUR.¹¹⁹ Iespējams iedzīvotājiem, kuri ir labi situēti šāda summa mēnesī ir pilnīgi pašsaprotama, viņi varbūt pat tērē lielāku summu, taču maznodrošinātajiem, daudzbērnu ģimenēm nav iespējams samaksāt mēnesī ap divdesmit eiro kultūras aktivitātēm, vienīgā vieta, kur iespējams saņemt bezmaksas kultūras piedāvājumu ir bibliotēkas, tās ir atvērtas ik vienam interesentam.
14. Rezumējot visu iepriekš minēto jāsecina, ka bibliotēkai kā kultūras organizācijai ir milzīga loma sabiedrības attīstībā, kultūras pieejamības veicināšanā, taču faktori, kas traucē bibliotēkām pildīt savus uzdevumus un misiju arī galvenokārt ir ekonomiska rakstura. Mazs budžets bibliotēkas nozarei, liela finansiāla atkarība no pašvaldību sniegtajiem līdzekļiem, neapmierinātība ar atalgojumu, arī cilvēkresursu un praktisku iemaņu trūkums.

¹¹⁷ LR Centrālā statistikas pārvalde. *Nodarbinātība un bezdarbs - galvenie rādītāji*. Rādītāji par 2014.gadu. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/nodarbinatiba-un-bezdarbs-galvenie-raditaji-30263.html> Skatīts [25.05.2015]

¹¹⁸ LR Centrālā statistikas pārvalde. *Darba samaksa – galvenie rādītāji*. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/darba-samaksa-galvenie-raditaji-30270.html> Skatīts [25.05.2015]

¹¹⁹ Centrālā statistikas pārvalde. *Patēriņa izdevumu sastāvs un struktūra vidēji uz 1 mājsaimniecības locekli mēnesī (EUR)* Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/majsaimniecibu-budzets-galvenie-raditaji-30312.html> Skatīts [25.05.2015]

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Baltijas Sociālo zinātņu akadēmija. *Kultūras pieejamība novados: aptauja un ekspertu intervijas*. Atskaite. 2007.
2. Bates, Marcia J., Maack, Mary Niles. *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. Volume V. USA: CRC Press Taylor & Francis Group, 2010.
3. BO VSIA „Bibliotēku informācijas tīklu konsorcijs” *Valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma*. Sistēmas darbības koncepcija. Versija 2.0. Rīga, 2000.
4. Butulis, Ilgvars, Antonijs Zunda. *Latvijas vēsture*. Rīga: Jumava, 2010.
5. Deglava, Aina. *Masu bibliotēka - aktīvs palīgs komunisma celtniecības darbā*. Cēsu rajona bibliotēkas darba pieredze. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1954.
6. Dreimane, Jana. *Vai bibliotēkām ir vērtība?* Bibliotēku Ppasauļe. Rīga: LNB, 2012. Nr.57
7. Eglīte, Z. *Rajonu un pilsētu bibliotēku metodiskais darbs*. Rīga: Latvijas PSR Valsts bibliotēka, 1964.
8. Forands, Ilgvars. *Menedžmenta autoritātes*. Rīga: Latvijas izglītības fids, 2007.
9. Fourie, Denise K., Dowell David R. *Libraries in the information age : an introduction and career exploration*. Greenwood Village, CO : Libraries Unlimited, 2002.
10. Gerkena, Vineta. *Mūsdienu bibliotēkārās apkalpošanas pamattendences*. Promocijas darbs. Rīga: LU, Komunikāciju zinātnes bibliotēkzinātnes apakšnozare, 2007.
11. Glosiene, Audrone. *Sabiedrisko attiecību abc bibliotēkāriem*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
12. Hausmanis, Viktors, Maija Kūle. *Latvieši un Latvija*. IV sējums. Latvijas kultūra, izglītība, zinātne. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013.
13. Johansons, Andrejs. *Latvijas Kultūras vēsture. (1710 – 1800)*. Rīga: Jumava. (izdevums sagatavots pēc 1975. gadā apgādā „Daugava” izdotās grāmatas)
14. Kolbērs, Fransuā, Žaks Nantels, Suzanna Bilodū, Deniss Ričs. *Kultūras un mākslas mārketingš*. Rīga: RD Kongresu nams, 2007.
15. Latvijas valsts Bila&Melinda Geitsu fonda līdzfinansētā Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēļs” ietvaros. Projektu īsteno Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēma”. *Mūžizglītības aktuālās problēmas un bibliotēku loma zināšanu sabiedrībā*. Mācību kursa izdaļes materiāls. Rīga: Datorzinību centrs, 2008.
16. Lendrijs, Čārlzs, Marks Pahters. *Kultūra krustcelēs: Kultūras un kultūras institūcijas 21.gadsimta sākumā*. Culturelab, 2010.

17. Poļaka, Inga. *Latvijas publisko bibliotēku automatizācija (1996-2006)*. Bakalaura darbs. Latvijas Universitāte. Sociālo zinātņu fakultāte informācijas un bibliotēku studiju nodaļa. Rīga, 2007.
18. Rancāns, Francis. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1963.
19. Rubenis, Andris. *No renesanses pavasara uz humānisma rudeni*. Rīga: Latvijas Mākslas akadēmija, 2008.
20. Rubin, Richard E. *Foundations of Library and Information Science*. New York; London : Neal-Schuman Publishers, 2000.

Elektronisie resursi

21. „100g kultūras”, *Oļģerta Krodera 90. gadu jubilejas raidījuma fragments*. (24. min)
Pieejams: <http://ltv.lsm.lv/lv/raksts/10.10.2012-100g-kulturas-.specializlaidums.id4920/>
Skatīts: [14.05.2014.]
22. „Bibliotēku likums”. *„Latvijas Vēstnesis”*, 167/169 (1228/1230), 1998. gada 9.jūnijs.
Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=48567> Skatīts [09.05.2015.]
23. Dziļuma, Marta. *Noslēdzas starptautisks projekts kvalifikācijas paaugstināšanai bibliotēku nozarē*. www.lnb.lv 2015. Pieejams: <https://www.lnb.lv/lv/nosledzas-starptautisks-projekts-kvalifikācijas-paaugstināšanai-biblioteku-nozare> Skatīts [15.05.2015]
24. IFLA. Publisko bibliotēku pakalpojumi . IFLA/UNESCO vadlīnijas attīstībai. Rīga: LNB, 2008. Pieejams: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/pg01-lv.pdf> Skatīts [16.05.2015.]
25. *Integrētā bibliotēku informācijas sistēma ALEPH 500*. Kultūras informācijas sistēmu centrs. www.kis.gov.lv Pieejams: <http://www.kis.gov.lv/projekti/bibliotekam/integreta-biblioteku-informācijas-sistema-aleph-500/> Skatīts [05.05.2014.]
26. Jia Mi, Frederick Nesta. Library Management. *Marketing library services to the Net Generation*. Emerald Insight. Vol. 27 Iss 6/7. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:3541/eds/command/detail?sid=9297231d-44df-48a8-9df7-bdf8242efa03%40sessionmgr4004&vid=3&hid=4103> Skatīts [14.05.2014.]
27. Kuldīgas Galvenās bibliotēkas misija. www.biblio.kuldiga.lv Pieejams: http://www.biblio.kuldiga.lv/?s=44§ion=par_mums Skatīts [05.05.2014.]
28. Kultūras informācijas sistēmu centrs. Vēsture. www.kis.gov.lv Pieejams: <http://www.kis.gov.lv/agentura/vesture/> Skatīts [05.05.2014.]

29. *Kultūras institūciju likums*. "Latvijas Vēstnesis", 322/325 (1383/1386), 30.10.1998., "Ziņotājs", 23, 03.12.1998. [05.05.2014.]
30. Latvijas Nacionālās bibliotēkas mājas lapa. Termini. www.lnb.lv Pieejams: http://www.lnb.lv/lv/termini#letter_n Skatīts [05.05.2014.]
31. Latvijas Nacionālās bibliotēkas misija. www.lnb.lv Pieejams: <http://www.lnb.lv/lv/par-lnb/par-instituciju> Skatīts [05.05.2014.]
32. Latvijas Nacionālās bibliotēkas vēstures fakti. www.lnb.lv Pieejams: <http://www.lnb.lv/lv/par-instituciju/lnb-vestures-fakti> Skatīts [04.05.2014.]
33. Latvijas Republikas centrālā statistikas pārvalde. *Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2014.* www.csb.gov.lv Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_03_latvija_2014_galvenie_statistikas_raditaji_14_00_lv.pdf Skatīts [13.05.2014.]
34. Latvijas Republikas Saeima. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija. „*Latvija2030*”. 2010. Pieejams: http://baltadaba.lv/wp-content/uploads/2013/04/latvija2030_lv.pdf Skatīts [04.05.2015.]
35. Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka. Vēsture. www.acadlib.lu.lv Pieejams: <http://www.acadlib.lu.lv/index.php?&30> Skatīts: [04.05.2014.]
36. LBP sagatavotais projekts. Bibliotēku attīstības pamatnostādnes 2011.–2015.gadam. 2010. Pieejams: <http://www.biblioteka.lv/Sector/planosanas-dokumenti.aspx> Skatīts [06.05.2015.]
37. LNB BAI Bibliotēku konsultatīvais centrs. *Latvijas bibliotēku darba koprādītāji 2010-2013.* www.km.gov.lv Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/bibliotekas.html Skatīts [02.05.2015.]
38. LNB. *Latvijas Nacionālās bibliotēkas zinātniskās darbības publiskais pārskats 2013.gads.* Rīga, 2014. www.lnb.lv Pieejams: <http://www.lnb.lv/sites/default/files/media/par-lnb/institucija/lnb-zinatniskas-darbibas-parskats-2013.pdf> Skatīts [03.05.2015.]
39. LR Centrālā statistikas pārvaldes mājas lapa. <http://www.csb.gov.lv/> Skatīts [25.05.2015.]
40. LR KM. *Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam „Radošā Latvija”.* Akceptēts 2014. gada 29. jūlijā. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/dokumenti/planosanas_doc.html Skatīts [03.05.2015.]
41. LR KM. LNB. *Valsts un reģionālā līmeņa bibliotēku metodiskā un konsultatīvā atbalsta sistēmas izpēte bibliotēku darbības uzlabošanai tradicionālajā un elektroniskajā vidē.* Pētījums. Rīga: LNB, 2007. Pieejams: <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/petijumi.html> Skatīts [16.05.2015.]

42. LZA TK ITTEA. LVS ISO 5127:2005 Informācija un dokumentācija. Vārdnīca Informācijas zinātnes termini (bibliotēkas, arhīvi un muzeji). <http://termini.lza.lv/> Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=bibliot%C4%93ka&list=&lang=LV&h=yes> Skatīts [02.05.2015]
43. Latvijas Universitāte. Sociālo un politisko pētījumu institūts. *Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem*. Pētījuma noslēguma ziņojums. Rīga, 2009.
44. Millere, Ināra. *Arhīva bibliotēka: Ieskats vēsturē*. Pieejams: http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/74-94-ARHIVI-Millere.pdf Skatīts [04.05.2014.]
45. New York Public Library mission. www.nypl.org Pieejams: <http://www.nypl.org/help/about-nypl/mission> Skatīts [05.05.2014.]
46. „Radošā Latvija: Bibliotēku nozares stratēģija 2014. – 2020.” Apstiprināta Latvijas Bibliotēku padomes sēdē. 2014.gada 14.oktobris. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/nozares_info/biblio/lb_padome.html Skatīts [03.05.2015.]
47. Rampāne, Ilga. *Automatizācija Latvijas Universitātes bibliotēkā Kā bija „ALISEs brīnumzemē”* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006. Pieejams: http://www.biblioteka.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/lu_biblioteka/Par_biblioteku/Publikācijas/automatizācija.pdf
48. Rīgas Tehniskās Universitātes bibliotēkas misija. www.rtu.lv Pieejams: <http://www.rtu.lv/content/view/422/579/lang.lv/>
49. The American Marketing Association. *The American Marketing Association Releases New Definition for Marketing*. Chicago, 2008. Pieejams: <https://archive.ama.org/archive/AboutAMA/Documents/American%20Marketing%20Association%20Releases%20New%20Definition%20for%20Marketing.pdf> Skatīts [14.05.2015.]
50. The British Library mission. www.bl.uk. Pieejams: <http://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/2020vision/themes/> Skatīts [05.05.2014.]
51. UNESCO Public Library Manifesto. Pieejams: <http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman.html> Skatīts [06.05.2014.]
52. Vilks, Andris. *Nacionālās bibliotēkas funkciju atdzimšana*. Konferences „Valstiski nozīmīgas zinātnes, izglītības, tautsaimniecības un kultūras institūcijas Latvijai” materiāls. Rīga, 2009. www.lu.lv Pieejams: <http://www.lu.lv/konferencelatvijai/konferences-materiali/latvijas-nacionala-biblioteka/> Skatīts [04.05.2014.]

53. Zinātņu Akadēmijas Ekonomikas institūts. *Bibliotēku ekonomika: pakalpojumi, finansēšana un darbības efektivitāte*. Rīga, 2000. Pieejams: <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/petijumi.html> skatīts [14.05.2015.]

ABSTRACT

The changing political, economic and social conditions in Latvia; globalization, multiculturalism, information technology and knowledge rapidly change the characteristics of the society and affect all areas of life: economy, social life, education, culture etc., including libraries. As a result of this change of all processes taking place nowadays, it has become topical and there is debate as to how this affects libraries.

The Bachelor's Thesis "Libraries as the Changing Role of the Organization of Culture" analyses: processes related to library development and variation; ability to adapt to new conditions; provision of cultural functions made available to every citizen of Latvia.

Aim of the Bachelor's Thesis to find out the Latvian librarian views on the role and importance of libraries today; to inquire librarians about matters related to libraries as the implementing body of the functions of the organization of culture in different regions of Latvia.

The Bachelor's Thesis uses the quantitative methodology. The empirical base consists of a self-reporting Internet survey completed by Latvian librarians.

The results of the pilot study of this Bachelor's Thesis suggest that the role and importance of libraries in Latvia is growing and positive. During the course of the pilot study it was concluded that libraries are able to adapt to today's changing environment and provide the newest technology and information to the citizens of Latvia. As far as possible, they provide and offer cultural activities.

PIELIKUMI

**Latvijas
Bibliotēku portāls**

Follow

Pieslēdzies ar draugiem.lv

E-pasts:

Parole:

Atrēties mani

Esmu aizmirsis paroli

Sākums

Nozares informācija

Mana bibliotēka

Forums

Reģistrēties

Bibliotēkas pēc: Kartēs → Tipa → Alfabēta

Bibliotēkas Portālā Kultūras resursos (pieejams drīzumā)

Latvija
Latvia

Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskais kopkatalogs

Augstskolu un speciālo bibliotēku virtuālais kopkatalogs

Igaunijas Nacionālās bibliotēkas Interneta katalogs (ESTER)

Lietuvas Integrētās bibliotēku informācijas sistēmas kopkatalogs (LIBIS)

Pasaules lielākais bibliotēku katalogs WorldCat

MUZEJU NAKTS PROGRAMMA

Aizpildīt anketu bakalaura darbam "Bibliotēkas kā kultūras organizācijas lomas mapā mūsdienu Latvijā"

→ Visas ziņas

15.05.2015

Muzeju nakts tiek sākota akcija "Rains un Aspazija klauvē!"

15.05.2015

Latvijas Vikipēdija aicina divtik strauji

15.05.2015

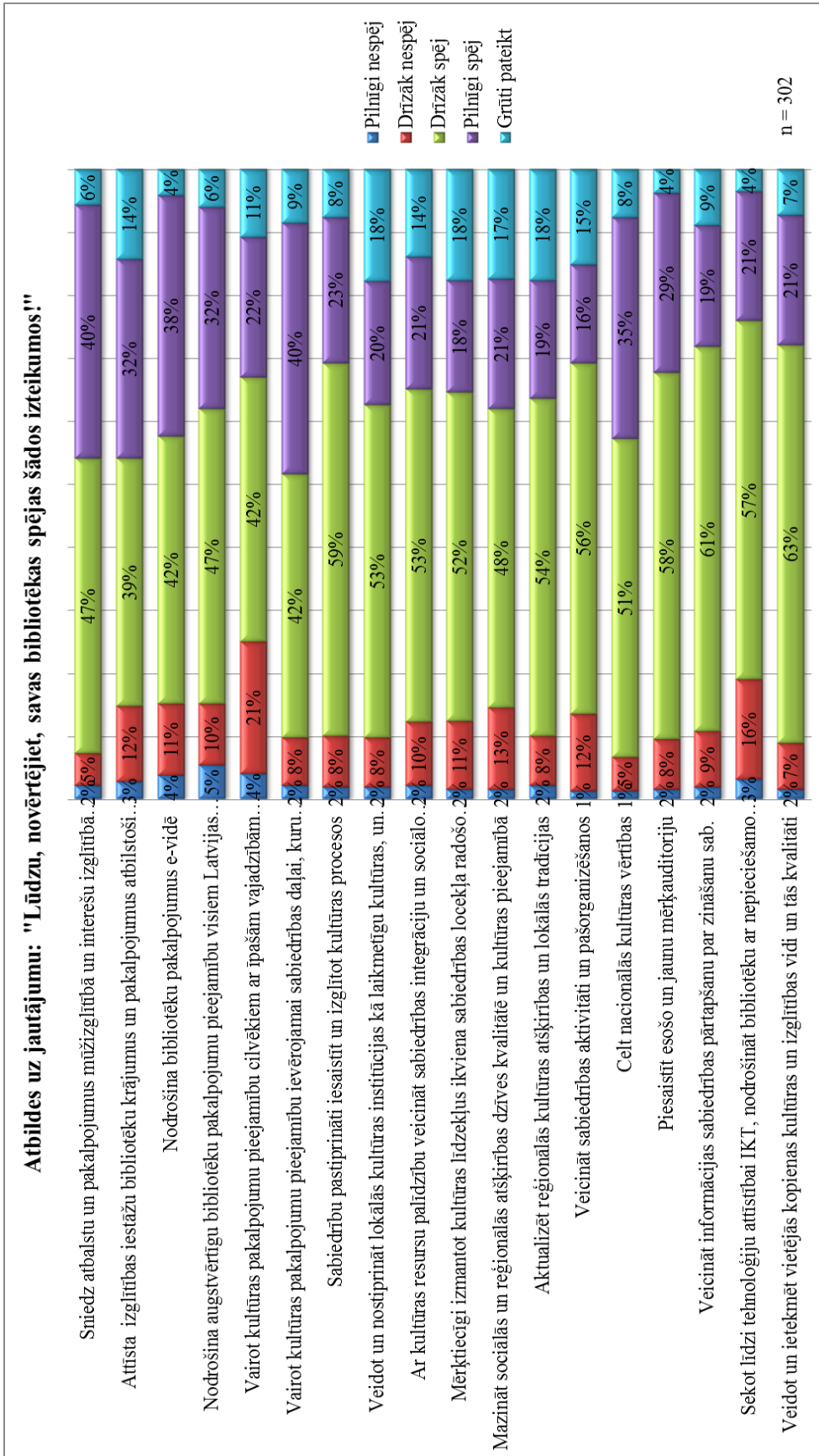
RCB Bolderājas filiālbibliotēkai šogad 90!

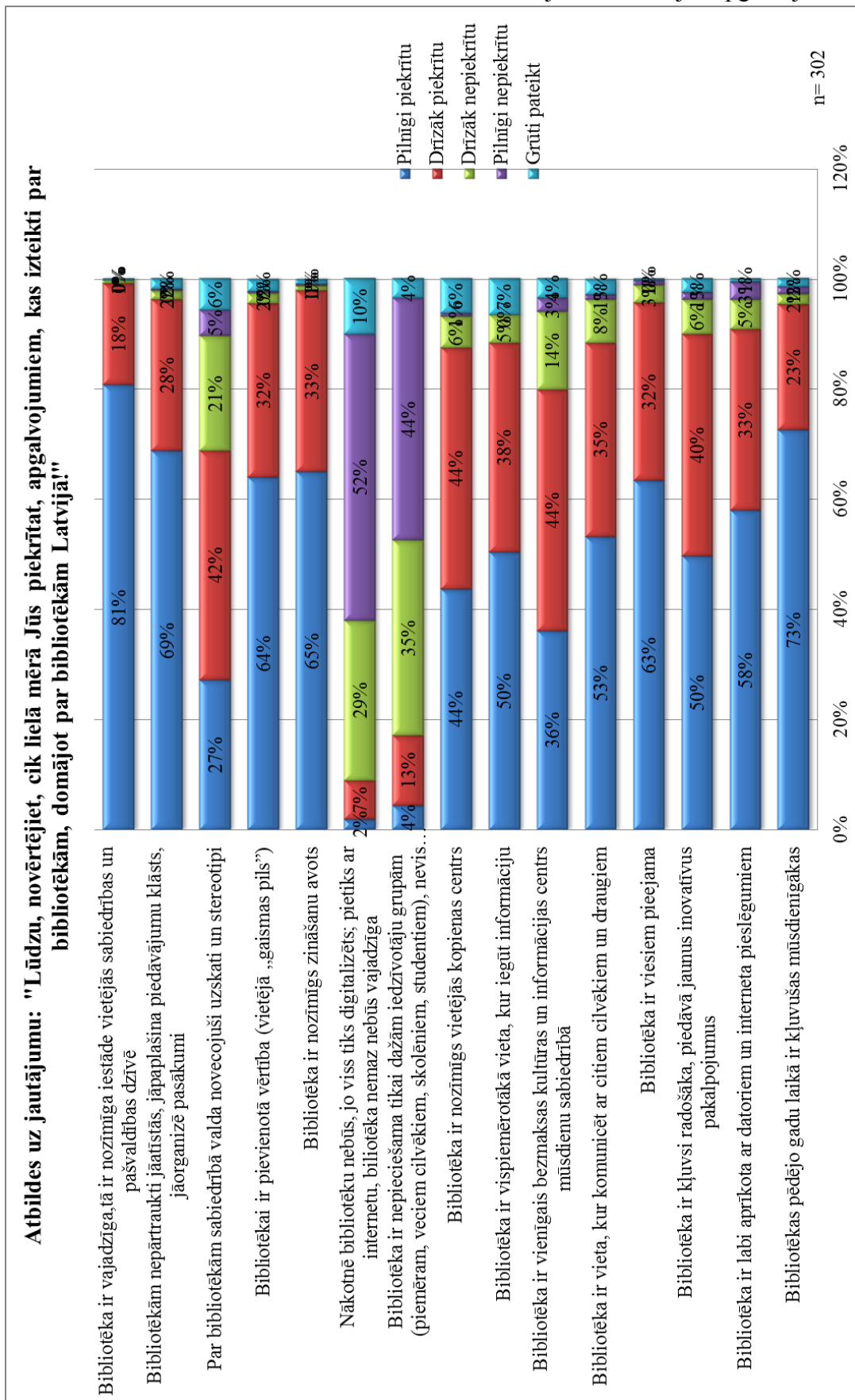
15.05.2015

Piecas Latvijas Universitātes muzeja versijas par Raiņa un Aspaziju

Izlasses sociāli demogrāfiskais raksturojums			
Kopā respondenti 302		Skaitis izlasē	% no izlasses kopējā apjoma
Dzimums	sievietes	295	98
	vīrieši	7	2
Vecums	21 - 30	40	13
	31 - 40	45	15
	41 - 50	82	27
	51 - 60	114	38
	61 - 70	20	7
	Vecums nav norādīts	1	0
Ieņemamais amats	Mācos bibliotēku un informācijas zinātni	5	2
	Strādāju par bibliotekāru/bibliogrāfu/metodiķi/informācijas speciālists	181	60
	Nodaļas vadītājs	36	12
	Bibliotēkas direktors	37	12
	Cits	43	14
Darba stāžs bibliotēkās kopumā	līdz 5 gadiem	56	18
	6-10 gadi	62	21
	11-20 gadi	63	21
	21 gads un vairāk	121	40

Ziņas par bibliotēku			
		Skaitis izlasē	% no izlases kopējā apjoma
Bibliotēkas atrašanās vieta	Pilsēta	220	73
	Lauku teritorija	82	27
Reģions	Rīga	89	29
	Pierīga	20	7
	Kurzeme	42	14
	Zemgale	50	17
	Vidzeme	59	19
	Latgale	42	14
Bibliotēkas tips	Latvijas Nacionālā bibliotēka	38	13
	Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka	1	0
	Augstākās izglītības iestādes bibliotēka	32	11
	Speciālā bibliotēka	8	3
	Publiskā bibliotēka	164	54
	Vispārējās un profesionālās izglītības iestādes bibliotēka	59	19

LATVIJAS BIBLIOTEKĀRU APTAUJA

Labdien!

Esmu Latvijas Kultūras akadēmijas studente Katrīna Taurēna. Sava bakalaura darba „Bibliotēkas kā kultūras organizācijas lomas maiņa mūsdienās” ietvaros veicu pētījumu. Būšu ļoti pateicīga, ja Jūs veltīsiet laiku anketas aizpildīšanai. Lūdzu, sniedziet atbildi savu iespēju robežās. Aptauja neaizņems vairāk kā 15 minūtes. Aptauja ir anonīma un dati tiks izmantoti apkopotā veidā.

DAŽI JAUTĀJUMI PAR JUMS

D1. Dzimums

Sieviete	1
Vīrietis	2

D2. Vecums

D3. Ieņemamais amats

Mācos bibliotēku un informācijas zinātni	1
Strādāju par bibliotekāru/bibliogrāfu/metodiķi/ informācijas speciālists	2
Nodaļas vadītājs	3
Bibliotēkas direktors	4
Cits (lūdzu, norādiet)	5

D 4. Darba stāžs bibliotēkās kopumā

līdz 5 gadiem	1
6-10 gadi	2
11-20 gadi	3
21 gads un vairāk	4

VISPĀRĒJAS ZIŅAS PAR BIBLIOTĒKU

B 1. Vai Jūsu bibliotēka atrodas....

Pilsētā	1
Lauku teritorijā	2

B2. Kurā reģionā bibliotēka atrodas?

Rīga	1
------	---

Pierīga	2
Vidzeme	3
Kurzeme	4
Zemgale	5
Latgale	6

B3. Vai Jūsu bibliotēka ir...

Latvijas Nacionālā bibliotēka	1
Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka	2
Augstākās izglītības iestādes bibliotēka	3
Speciālā bibliotēka	4
Publiskā bibliotēka	5
Vispārējās un profesionālās izglītības iestādes bibliotēka	6

A1. Kas ir pirmais par ko Jūs iedomājaties, kādas asociācijas Jums veidojas dzirdot vārdu bibliotēka? (Izņemot to, ka tā ir Jūsu darba vieta)

--

BIBLIOTĒKAS DARBĪBA

A2. Cik lielā mērā Jūs apmierina vai neapmierina jūsu bibliotēkas darbība kopumā?

Pilnīgi apmierina	1
Drīzāk apmierina	2
Drīzāk neapmierina	3
Pilnīgi neapmierina	4
Grūti pateikt	5

A3. Lūdzu, novērtējiet, savas bibliotēkas spējas šādos izteikumos! (Lūdzu, norādiet vienu atbildi katrā rindiņā!)

1.		Pilnīgi nespēj	Drīzāk nespēj	Drīzāk spēj	Pilnīgi spēj	Grūti pateikt
2.	Veidot un ietekmēt vietējās kopienas kultūras un izglītības vidi un tās kvalitāti	1	2	3	4	5
3.	Sekot līdzi tehnoloģiju attīstībai IKT, ieviest jaunākās tehnoloģijas, nodrošināt bibliotēku ar nepieciešamo IKT aprīkojumu	1	2	3	4	5
4.	Veicināt informācijas sabiedrības pārtapšanu par zināšanu sabiedrību	1	2	3	4	5
5.	Piesaistīt esošo un jaunu mērķauditoriju	1	2	3	4	5
6.	Celt nacionālās kultūras vērtības	1	2	3	4	5
7.	Veicināt sabiedrības aktivitāti un pašorganizēšanos	1	2	3	4	5
8.	Aktualizēt reģionālās kultūras atšķirības un lokālās tradīcijas	1	2	3	4	5
9.	Mazināt sociālās un reģionālās atšķirības	1	2	3	4	5

	dzīves kvalitātē un kultūras pieejamībā					
10.	Mērķtiecīgi izmantot kultūras daudzveidīgos līdzekļus ikviena sabiedrības locekļa radošo spēju attīstīšanai	1	2	3	4	5
11.	Ar kultūras resursu palīdzību veicināt sabiedrības integrāciju un sociālo iekļautību	1	2	3	4	5
12.	Veidot un nostiprināt lokālās kultūras institūcijas kā laikmeīgu kultūras, un mūžizglītības centru tīklu.	1	2	3	4	5
13.	Sabiedrību pastiprināti iesaistīt un izglītēt kultūras procesos		2	3	4	5
14.	Vairot kultūras pakalpojumu pieejamību ievērojamai sabiedrības daļai, kuru ierobežo ekonomiskie faktori (zema pirktspēja)	1	2	3	4	5
15.	Vairot kultūras pakalpojumu pieejamību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām (problēmas kultūras pieejamībā rada piemērotas infrastruktūras trūkums)	1	2	3	4	5
16.	Nodrošina augstvērtīgu bibliotēku pakalpojumu pieejamību visiem Latvijas iedzīvotājiem	1	2	3	4	5
17.	Nodrošina bibliotēku pakalpojumus e-vidē	1	2	3	4	5
18.	Attīsta izglītības iestāžu bibliotēku krājumus un pakalpojumus atbilstoši izglītības un studiju programmu satura vajadzībām	1	2	3	4	5
19.	Sniedz atbalstu un pakalpojumus mūžizglītībā un interešu izglītībā ieinteresētajiem	1	2	3	4	5

A4. Novērtējiet, lūdzu, kā Jūsu bibliotēka veic šīs funkcijas:

(Lūdzu, norādiet vienu atbildi katrā rindiņā!)

1.		Ļoti labi	Drīzāk labi nekā slikti	Vidēji, apmierinoši	Drīzāk slikti nekā labi	Slikti	Grūti pateikt
2.	rada, uzkrāj, saglabā, pēta, dara pieejamas vai popularizē kultūras vērtības	1	2	3	4	5	6
3.	veic kultūrizglītojošo darbu	1	2	3	4	5	6
4.	organizē kultūras pasākumus	1	2	3	4	5	6
5.	vāc, uzkrāj, vērtē un analizē kultūras informāciju un nodrošina tās pieejamību sabiedrībai	1	2	3	4	5	6

6.	rosina sabiedrībā interesi par kultūru un apmierina sabiedrības kultūras vajadzības	1	2	3	4	5	6
7.	veic novadpētniecību, dara pieejamus pētījumu rezultātus	1	2	3	4	5	6

A5. Vai, Jūsaprāt, ir svarīgi izstrādāt bibliotēku stratēģiju, noteikt mērķus, misiju un galvenos darbības virzienus? Vai tas palīdz bibliotēkām? Kāpēc?

--

JAUTĀJUMI PAR FINASĒJUMU

A6. Vai valsts un/vai pašvaldības piešķirtie līdzekļi bibliotēkas uzturēšanā, Jūsaprāt, nodrošina sekmīgu bibliotēkas darbību?

Pilnībā nodrošina	1
Var teikt, ka nodrošina	2
Daļēji nodrošina	3
Nenodrošina	4
Grūti pateikt	5

A7. Kādām bibliotēkas darbībām būtu nepieciešams lielāks finansējums?

--

JAUTĀJUMI PAR KULTŪRAS NORISĒM

A8. Novērtējot situāciju kopumā, cik lielā mērā Jūs apmierina vai neapmierina šādi kultūras dzīves aspekti Jūsu dzīvesvietā (pilsētā/ pagastā/ novadā)? (Lūdzu, norādiet vienu atbildi katrā rindiņā!)

		Pilnīgi apmierina	Drīzāk apmierina	Drīzāk neapmierina	Pilnīgi neapmierina	Grūti pateikt
1	Kultūras dzīve kopumā	1	2	3	4	5
2	Kultūras pasākumu daudzveidība	1	2	3	4	5
3	Kultūras pasākumu norises biežums	1	2	3	4	5
4	Kultūras pasākumu kvalitāte	1	2	3	4	5
5	Iespējas iedzīvotājiem kā dalībniekiem iesaistīties kultūras dzīvē (pašdarbībā u.c.)	1	2	3	4	5

A9. Cik lielā mērā Jūs apmierina bibliotēkas kultūras funkcijas pildīšana? Kultūras pasākumu piedāvājuma klāsts, dažādība?

Pilnīgi apmierina	1
Drīzāk apmierina	2
Drīzāk neapmierina	3

Pilnīgi neapmierina	4
Grūti pateikt	5

A10. Kādus pasākumus bibliotēka pēdējā gada laikā ir rīkojusi vai piedalījies to rīkošanā? (Lūdzu, atzīmējiet visas piemērotās atbildes!)

Pašas bibliotēkas rīkoti pasākumi	1
Piedalījies plašāku pasākumu rīkošanā (pašvaldības, valsts, Eiropas līmeņa u.c.)	2
Nav rīkojusi/ piedalījies nekādos pasākumos	3

A11. Nosauciet, lūdzu, trīs biežāk organizētos kultūras pasākumus jūsu bibliotēkā!

--

A12. Cik bieži Jūsu bibliotēkā notiek kultūras pasākumi (izstādes, grāmatu atklāšanas, literārie pasākumi, tradīciju pasākumi, dzejas vakari (tikšanās ar rakstniekiem), ģimenes, bērnu pasākumi, gadskārtu ieražu svētki?)

Katru vai gandrīz katru dienu	1
3-4 reizes nedēļā	2
1-2 reizes nedēļā	3
Vismaz 1 reizi mēnesī	4
Reizi divos mēnešos	5
Dažas reizes pusgadā	6
1 – 3 reizes gadā	7
Nekad	8
Grūti pateikt	9

A13. Kāds ir bibliotēkā notiekošo izglītības un kultūras pasākumu apmeklējums?

Pasākumi ir labi apmeklēti	1
Pasākumu apmeklējums varētu būt lielāks	2
Pasākumu apmeklējums ir neliels	3
Pasākumi netiek apmeklēti	4
Grūti pateikt	5

A14. Lūdzu, nosauciet trīs kultūras pasākumus, ko Jūsaprāt vajadzētu biežāk rīkot bibliotēkā? Ko labprāt apmeklētu, kas piesaistītu apmeklētājus, ja tādi tiktu rīkoti Jūsu bibliotēkā?

--

A15. Lūdzu, norādiet 3 galvenos faktoros, iemeslus, kas ietekmē Jūsu bibliotēkas spējas izveidot, organizēt kultūras pasākumus.

--

A16. Kādas, Jūsaprāt, ir 3 galvenās funkcijas, ko veic bibliotēka?

--

A17. Ko jūsu bibliotēka, kā kultūras institūcija, dara, lai pildītu kultūras funkciju?

--

JAUTĀJUMI PAR BIBLIOTĒKĀM LATVIJĀ KOPUMĀ

A18. Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat, apgalvojumiem, kas izteikti par bibliotēkām, domājot par bibliotēkām Latvijā! (Lūdzu, norādiet vienu atbildi katrā rindiņā!)

		Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
1.	Bibliotēkas pēdējo gadu laikā ir kļuvušas mūsdienīgākas	1	2	3	4	5
2.	Bibliotēka ir labi aprīkota ar datoriem un interneta pieslēgumiem	1	2	3	4	5
3.	Bibliotēkā ir ļoti laba atmosfēra, pozitīva gaisotne	1	2	3	4	5
4.	Bibliotēka ir kļuvusi radošāka, piedāvā jaunus inovatīvus pakalpojumus	1	2	3	4	5
5.	Bibliotēkai ir liela nozīme sabiedrības attīstībā	1	2	3	4	5
6.	Bibliotēka ir viesiem pieejama	1	2	3	4	5
7.	Bibliotēka ir vieta, kur komunicēt ar citiem cilvēkiem un draugiem	1	2	3	4	5
8.	Bibliotēka ir kļuvusi par populāru vietu, kur pavadīt brīvo laiku					
9.	Bibliotēka ir vienīgais bezmaksas kultūras un informācijas centrs mūsdienu sabiedrībā	1	2	3	4	5
10.	Bibliotēka ir vispiemērotākā vieta, kur iegūt informāciju	1	2	3	4	5
11.	Bibliotēka ir nozīmīgs vietējās kopienas centrs	1	2	3	4	5
13.	Bibliotēka ir nepieciešama tikai dažām iedzīvotāju grupām (piemēram, veciem cilvēkiem, skolēniem, studentiem), nevis visiem iedzīvotājiem	1	2	3	4	5
14.	Nākotnē bibliotēku nebūs, jo viss tiks digitalizēts; pietiks ar internetu, bibliotēka nemaz nebūs vajadzīga	1	2	3	4	5
15.	Bibliotēka ir nozīmīgs zināšanu avots	1	2	3	4	5
16.	Bibliotēkai ir pievienotā vērtība (vietējā „gaismas pils”)	1	2	3	4	5
17.	Par bibliotēkām sabiedrībā valda novecojuši uzskati un stereotipi	1	2	3	4	5
18.	Bibliotēkām nepārtraukti jāattīstās, jāpaplašina piedāvājumu klāsts,	1	2	3	4	5

	jāorganizē pasākumi					
19.	Bibliotēka ir vajadzīga, tā ir nozīmīga iestāde vietējās sabiedrības un pašvaldības dzīvē	1	2	3	4	5

A19. Cik lielā mērā Jūs bibliotēku uzskatāt par:

(Lūdzu, norādiet vienu atbildi katrā rindiņā!)

	Pavisam neuzskatu	Domāju, ka neuzskatu	Domāju, ka uzskatu	Noteikti uzskatu	Grūti pateikt
Informācijas ieguves vietu	1	2	3	4	5
Grāmatu apmaiņas vietu	1	2	3	4	5
Atpūtas un izklaides vietu	1	2	3	4	5
Kultūras centru	1	2	3	4	5
Satikšanās, domu apmaiņas vietu	1	2	3	4	5
Sociālo centru	1	2	3	4	5
Zināšanu papildināšanas vietu	1	2	3	4	5
Mūžizglītības centru	1	2	3	4	5
Bezmaksas interneta pieejas vietu	1	2	3	4	5

JAUTĀKJUMI PAR INFORMĀCIJU

A20. Jūsprāt, sabiedrībai pieejamā informācija par izglītības un kultūras pasākumiem Jūsu bibliotēkā ir:

Pilnībā pietiekama	1
Drīzāk pietiekama	2
Drīzāk nepietiekama	3
Pilnībā nepietiekama	4
Grūti pateikt	5

A21. Vai informācija par bibliotēkā notiekošajiem pasākumiem un aktivitātēm būtu jāpopularizē vairāk, nekā tas tiek darīts?

Jā, noteikti būtu jāpopularizē vairāk	1
Drīzāk vajadzētu popularizēt vairāk	2
Drīzāk nevajadzētu popularizēt vairāk	3
Nē, nevajadzētu, jo informācija jau ir pietiekama	4
Grūti pateikt	5

A22. Lai informētu par bibliotēkas aktivitātēm, Jūsu bibliotēka izmanto:

(Lūdzu, atzīmējiet visas piemērotās atbildes!)

Vietējo / reģionālo presi	1
Nacionālo presi	2

Vietējo / reģionālo televīziju	3
Nacionālo televīziju	4
Vietējo / reģionālo radio	5
Nacionālo radio	6
Bibliotēkas telpas	7
Informatīvas lapas	8
Plakātus	9
Reklāmas sludinājumus	10
Speciālus seminārus iedzīvotājiem	11
Organizētos pasākumus	12
Bibliotēkas mājas lapu	13
Bibliotēkas blogu	14
Bibliotēku portālu biblioteka.lv	15
Bibliotēkas profilu sociālajos portālos (draugiem.lv, Twitter, Facebook u.c.)	16
Cits _____ (lūdzu, norādiet)	17
Neizmanto neko no minētā	18
Bibliotēka nesniedz informāciju par pakalpojumiem, aktivitātēm vai pasākumiem bibliotēkā	19

A23. Vai Jums šķiet svarīgi, ka bibliotēkai ir sava mājas lapa, vai profils sociālajos tīklos?

Ir svarīgi, ļoti	1
Drīzāk svarīgi, nekā nesvarīgi	2
Drīzāk nesvarīgi, nekā svarīgi	3
Nav svarīgi	4
Grūti pateikt	5

A 24. Vai Jūsu bibliotēkai ir sava mājas lapa?

Ir	1
Nav	2
Nezinu	3
Cits (lūdzu, ierakstiet)	4

A25. Vai Jūsu bibliotēkai ir savs profils šādos sociālajos tīklos?

Twitter.com	1
Facebook.com	2
Draugiem.lv	3
Nav	4
Cits	5

JAUTĀJUMI PAR BIBLIOTĒKAS LOMAS MAIŅU MŪSDIENĀS

A26. Kā Jums šķiet, bibliotēku loma, nozīmība Latvijā:

Pieaug	1
Ir stabila, bet nemainīga	2
Mazinās	3
Grūti pateikt	4

Kāpēc?

A27. Kāda Jūsaprāt ir bibliotēkas loma šodienā?

Pozitīva	1
Drīzāk pozitīva	2
Drīzāk negatīva	3
Negatīva	4
Grūti pateikt	5

A28. Kā Jūs redzat bibliotēkas pēc 10 gadiem? Kas mainīsies bibliotēkas, kā Jūs tās redzat nākotnē?

A29. Kāds, Jūsaprāt, ir bibliotēkas tēls, ko par bibliotēku domā vietējā sabiedrība, bibliotēkas apmeklētāji? Kāds ir bibliotēkas prestižs vietējā sabiedrībā?

Paldies par atsaucību un Jūsu veltīto laiku!